

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN GELENEKSEL KUTLAMALAR

Yayına Hazırlayanlar

M. Öcal OĞUZ

Erkan ASLAN

Ankara - 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
GİRİŞ	9
1. MEVSİM DÖNGÜLERİNİ ESAS ALAN KUTLAMALAR	17
1.1. Hızır Cemi	17
1.1.1. Hızır Cemi (Erzincan / Tercan / Komlar Köyü)	17
1.1.2. Hızır Cemi (Tunceli / Pülümür / Dereköy)	19
1.2. Çiğdem Günü	21
1.2.1. Çiğdem Aşı (Çorum / Cemilbey / Palabıyık Köyü)	21
1.2.2. Çiğdem Aşı (Çorum / İsmail Köyü)	22
1.2.3. Çiğdem Çiçeği Kutlaması (Çorum)	23
1.2.4. Çiğdem Çiçeği Kutlaması (Çorum / Eskiakin Köyü)	24
1.2.5. Çiğdem Günü (Çorum / Kiranlık Köyü)	25
1.2.6. Çiğdem Günü (Samsun / Ladik / Çamlı Köyü)	26
1.2.7. Çiğdem Pilavı (Yozgat / Sorgun / Çiğdemli Kasabası)	29
1.3. Nevruz	31
1.3.1. Nevruz (Adıyaman)	31
1.3.2. Nevruz (Kahramanmaraş / Elbistan / Demircilik)	32
1.3.3. Nevruz (Kars)	33
1.3.4. Sultan Nevruz (Sivas / Sarkışla / Beyyurdu Köyü)	35
1.3.5. Sultan Nevruz (Muğla / Ortaca / Fevziye Köyü)	40
1.3.6. Sultan-ı Navrız (Gaziantep)	42

1.3.7. Mart Bozumu Şenliği (Giresun)	44
1.3.8. Yumurta Bayramı / Şahr-ıl Bayf (Siirt)	45
1.3.9. Yumurta Bayramı (Hatay / İskenderun / Akçalı)	46
1.4. Mesir Şenliği.....	47
1.4.1. Mesir Şenliği (Manisa)	47
1.5. Hıdırellez	49
1.5.1. Hıdırellez (Afyon)	49
1.5.2. Hıdırellez (Afyon / Dinar)	51
1.5.3. Hıdırellez (Aksaray / Tekke)	53
1.5.4. Hıdırellez (Ankara / Balâ / Keklice Köyü)	54
1.5.5. Hıdırellez (Ankara / Çubuk / Aşağıemirler Köyü)	56
1.5.6. Hıdırellez (Ankara / Çubuk / Dumlupınar Köyü)	57
1.5.7. Hıdırellez (Ankara / Mamak / Hüseyin Gazi)	58
1.5.8. Hıdırellez (Antalya / Korkuteli)	59
1.5.9. Hıdırellez (Antalya/ Kumluca / Yazır Köyü)	61
1.5.10. Hıdırellez (Balıkesir / Osmaniye Köyü)	62
1.5.11. Hıdırellez (Balıkesir / Zeytinli)	64
1.5.12. Hıdırellez (Bilecik / Pazaryeri)	65
1.5.13. Hıdırellez (Çanakkale / Lapseki / Üçtaşlar)	68
1.5.14. Hıdırellez (Çorum)	69
1.5.15. Hıdırellez (Çorum / Alaca)	70
1.5.16. Hıdırellez (Çorum / Dodurga)	71
1.5.17. Hıdırellez (Çorum / Eskişekir Köyü)	72

1.5.18. Hıdırellez (Çorum / Kargı)	73
1.5.19. Hıdırellez (Çorum / Mecitözü)	74
1.5.20. Hıdırellez (Çorum / Oğuzlar)	75
1.5.21. Hıdırellez (Çorum / Osmancık)	76
1.5.22. Hıdırellez (Çorum / Ovasaray Köyü)	77
1.5.23. Hıdırellez (Çorum / Seydim Kasabası)	78
1.5.24. Hıdırellez (Gaziantep)	79
1.5.25. Hıdırellez (Gümüşhane / Esenyurt Köyü)	80
1.5.26. Hıdırellez (Isparta / Keçiborlu)	81
1.5.27. Hıdırellez (Karabük / Safranbolu / Çileklik Köyü)	82
1.5.28. Hıdırellez (Karaman)	84
1.5.29. Hıdırellez (Kars / Susuz / Ermişler Köyü)	85
1.5.30. Hıdırellez (Kırıkkale / Balışehir / Beyobası Köyü)	87
1.5.31. Hıdırellez (Kırıkkale / Yaylayurt Köyü)	88
1.5.32. Hıdırellez (Kırklareli / Kavaklı)	89
1.5.33. Hıdırellez (Kırşehir / Kaman / Değirmenözü Köyü)	90
1.5.34. Hıdırellez (Kocaeli / Hasanpaşa Köyü)	91
1.5.35. Hıdırellez (Konya / Çeltik)	92
1.5.36. Hıdırellez (Kütahya / Simav / Gülköy Köyü)	99
1.5.37. Hıdırellez (Mersin / Silifke)	100
1.5.38. Hıdırellez (Samsun / Atakum)	101
1.5.39. Hıdırellez (Şanlıurfa)	102
1.5.40. Hıdırellez (Şanlıurfa / Birecik)	103

1.5.41. Hıdırellez (Trabzon / Şalpazarı)	104
1.5.42. Hıdırellez ve Bicek Çıkarma (Kars / Kağızman)	105
1.5.43. Hıdırellez / Eğrice Şenlikleri (Yozgat / Divanlı Köyü)	108
1.5.44. Hıdırellez / Evrüce Şenlikleri (Tokat / Akyamaç Köyü)	110
1.5.45. Hıdırellez / Hacet Bayramı (Ankara / Nallıhan)	113
1.5.46. Hıdırellez / Kakava Şenlikleri (Edirne)	114
1.5.47. Hıdırellez / Kakava Şenlikleri (Edirne / Sarayıçi)	116
1.5.48. Hıdırellez / Kakava Şenlikleri (Kırklareli)	117
1.5.49. Hıdırellez / Köme Şenlikleri (Kırşehir / Mucur)	118
1.5.50. Hıdırellez / Sarayıçi Şenlikleri (Edirne / Sarayıçi)	120
1.5.51. Tepreç Şenliği (Eskişehir)	121
1.5.52. Tepreş Şenlikleri (Çorum / Sungurlu)	123
1.6. Mayıs Yedisi	127
1.6.1. Mayıs Yedisi (Giresun)	127
1.6.2. Mayıs Yedisi (Ordu)	129
1.6.3. Mayıs Yedisi (Ordu / Gölköy)	132
1.6.4. Mayıs Yedisi (Ordu / Perşembe)	133
2. TARIM VE HAYVANCILIKTA VERİM ARTIRMAYA YÖNELİK KUTLAMALAR	134
2.1. Yağmur Duası	134
2.1.1. Yağmur Duası (Bolu / Dörtdivan)	134
2.1.2. Yağmur Duası (Çorum)	136

2.1.3. Yağmur Duası (Çorum / Cemilbey / Palabıyık Köyü)	138
2.1.4. Yağmur Duası (Çorum / Çalica Köyü)	139
2.1.5. Yağmur Duası (Çorum / Dodurga)	140
2.1.6. Yağmur Duası (Çorum / Dodurga / Hüsam Dede Tekke Köyü)	142
2.1.7. Yağmur Duası (Çorum / Kiranlık Köyü)	143
2.1.8. Yağmur Duası (Çorum / Laçın)	144
2.1.9. Yağmur Duası (Çorum / Oğuzlar)	145
2.1.10. Yağmur Duası (Çorum / Ortaköy)	147
2.1.11. Yağmur Duası (Niğde / Ulukışla / Darboğaz Kasabası)	148
2.1.12. Yağmur Duası (Yozgat / Kadişehri / Vasvibey Köyü)	149
2.1.13. Yağmur Duası (Yozgat / Sarımbey Köyü)	150
2.1.14. Yağmur Duası ve Ağpınar Temizliği (Çorum / Beydili Köyü)	151
2.1.15. Yağmur Duası ve Evliyalar Günü (Kayseri / Mimarsinan Kasabası)	153
2.1.16. Yağmur Duası ve Şem'un El Gazi'yi Anma Törenleri (Kayseri)	155
2.1.17. Yağmur Duası / Emekli Şenlikleri (Ankara / Kızılcahamam / Semerözü Köyü)	156
2.1.18. Yağmur Duası / Gel Nöbeti Baba Kaynaşma ve Barış Etkinlikleri (Çorum / Boğazkale / Evcı)	157
2.1.19. Çömçe Gelin (Adana / Ceyhan / Nazımbey Köyü)	158
2.1.20. Dodo Gezme (Bayburt / Tomlacık Köyü)	161
2.2. Yayla Şenlikleri	163
2.2.1. Hoşisamlar Yayla Şenliği (Çankırı / Atkaracalar)	163
2.2.2. Kadirga Şenliği (Trabzon / Çaykara)	164
2.2.3. Perşembe Yaylası Şenliği (Ordu / Perşembe)	165

2.2.4. Yayla Ortası Şenlikleri (Trabzon)	166
2.2.5. Yörük Şenliği (Eskişehir / Yarımcı Köyü)	168
2.3. Bağ Bozumu	169
2.3.1. Bağ Bozumu Şenliği (Çankırı / Eldivan / Alva Köyü)	169
2.3.2. Bağ Bozumu Şenliği (Karabük / Safranbolu / Örencik Köyü)	171
2.3.3. Bağ Bozumu Şenliği (Yozgat)	172
2.3.4. Göğrüz Otu Şenliği (Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)	174
2.3.5. Hasat Şenliği (Osmaniye / Hemite Köyü)	176
2.3.6. Hasat Şenliği (Sivas / Suşehri / Akşar Köyü)	177
2.3.7. Saban Toyu (Konya / Kulu / Boğazören Köyü)	178
2.4. Koç Katımı	179
2.4.1. Koç Katımı (Çorum / Osmaniye Köyü)	179
2.4.2. Koç Katımı (Sivas / Sarkışla / Sivrialan Köyü)	180
2.5. Savaş Gezme	181
2.5.1. Ayrı Gezmesi (Kırşehir / Külhöyük)	181
2.5.2. Köse Gezdirmesi (Ankara / Balâ / Büyük Keklice Köyü)	183
2.5.3. Savaş Gezme (Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü)	184
3. KUTSAL GÜN, OLAY VEYA KİŞİ KONULU ANMA VE KUTLAMALAR .	186
3.1. Aşure Günü	186
3.1.1. Aşure Günü (Afyon)	186
3.1.2. Aşure Günü (Çorum)	187
3.1.3. Aşure Günü (Çorum / Dodurga)	188

3.1.4. Aşure Günü (Çorum / Kargı)	189
3.1.5. Aşure Günü (Gaziantep)	190
3.1.6. Aşure Günü (Iğdır)	191
3.2. Kutsal Kişileri Anma Törenleri	193
3.2.1. Abdal Musa Anma Töreni (Antalya / Elmalı / Tekke Köyü)	193
3.2.2. Cogi Baba Şenlikleri (Sivas / İmranlı / Avşar Köyü)	195
3.2.3. Çiçek Baba Şenlikleri (Muğla)	196
3.2.4. Dedebağ Şenliği (Aydın / Karacasu)	197
3.2.5. Düt Dede Şenlikleri (Ankara / Balâ / Afşar Kasabası)	198
3.2.6. Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri (Bilecik)	201
3.2.7. Haçkalı Baba Şenliği (Trabzon / Düzköy)	201
3.2.8. Haydar Sultan Şenlikleri (Ankara / Keskin / Haydar Sultan Kasabası) ..	203
3.2.9. Hızır Baba'yı Anma ve Bayram Çıkarma Şenliği (Bolu / Mengen / Babahızır Köyü)	204
3.2.10. Hüseyin Gazi'yi Anma Şenlikleri (Ankara / Mamak)	206
3.2.11. Koyun Baba'yı Anma ve Pilav Günü (Çorum / Osmancık)	207
3.2.12. Sarıkız Şenliği (Balıkesir / Edremit)	209
3.2.13. Seyit Battal Gazi Şenlikleri (Eskişehir)	211
3.2.14. Veli Baba Şenlikleri ve Pilav Festivali (Isparta / Senirkent / Uluğbey Kasabası)	212
3.3.Kutsal Olayları Anma Törenleri.....	213
3.3.1. Ehlibeyit Yas Töreni (Çorum)	213
3.3.2. Gadir Bayramı (Adana / Seyhan)	214
3.3.3. Gadir-i Hum (Çorum)	215

3.3.4. Harmantepe Şenlikleri (Trabzon)	216
3.3.5. Mahya Şenliği (Muğla / Köyceğiz)	217
3.3.6. On Yediler Bayramı / Yumurta Bayramı (Hatay)	219
3.3.7. Şivlilik (Konya)	220
 4. TOPLUMSAL DAYANIŞMA AMAÇLI KUTLAMALAR.....	221
4.1.1. Ayakaya Şenliği (Ankara / Çubuk / Yeşilkent Köyü)	221
4.1.2. Dönme Dolap Şenlikleri (Rize / Ardeşen / Akdere Köyü)	223
4.1.3. Ferfene (Rize / Bolu / Gerede / İnköy)	224
4.1.4. Kardeşlik Kurbanı (Ankara / Çubuk)	227
4.1.5. Musahiplik Şenliği (Çankırı / Şabanözü / Karahacılı Köyü)	228
 FOTOĞRAFLAR.....	230
 ÖZ GEÇMİŞLER.....	265

GİRİŞ

Festival; hemen her toplumda görülen, toplumsal dayanışma ve birlikteliği sağlayan, çoğu zaman coşkulu bir şekilde kutlanan ve içerisinde çeşitli ritüelleri barındıran uygulamalardır. Festival, bayram, şenlik, şölen gibi kutlamalar, geçmişten günümüze çeşitli değişikliklere uğramış olsa bile, bugün de toplumsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’deki festivaller de incelendiğinde kimisinin arkaik dönemlerden günümüze ulaştığı görülürken kimisinin ise yakın dönemlerde ortaya çıktığı ve gelenekselleşmeye başladığı görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki festivaller, hem geçmiş dönemlerde hem de günümüzde, toplumsal yaşamda önemli bir misyona sahiptir. Dolayısıyla kimi festivaller unutulsa bile onların yerini benzer kutlamalar almaktadır. Geleneksel kutlamalar, temel olarak yeni bir başlangıç amacı taşımakla birlikte; mevsimsel değişiklikler, tarihî olaylar veya dinî inançlar da festivallerin kutlama veya anma amacı olabilmektedir.

Tarihî seyri içerisinde birçok millette olduğu gibi Türklerde de festival, şölen, şenlik gibi birçok kutlamaya rastlamak mümkündür. Bu tür kutlamalara Dîvânü Lugâtî’t-Türk’te “badram” adı verilmektedir. Kâşgarlı Mahmud, badram (bayram) ile ilgili şu bilgileri vermektedir: “Badram, halk arasında sevinç ve gülüşme. Bir yer çiçek ve tomurcuklarla süslenmişse oraya “badram yir” denir, yani gezinti yeridir (Kâşgarlı Mahmud, 2015: 211). Türklerin, Hunlardan beri bayram ve festival türünde birçok tören ve faaliyeti vardı. Eberhard’ın verdiği bilgilere göre Hunlar, beşinci ayda Lunğ-çing adı verilen yerde göğ ve yere kurban kesmek suretiyle büyük bir bayram yaparlardı. Sonbaharda (sekizinci ay) bir ormanın etrafında yahut yere çakılmış ve işaret vazifesi gören dalların etrafında at koşusu yapılırdı. Beşinci ayda da at yarışları olur ve sol kutsal sayılarak güneş ve aya taparlardı (Eberhard, 1996: 76).

Hunlarınkine benzer bayram ve festivallere Göktürklerde de rastlanmaktadır. Göktürkler, her yıl “ecdat mağarası”nda atalarına kurban keserlerdi. Büyük bayram beşinci ayın ikinci yarısında Gök Tanrı ve Kara Tanrı’ya kurban kesilmesi ile başlardı. Kızlar bilhassa ayak topu oynarlar ve kısrak kımızı içerek şarkı söylerlerdi (Eberhard, 1996: 87). Aynı bayram ve festivaller, Uygur Türkleri’nde de vardı. 450 yılından sonra bunlardan 5 grup bir araya toplanıp göğ kurban vermişlerdir. Bu törende at kurbanları sunulmuş ve şarkılar söylenmiştir (Eberhard, 1996: 73).

Verilen bu örnekleri Koca, Türklerin İslamiyet’ten önce Orta Asya’da kendilerine has bir hayat tarzları, inançları, bayramları ve festivalleri olmuştur şeklinde yorumlamakta ve bu

bayram ve festivallerin genel olarak inançla ilgili davranışlar olduğunu ileri sürmektedir (Koca, 2004: 26).

Dinî inançların yanı sıra mevsim döngüleri de Türklerde bayram olarak kutlanmaktadır. Baharın gelişi Türkler için önemli olaylardan biri idi. Eski Türklerin “yılbaşı”ları da baharla birlikte başlardı. Baharın gelişini, senenin ilk gök gürlemeleri haber verirdi. Bu ilk gök gürültüleri ile bahar da başlamış olurdu. Çünkü kışın, her yerde olduğu gibi, orada da gök gürlemezdi (Ögel, 1972: 150).

Yeni yıl, çoğu dinlerce, içinde evrenin oluşumu ile ilgili bir mitosa göndermede bulunulan törenlerle kutlanır (Connerton, 2014: 113). Bu bağlamda baharın gelişi kimi geleneksel takvimlerde yılbaşı olarak kabul edilmiş ve bununla ilgili birçok mit, efsane ve hikâye üretilmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Özü itibarıyla *Noel*, *Sevgililer Günü*, *Nevruz*, *Hıdırellez*, *Sabantoy* gibi onlarca kültürel nedene dayanan kutlamanın arkasında kıştan bahara geçişle ilişkili bir doğa olayı vardır (Oğuz, 2014a: 21). Bir bahar bayramı olan Nevruz da, Doğu Türkistan’dan Balkanlar’a kadar, geniş Türk coğrafyasında “yılbaşı” veya “Ergenekon’dan Çıkış” olarak algılanıp günümüze kadar kutlana gelen Türk mitolojisi ve takvimiyle bağlantılı bir bayramdır (Yıldız, 2004: 37). Nevruz Bayramı her yıl miladi 21 Mart tarihinde, Ergenekon’dan çıkış olarak kutlanmaktadır. Türklerin İslamiyet’e geçmesi ile Nevruz Bayramı’na da İslami düşüncenin adapte edildiği görülmektedir. Kars şehrinde Nevruz, Hz. Ali’nin doğum günü olarak bilinmektedir. Yine Kars bölgesinde Nevruz’dan önceki çarşamba günü “kapı dinlemek” ve soğan kabukları ile yumurta boyamak gibi ritüeller vardır. Sivas’ta ise Nevruz Bayramı’na “Sultan Nevruz” adı verilmekte ve Nevruz hazırlıkları sırasında toplanan paranın bir kısmı ile bulgur, tuz, tereyağı, yumurta alınırken diğer kısmı ile İbrahim peygambere koç inmesinden dolayı koç alınmaktadır. Yine Hz. Ali’nin dünyaya geldiği gün olarak kutlanan Nevruz’dan bir gün önce “dilek orucu” tutulur. Bu orucu tutup dilek dileyenin, dileğinin kabul olacağına inanılır. Bununla birlikte bazı bölgelerde Nevruz’un değişikliğe uğramış şekillerini de görmek mümkündür. Örneğin İskenderun Akçalı’da, her yıl 30 Mart’ta “Yumurta Bayramı” kutlamaları yapılmaktadır. Çeşitli ritüelleri içerisinde barındıran “Yumurta Bayramı”nda temel amaç tıpkı Nevruz’da olduğu gibi baharın gelişini kutlamaktır.

Türklerin bir diğer önemli bahar bayramı Hıdırellez’dir. Hıdırellez, bahar ve bolluk bayramı olarak Türk dünyasının birçok yerinde kutlanmaktadır. Hızır ve İlyas adlı kutsal nitelikler taşıyan iki kardeşin darda kalan insanların yardımına koştuklarına inanılır. “Kul

sıkışmayınca Hızır yetişmez” atasözü de bu bağlamda ortaya çıkmış bir atasözüdür. Hızır görevini karada, İlyas ise suda gerçekleştirmektedir. Hızır ve İlyas kelimelerinin halk ağzında birleşik söylenmesiyle de “Hıdırellez” kelimesi ortaya çıkmıştır. Kutsi bir nitelik taşıyan bu günde, Hızır’ın evlere gelerek bolluk ve bereket getireceğine inanılır (Aslan, 2015: 211).

Toplumlar din değiştirdiklerinde eski inanç sistemini tamamen terk etmez, yeni inanç sistemine adapte ederler. Bu adaptasyonu Hıdırellez geleneğinde de görmek mümkündür. Abdulkalûk Çay’ın verdiği bilgilere göre, boz atlı Hızır inancı, eski Türk inançlarından boz atlı yol Tengri’si yani yol iyesi ile izah edilebilir. Bu eski Türk inancı, İslamiyet’in kabulünden sonra Hıdırellez inancı olarak karşımıza çıkmaktadır (Çay, 1997: 19).

5-6 Mayıs tarihlerinde yazı karşılamak amacıyla kutlanan Hıdırellez geleneğini, Hızır Cemi adıyla Erzincan ve Tunceli’de görmek mümkündür. Erzincan ve Tunceli’de Hızır Cemi şubat ayında kutlanmaktadır. Bu durum inancın gelenek üzerindeki dönüştürücü etkisini ortaya koymaktadır. Bazı bölgelerde ise Hıdırellez çeşitli sebeplere bağlı olarak farklı bir ad altında kutlanmaktadır. Tokat’ın Akyamaç köyünde Hıdırellez’den önce ekilen sebzelerin eğri çıkması ve doğan hayvanların da sakat olmasından dolayı, Hıdırellez burada “Evrüce” olarak bilinir. Kars’ın Kağızman ilçesinde ise Hıdırellez, “Bicek Bayramı” olarak bilinir ve 6 Mayıs tarihinde kutlanır.

Tıpkı Nevruz gibi Hıdırellez de bazı bölgelerde Hz. Ali’nin doğum günü olarak bilinmektedir. Bu durum ise çeşitli geleneklerin zamanla birbirinin yerine kutlandığını göstermektedir. Ankara’da yapılan Hıdırellez kutlamalarında, tarlaya dilek resimleri çizilir ve ertesi gün resimler kaybolmuşsa, buraya Hızır’ın bastığına ve bundan dolayı da duaların kabul olacağına inanılır.

Türkiye’de yazın gelişini kutlamak için mayıs ayında yapılan bir başka geleneksel kutlama “Mayıs Yedisi” adını taşımaktadır. Özellikle Ordu-Giresun bölgesinde deniz suyunun ısınmasıyla yapılan bu kutlama, artık denize girilebileceğini işaret etmektedir. Mayıs Yedisi kutlamaları sırasında yapılan birçok ritüelde, sıhhat bulmanın yanı sıra bolluk ve bereket amacı da öne çıkmaktadır.

Türkiye’de gerçekleştirilen geleneksel kutlamaların birçoğunda amaç, tarım ve hayvancılıkta verim artırma düşüncesidir. “Yağmur dualarında” ve “Dodü gezmede” amaç yağışın yeterli ölçüde yağması için dua etmektir. Elbette bu kutsi törenler zamanla festival havasına dönüşmüştür. “Saban Toyu”, Bağ Bozumu”, “Hasat Şenliği” gibi kutlamalar da yine

tarımında verimi artırmaya yönelik geleneksel kutlamalardır. “Koç Katımı”nda ise amaç kuzulama dönemlerini kontrol altına almaktır. Bu geleneksel kutlamayla doğan yavruların iklim şartları nedeniyle ölmesi önlenmiş olur. Bu durum da göstermektedir ki, geleneksel kutlamalar yalnızca eğlence amacıyla değil, çoğu zaman ekonomik bir gereklilik nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de yaşayan kutlamaların bazıları doğrudan inançla ilgilidir ve anma amacı taşımaktadır. Iğdır’da yapılan “Aşura Törenleri” bunlardan biridir. Iğdır’da her yıl Muharrem’in onuncu günü “Aşura Günü”dür. Muharrem ayında Aşura Günü’nden önceki dokuz gün oruç tutulur. Fakat yası temsil eden bu oruç boyunca su içilebilir. Onuncu gün oruç tutulmaz. Muharrem ayının onuncu gününe (Aşura) kadar camilerde mersiye okunur, dualar edilir. Özellikle Aşura Günü ve ondan önceki dokuz gün adak kurbanlar kesilir. Connerton’a göre; Muharrem törenleri, temsil edişin yok olanın yeniden görünmesine neden olan bir eylem olarak düşünülmekte ve çığınca bir öfkenin orkestrasyonu, serinkanlı ve düzenli akış koreografisiyle ve yinelenen jestlerle yeniden canlandırma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Connerton, 2014: 119).

Yine inançlarla doğrudan ilgili bir başka kutlama, her yıl Konya’da üç ayların başlangıcı olan Regaip ayında yapılan “Şivlilik” kutlamalarıdır. Recep ayının ilk perşembe gününe denk gelen Regaip ayında çocuklar kapı kapı dolaşarak çerez toplarlar. Bu çerezlerle Konya’da “Şivlilik” adı verilmektedir. Sabah çerez toplayan çocuklar akşam ise fenerlerle gezmeye çıkarlar. Yetişkinler de bu günde birbirlerine gezmeye gidip akşam camilerde okunan mevlite katılırlar.

Görüldüğü üzere günümüzde Türkiye’nin hemen her bölgesinde, geleneksel kutlamalar aktif bir şekilde yaşatılmaktadır. Fakat bu kutlamalar, sinema, tiyatro, resim vb. alanlarda hemen hemen hiç yer bulamamakta ve “modernleşen” toplumda hızla yok olma sürecine girmektedir. Bununla birlikte bazı kurumlar, bu geleneksel kutlamaları “canlandırma” yoluyla yaşatmaya çalışmaktadır. Canlandırma, “artık kullanılmayan ya da terk edilmiş olan kültürel uygulamaları ve fikirleri yeniden harekete geçirmeleri ve yeniden icat etmeleri konusunda insanları yeniden harekete geçirmek ya da teşvik etmek” olarak tanımlanabilir (aktaran, Oğuz, 2014b: 27). Bu bağlamda Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi de her yıl 5-6 Mayıs tarihlerinde Ankara / Hamamönü’nde, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü öğretim üyeleri ve öğrenciler ile birlikte

Hıdırellez'i kutlayarak canlandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Yine aynı müze tarafından mart ayının ilk haftasında "Çiğdem Günü" canlandırılmaktadır.

Geleneksel kutlamaların varlığını sürdürmesi ile ilgili UNESCO'nun da çeşitli çalışmalar yaptığı görülmektedir. UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihinde 32. Genel Konferansı'nda *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*'ni kabul ederek insanlığın sözlü ve somut olmayan kültürel mirasının korunması yönünde yeni bir süreç başlatmıştır. Sözleşmenin 1. maddesinde amaçlar şu şekilde tanımlanmaktadır:

- a) somut olmayan kültürel mirası korumak;
- b) ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek;
- c) somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı artırmak;
- d) uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak.

Belirlenen bu amaçlar doğrultusunda korunması gereken somut olmayan kültürel miras alanları ise, 2. maddenin 2. bendinde şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar,
- b) Gösteri sanatları;
- c) *Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler*;
- d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;
- e) El sanatları geleneği (Oğuz, 2009: 121-122).

Görüldüğü üzere UNESCO, *İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi* ile geleneksel kutlamaları koruma altına almaktadır. Türkiye'den de bahsi geçen listeye Nevruz (30 Eylül 2009), Mesir Macunu Festivali (6 Aralık 2012) , Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (16 Kasım 2010) ve Bahar Bayramı Hıdırellez (7 Aralık 2017) dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada Türkiye'nin 49 farklı ilinden derlenen 207 adet geleneksel kutlamaya yer verilmiştir. Burada yer alan derlemelerin büyük bir çoğunluğu, 2004-2005 eğitim-öğretim

yılında Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin bahar yarıyılında, Prof. Dr. M. Öcal Oğuz tarafından okutulan “Türk halk bilimi” dersi için yürüttükleri derleme çalışmalarının, geriye kalan kısmı ise 2005-2006 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin yine Prof. Dr. M. Öcal Oğuz tarafından okutulan “Türk halk edebiyatı” dersi için yürüttükleri derleme çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kitapta yer verilen derlemeler daha önce M. Öcal Oğuz ile Seval Kasımoğlu tarafından “Türkiye’de 2005 Yılından Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” ve M. Öcal Oğuz ile Tuğçe Işıksan tarafından “2006 Yılında Çorum’da Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” başlığı ile iki farklı kitap olarak yayına hazırlanmıştır. Bu kitap, her iki kitabı da kapsayacak şekilde, yeni bir editörlük sürecinden geçirilerek yayına hazırlanmıştır. Yayına hazırlık aşaması gerçekleşirken her bir gelenek için Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi’nde bulunan arşive girilmiş ve geleneklere ait ödev dosyaları bulunarak yeniden edebileştirme yoluna gidilmiştir. Yine bu kitapta, bahsi geçen iki kitapta da olmayan geleneksel kutlamaların tarihinin ve özelliklerinin anlatıldığı bir giriş yazısı eklenmiştir. İki kitapta yer alan fotoğrafların bir kısmına bu kitapta da yer verilirken bir kısmına ise yer verilmemiştir. Ayrıca arşivden yeni fotoğraflar eklenerek bu bölüm daha zengin bir hâle getirilmiştir. Bununla birlikte önceki iki kitapta tasnif, geleneklerin yapılış tarihine göre düzenlenmişken bu kitapta geleneklerin amacına göre düzenlenmiş bir sınıflandırma tercih edilmiştir. Kitapta tercih edilen ve dört ana başlıktan oluşan sınıflandırma şu şekildedir:

1. Mevsim Döngülerini Esas Alan Kutlamalar
 - 1.1. Hızır Cemi
 - 1.2. Çiğdem Günü
 - 1.3. Nevruz
 - 1.4. Mesir Şenliği
 - 1.5. Hıdırellez
 - 1.6. Mayıs Yedisi
2. Tarım ve Hayvancılıkta Verim Artırmaya Yönelik Kutlamalar
 - 2.1. Yağmur Duası
 - 2.2. Yayla Şenlikleri
 - 2.3. Bağ Bozumu
 - 2.4. Koç Katımı
 - 2.5. Saya Gezme

3. Kutsal Gün, Olay veya Kişi Konulu Anma ve Kutlamalar
 - 3.1. Aşure Günü
 - 3.2. Kutsal Kişileri Anma Törenleri
 - 3.3. Kutsal Olayları Anma Törenleri
4. Toplumsal Dayanışma Amaçlı Kutlamalar

Bu kitapta geleneklerin yeniden edebileştirilmesi yapılırken “Türkiye’de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” adlı kitapta yer alan dört adet festivale ait derleme ödevine arşivde rastlanmadığı için, bu gelenekler bahsedilen kitaptaki şekli korunarak alınmış ve bu durum dipnot ile gösterilmiştir. Yine “2006 Yılında Çorum’da Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” başlığını taşıyan kitapta yer alan “At Kesme” adlı geleneğe, içerisinde ritüelistik özellikler bulundurmaması sebebiyle bu kitapta yer verilmemiştir.

Kaynaklar

- Aslan, Erkan (2015). “Karapapak-Terekeme Türklerinde Hıdırellez Geleneği”, *Millî Folklor*, S. 108. s. 210-213.
- Connerton, Paul (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar?*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çay, M. Abdulhalûk (1997). *Hıdırellez “Kültür ve Bahar Bayramı”*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eberhard, Wolfram (1996). *Çin’in Şimal Komşuları*, çev.: Nimet Uluğtuğ. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kâşgarlı Mahmud (2015). *Dîvânu Lugâti’t-Türk*, Haz.: Ahmet B. Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koca, Saim (2004). “Eski Türklerde Bayram ve Festivaller”. *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ed.: M. Öcal Oğuz, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 25-34.
- Oğuz, M. Öcal (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Oğuz, M. Öcal (2014a). “Bahara ve Yeniyıla Çocukça Merhaba: Çiğdem Gezmesi”, *Bozok Yazıları*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık. s. 21-23.

Oğuz, M. Öcal (2014b). “Çağdaş Kentte Bir Yeniden Canlandırma Örneği: Çiğdem Günü”, *Millî Folklor*, S. 101. s. 25-39.

Oğuz, M. Öcal ve Işıksan, Tuğçe (2006). *2006 Yılında Çorum’da Yaşayan Geleneksel Kutlamalar*. Ankara: Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını.

Oğuz, M. Öcal ve Kasımoğlu, Seval (2005). *Türkiye’de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar*. Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.

Ögel, Bahaddin (1971). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Yıldız, Naciye (2004). “Nevruz Adlandırmaları”. *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Ed.: M. Öcal Oğuz, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 37-42.

1. MEVSİM DÖNGÜLERİNİ ESAS ALAN KUTLAMALAR

1.1. HIZIR CEMİ

1.1.1. HIZIR CEMİ (Erzincan / Tercan / Komlar Köyü)

Derleyen: Feramuz Çalışkan

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 20 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Bülent Güzel

Doğum yeri ve tarihi: Erzincan / Tercan / Komlar köyü - 1964

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Serbest meslek

Hızır Cemi, Erzincan'ın Tercan ilçesi Komlar köyünde, Şubat ayının 13, 14 ve 15'inci günlerinde yapılmaktadır. Bu dönemlerde üç günlük "Hızır Orucu" tutulmaktadır. Bu orucun tutulma nedeni şöyle rivayet edilmektedir:

Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin bir gün ateşli bir hastalığa yakalanmışlardır. Hız. Ali bu esnada savaş meydanında olduğu için çocuklarının yanında değildir. Hız. Muhammed, torunlarının iyileşmesi hâlinde üç gün oruç tutacağını söyler ve Hasan ile Hüseyin iyileşir. Bu arada savaştan dönen Hız. Ali'ye de durumu anlatır ve birlikte oruç tutmaya başlarlar. İlk gün iftar vakti oruçlarını açacakları sırada kapı çalınır ve bir dilenci kendilerinden yardım ister. Hız. Muhammed yiyecekleri toplayarak dilenciye verir. İkinci gün de aynı durum tekrarlanır ve yiyecekler yine dilenciye verilir. Dilenci kılığında gelen aslında Cebrail'dir. Üçüncü gün oruçlarını açmak için hiç yiyecekleri kalmamıştır. Hız. Ali, Fatma'ya kilere bakmasını söyler. Fatma, kilerin kapısını açtığında içerisinde yiyeceklerle dolu olduğunu görür. Bunun üzerine insanlara haber verilir ve yiyecekler bu insanlar arasında paylaştırılır. İşte bu toplanma Hızır Cemi olarak tekrarlanmaktadır.

Cem, dua edilerek başlar. Orada bulunan ve on iki hizmeti temsil eden kişiler gelir. Deyiş eşliğinde, dua eder ve tekrar yerlerine dönerler. Daha sonra kurban kesilir ve duası yapılır. Bundan sonra ise sırasıyla önce "çerağcı" gelir ve mumu yakar. Sonra "süpürgeci" gelerek dökülen günahları temizler. Süpürgeci den sonra da abdestin sembolü olan "ibrikçi",

“peyikçi”, cem evinin kapısında bekleyen ve içerdeki düzeni sağlayan “kapıcı”, “lokmacı”, su dağıtan “sakacı” gelir. Cemin sonuna doğru sakacı suyu dağıtırken kurban etleri de herkese eşit bir şekilde bölüştürülür. Cemin sonunda ise “aşk-ı muhabbet” adı verilen sohbet başlamaktadır. Burada genel itibarıyla Ehlibeyti anma ve öğrenme, Aleviliğin ne olduğunu öğrenme, sevgi, hoşgörü gibi konular işlenmektedir.

Cem töreninde “canlar” yüz yüze gelecek biçimde otururlar. Bu toplanmada, kadın-erkek farkı gözetilmez. Çünkü kadınlar bacı, erkekler ise kardeş olarak düşünülmektedir. Zakirler saz eşliğinde Hz. Muhammed, Hz. Ali, On İki İmam ve Kerbela olayı hakkında değişler okurlar. Daha sonra semahlar dönülür, kurban kesilip lokma yenilir. (f.1). Ayrıca cemi, “dede” adı verilen ulu ve bilge kişi yönetir.

Cemde Hz. Ali’ye giden yol, aydınlık yol olarak tarif edilir ve bu yolu temsilen “çerağ” yakılır. Temizliğin sembolü ise süpürge dir. On iki hizmetin yapılması için, on iki görevli hazırlanır ve “peyikçi” adı verilen haberci gidip herkese haber verir. Ceme küskünler giremediği için bir gün önceden barıştırılırlar.

1.1.2. HIZIR CEMİ (Tunceli / Pülümür / Dereköy)

Derleyen: Çiğdem Aslanhan

Derleme yeri ve tarihi: Tunceli - 16 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: İsmail Demir

Doğum yeri ve tarihi: Tunceli / Pülümür / Dereköy - 1968

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Hızır Cemi, Dereköy’de “Hızır ayı” adı verilen şubat ayında gerçekleşir. Hızır cemini diğer cemlerden ayıran bazı karakteristik farklar vardır. Bunlardan ilki, Hızır Cemi her yılın şubat ayında yapılmaktadır ve dedenin talibe gitmesi ile değil, taliplerin dedenin evinde buluşmasıyla yapılan bir törendir. Hızır orucunu tutmuş olan talipler, musahip olmak için dedenin evine veya cem evine gelerek erkân birliği yapmış olurlar ki bu durumda onların musahip olmaları, dedenin ve diğer taliplerin huzurunda tasdik edilmiş olur. (f.2). Musahiplik, akraba olmayan iki ailenin birbirlerine yardımcı olmak için kurdukları kardeşlik bağıdır. Musahiplik kavramı, Hz. Muhammed’e kadar dayandırılmaktadır. Hz. Muhammed, herkese bir kardeş seçmesini söyler ve böylece musahiplik oluşur. Kendisine de Hz. Ali’yi musahip olarak seçtiği rivayet edilmektedir. Musahip olan aileler arasında yedi göbek boyunca kız alıp verilmez. Çünkü çocuklar ve torunlar da birbirinin kardeşi olarak algılanır. Hızır Cemi işte bu musahiplik kavramını resmileştirmek ve tasdik etmek için yapılmaktadır.

Yetişkinliğe adım atmış, yetişkin sayılabilecek, evlenmiş ya da evlenmek üzere olan kişiler musahip olurlar. Musahip olacak talipler mutlaka kurban keserler. Kurbanlar dede evine veya cemin yapılacağı eve götürülür ve burada kesilir. Kesilen kurbanın etini, törene katılan herkes mutlaka tadar. Yenilip içildikten sonra dua başlar. Dede; bağlama, saz veya cura eşliğinde deyiş söyler. Bir süre sonra dede sazı bırakır ve bir tür trans hâlinde, hissettiği bir problem varsa, isim vermeden bu problemler için çözüm önerileri sunar. Cemde yapılan dualarda, Tanrı’nın adı anılır, peygamberden ve On iki İmam gibi ulu kişilerden bahsedilir. Duaların bitiminden sonra, iki ailenin çocukları ve varsa eşleri dedenin önünde diz çökerler. Dede onlara, yaşadıkları sürece birbirlerini koruyacaklarına, kollayacaklarına ve birbirlerine destek olacaklarına dair ant içirir ve bu ant sonucu kişiler musahip olurlar. Dedenin üflediğinden dolayı kutsal olduğuna inanılan bir kâseden, musahip adayları kap değiştirmeden

su içerler. Bu durumda kardeşlik perçinlenmiş olur. Hızır Cemi, musahip olanların musahiplikleri tescil edildikten sonra sona erer.

1.2. ÇİĞDEM GÜNÜ

1.2.1. ÇİĞDEM AŞI (Çorum / Cemilbey / Palabıyık Köyü)

Derleyen: *Gülizar Yazıcı*

Derleme yeri ve tarihi: *Çorum - 22 Nisan 2006*

Kaynak şahıs: *Emine Çatalkaya*

Doğum yeri ve tarihi: *Çorum - 1968*

Mesleği: *Ev hanımı*

Her yıl Çorum'un Cemilbey ilçesine bağlı Pazarcık köyünde, baharın müjdecisi sayılan çiğdem çiçeği çıktığı zaman, daha açık bir ifade ile mart ayında, "Çiğdem Aşı Günü" yapılmaktadır.

Çiğdem aşısı için çocuklar, kırlardan çiğdem çiçeği toplarlar. Topladıkları çiçeği bir çalıya asan çocuklar, daha sonra ev ev dolaşarak aşağıdaki manzumu söylerler ve ev sahiplerinden erzak toplarlar:

Çiğdem çiğdem çiçeği

Ebem oğlu köçeği

Verenin oğlu olsun

Vermeyenin kızı ölsün

Manzumu duyan ev sahibi çocuklara yağ, bulgur vb. verir. Toplanan malzeme köyün meydanına getirilir, burada çiğdem aşısı pişirilir ve hep birlikte yenir.

1.2.2. ÇİĞDEM AŞI (Çorum / İsmail Köyü)

Derleyen: Hilal Öner

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Fatma Bostancı

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un İsmail köyünde her yıl, mart ayının sonu ile nisan ayının başı arasında, baharın geldiğini köye müjdelemek amacıyla “Çiğdem Aşı” kutlaması” yapılmaktadır.

Çiğdem aşısı için dağa çıkan çocuklar, buradan çiğdem çiçeklerini toplayarak ucu iğneli bir ağaca takarlar. Daha sonra bu ağacı ev ev dolaştırarak aşağıdaki manzumu söylerler:

Çiğdem çiğdem çiçekcik

Ebem oğlu köçecik

Yağ verenin oğlu olsun

Bulgur verenin kızı olsun (f.3).

Manzumu duyan ev sahipleri çocuklara yağ veya bulgur verir. (f.4). Bazı ev sahipleri ise çocukları sevindirmek için para verir. Daha sonra çocuklar topladıkları malzemeyi içlerinden birinin annesine götürürler. Orada çiğdem pilavı pişirilir ve birlikte yenir. (f.5).

1.2.3. ÇİĞDEM ÇİÇEĞİ KUTLAMASI (Çorum)

Derleyen: Aysun Yaşar

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Memnune Koçak

Doğum yeri: Çorum

Mesleği: Ev hanımı

Çorum merkezde her yıl bahar gelip çiğdem çiçeği açmaya başlayınca “çiğdem aşısı” pişirilmekte ve “Çiğdem Çiçeği” kutlaması yapılmaktadır.

Kutlama günü, köyün çocukları kırlardan topladıkları çiğdemleri, ev ev dolaşarak hane sahibine verir ve aşağıdaki manzumu söylerler:

Çiğdem çiğdem çiçeği

Ali baba göçeği

Verenin oğlu, kızı olsun

Vermeyenin ise

Arap oğlu, kel kızı olsun

Ev sahibi ise çocuklara un, şeker ve yağ verir. Toplanan bu malzemedan helva yapılır ve köyün bütün çocuklarına dağıtılır.

1.2.4. ÇİĞDEM ÇİÇEĞİ KUTLAMASI (Çorum / Eskiekin Köyü)

Derleyen: Memiş Uludağ

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 28 Mart 2006

Kaynak şahıs: Sevim Kurtoğlu

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Eskiekin köyü - 1960

Mesleği: Ev hanımı

Çorum merkeze bağlı Eskiekin köyünde, her yıl mart ayının sonu ile nisan ayının başında “Çiğdem Çiçeği” kutlamaları gerçekleştirilmektedir. (f.6). Kutlama günü, köy çocukları yanlarına dikenli bir çalı ile çiğdem çiçeğini çıkarmak için kullanacakları, ucu sivri bir çubuk alırlar. Daha sonra kırlara giderek burada bulunan çiğdem çiçeğini çıkarır, dikenli çalıya takarlar. Köye dönen çocuklar bu çalı ile birlikte ev ev dolaşarak aşağıdaki manzumu söylerler:

Çiğdem çiğdem çiçeği

Ebem oğlu köçeği

Verenin oğlu olsun

Vermeyenin kızı olsun

Manzumu duyan ev sahibi, çocuklara bulgur, yağ, salça, kıyma vb. verir. Çocuklar topladıkları yiyecekleri harman yerine getirir. Burada bütün köylü toplanır ve kurdukları büyük kazanda “bulgur aşı” pişirirler. Tabii bu pilavın içine çiğdem çiçeklerini de koyarlar. Yemek pişerken bir taraftan da insanlar sohbet eder, çocuklar ise “çömlek” adında bir oyun oynarlar. Yemeğin pişmesinin ardından sofra kurulur ve toplu bir şekilde yemek yenilir. Yemeğin ardından da kutlamalara son verilir.

1.2.5. ÇİĞDEM GÜNÜ (Çorum / Kiranlık Köyü)

Derleyen: Gonca Gül Çakmak

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 1 Nisan 2006

Kaynak şahıs: Fevziye Bolat

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Kiranlık köyü - 1946

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un Kiranlık köyünde her yıl, mart ayının sonu ile nisan ayının başında “Çiğdem Günü” kutlamaları yapılmaktadır.

Çocuklar bu tarihlerde kırlardan topladıkları çiğdem çiçeğini, dikenli bir çalıya takarak kapı kapı dolaşıp aşağıdaki manzumu söyler ve ev sahibinden çiğdem pilavı için çeşitli malzemeler toplarlar:

Çiğdem çiğdem çiçecik

Ebem oğlu köçecik

Çiğdem geldi kapıya

Yağ çıkarın yapıya

Yağ olmazsa bal olsun

Oğlun, uşağın sağ olsun

Kız çatlasın ölsün

Oğlan yanımıza yoldaş olsun

Daha sonra toplanan malzemedan “çiğdem pilavı” yapılarak herkese dağıtılır. (f.7).

1.2.6. ÇİĞDEM GÜNÜ (Samsun / Ladik / Çamlı Köyü)

Derleyen: Mehmet Güllü

Derleme yeri: Samsun

Kaynak şahıs: Gökhan Göçer

Doğum tarihi: 1975

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

“Çiğdem Günü” kutlaması, Samsun’da her yıl baharın gelmesine yakın bir zamanda, karlar erimeye yüz tutmuşken yapılmaktadır. Çiğdem çiçeği, karlar tam olarak erimeden fakat erimeye başladığı zamanlarda filizlenmeye başlayan bir çiçektir. Bu yüzden çiğdem çiçeği, baharın gelişinin ve bereketin bir muştusu olarak düşünülür.

Çiğdem Günü kutlamasında, çocuklar tarafından gerçekleştirilen ilk uygulama “çiğdem gezme”dir. Bunun için çocuklar, yaprakları olmayan bir ardıç ağacının dallarını kırarlar. Bu ağacın dalları iğneli ve dikenli olduğu için bereketin olmadığı kıtlık zamanını simgeler. Çocuklar Akdağ’dan topladıkları çiğdem çiçeklerinin kökünü ayırır ve bu ağacın kuru dallarında bulunan dikenlere takarlar. Çiğdem çiçeği üç yapraklıdır ve bazıları sarı, bazıları da mor renklidir. İşte bu sarı ve mor renkli yapraklarla süslenen dikenli ağaç, çocuklar tarafından köye götürülür. Çocuklar köye indikleri zaman, ellerindeki çiğdem demetleri ve süslenmiş dal ile kapı kapı dolaşarak “çiğdem pilavı” ve “helva” için malzeme toplarlar. Toplanan bulgur, margarin gibi malzemelerden çiğdem pilavı; şeker ve undan helva; yoğurttan ise ayran yapılır. Çocuklar evleri dolaşırken ikna edici olmak ve daha rahat malzeme toplayabilmek için aşağıdaki manzumları söylerler:

Çiğdem çiğdem çiçecük

Kelem kelem kelecük

Verenin bir oğlu

Vermeyenin bir kızı olsun

...

Çiğdem çiğdem çicecük

Kelem kelem lelecük

Verenin nur toplu gibi bir oğlu olsun

Vermeyenin kel kafalı bir kızı olsun

...

Çiğdem çiğdem çicecik

Ebem oğlu köçecik

Çiğdem geldi yapıya

Bahşış getirin kapıya

...

Çiğdem çiğdem çicecik

Ebem oğlu köçecik

Yağ verenin oğlu olsun

Bulgur verenin kızı olsun

Kız çatlasın ölsün

Oğlan bize kardeş olsun

Söylenen manzumları işiten ev sahibi kapıya çıkar ve birkaç demet çiğdem alarak bahşış veya pilavlık malzeme verir. Eğer ev sahibi kapıya çıkmakta veya cevap vermekte gecikirse, çocuklar aşağıdaki manzumu söyler:

Dam başına boyunduruk

Bekleye bekleye yorulduk

Bahşış verirsen giderik

Yoksa akşama dek dururuk

Çocuklar topladıkları bahşîşî paylaşırlar. Toplanan malzemedan ise pilav yapılır. İşte bu pilava “çiğdem pilavı” adı verilir. Pilava çiğdem çiçeğinin kök ve yumrusu, dört parçaya ayrılarak katılır. Çiğdem pilavının çeşitli hastalıklara iyi geldiği düşünülür. Özellikle çocuğu olmayan kadınlar, çiğdem pilavının dertlerine iyi geleceğine inanırlar. Yine erkek çocuğu olmayanların da pilav sayesinde erkek çocuğu olacağına inanılır.

1.2.7. ÇİĞDEM PİLAVI (Yozgat / Sorgun /Çiğdemli Kasabası)

Derleyen: *Miijde Atalay*

Derleme yeri: *Yozgat*

Kaynak şahıs: *Fatma Çetin*

Doğum yeri ve tarihi: *Yozgat - 1977*

Mesleği: *Ev hanımı*

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Çiğdemli kasabasında, mart ayıyla birlikte karlar erimeye başlar ve birçok çiçeğin yanı sıra çiğdem çiçeği de filizlenmeye başlar. Köyde yetişen çiğdem çiçeğinin güzelliğinden dolayı köye de aynı isim verilmiştir.

Çiğdem geleneği içerisinde yapılan ilk ritüel “çiğdem gezdirme”dir. Çiğdemler olmaya başladığı zaman, köyün çocukları çiğdem toplamak amacıyla kırlara gider. İlk çiğdemi bulan çocuk bunu eline yüzüne sürer ve ilk çiğdemi bulmanın sevincini çığlıklarla arkadaşlarına duyurur. Çiğdemlerin yerini tespit eden çocuklar, ağaçtan yapılmış, “küsküç” adı verilen bir kazıcıyla bu çiğdemleri topraktan çıkarırlar. Daha sonra çocuklar, orada buldukları çiğdemleri bir çalıya dizerek köye gelir ve ev ev dolaşırlar. Çocuklar bu dolaşma esnasında yanına heybe, tencere, çanta gibi nesneleri de alarak ev sahiplerinden bulgur ve yağ isterler. Çantayı boynuna takan çocuğa da “abdal” adı verilir. Çocuklar evleri dolaşp malzeme toplarken az malzeme verene az dua, çok verene çok dua, hiç vermeyene ise beddua ederler. Tabi bunu evlerin eşliğinde manzum bir şekilde söyleyerek gerçekleştirirler:

Çiğdem çiğem çiçecik

Ebem oğlu göçecik

Ala bulgur saçayık

Gapı gapı gezecik

Çiğdem geldi kapıya

Yağ gönderin yapıya

Yağ olmazsa bal olsun

Az verenin kızı olsun

Çok verenin oğlu olsun

Kız çatlasın ölsün

Oğlan yanınıza yoldaş kalsın (f.8).

Bu manzum çocukların ev halkına sesleniş şeklidir. Manzumu duyan ev halkı, çocuklara bulgur ve yağ verir. Toplanan bulgur ve yağ, bir eve getirilerek pilav yapılır. İşte bu pilava “çiğdem pilavı” adı verilir. Çiğdem pilavı yapılırken şu sıra izlenir:

Toplanan çiğdemlerin yumru kısımları kabuğundan soyulur ve sarıçiçekleri ayrılır. Kazanda pişirilen bulgura, pişmeden on dakika önce çiğdem yumruları katılır ve karıştırılır. Bulgur, bir süre de böyle pişirildikten sonra tepsilere konulur ve üzerine de önceden hazırlanan çiğdem çiçekleri serpilerek servis edilir. Yöre halkının inancına göre çiğdem pilavının lezzeti, toplanan bulgurun ayrı evlerden olması, ayrı buğday türünden yapılmış olması ve farklı evlerin büyükbaş hayvanlarından elde edilen yağlardan yapılmasından kaynaklanmaktadır.

1.3. NEVRUZ

1.3.1. NEVRUZ (Adıyaman)¹

Derleyen: Abdulkadir Güneş

Derleme yeri: Adıyaman

Kaynak şahıs: İbrahim Polattaş

Doğum tarihi: 1953

Mesleği: Emekli

Adıyaman’da Nevruz kutlamaları her yıl 21 Mart tarihinde coşkulu bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Yeniden doğuşun bir sembolü olarak kabul edilen Nevruz, bazı kesimler tarafından Hz. Ali’nin, bazı kesimler tarafından ise Hz. Hüseyin’in doğum günü olarak kabul edilmektedir.

Nevruz günü Adıyaman’da ateş yakılır ve üstünden atlanır. Eskiden ateş yakmak için lastik kullanılırken havayı kirlettiği düşünüldüğünden dolayı artık odun kullanılmaktadır. Nevruz, gün boyu çekilen halaylar ve yapılan çeşitli eğlencelerden sonra sona erer.

¹ Bu geleneğe, “Türkiye’de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” adlı kitapta Hıdırellez olarak yer verilmiş, fakat arşivde yapılan inceleme sonucu geleneğin Nevruz Bayramı’nı anlattığı tespit edilmiştir. Bu yüzden gelenek, bu kitapta Nevruz olarak alınmıştır.

1.3.2. NEVRUZ (Kahramanmaraş / Elbistan / Demircilik)

Derleyen: Ömer Kuşderci

Derleme yeri: Kahramanmaraş

Kaynak şahıs: Mustafa Küçük

Doğum yeri ve tarihi: Kahramanmaraş / Elbistan / Demircilik - 1976

Eğitim durumu: Lise mezunu

Mesleği: Çiftçi

Nevruz, Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Demircilik kasabasında 21 Mart tarihinde kutlanmaktadır. Nevruz'un kutlanma amacı baharın gelişidir. Bunun yanı sıra Hz. Ali'nin bu ayda doğduğu düşünülmekte ve bundan dolayı da kutlama yapılmaktadır.

Nevruz günü, kasabadaki herkes boş ve geniş bir arazide toplanır. Davul zurna eşliğinde halaylar çekilir ve Nevruz ateşi yakılır. Ateş, burada kışın bittiğini, baharın geldiğini simgeler. Nevruz ateşinin üstünden atlandıktan sonra, kasabanın ozanları birbirleriyle atışır ve kaybeden ozan kasabanın gençleri tarafından ıslatılır. Nevruz günü, her sene aynı yemek verilir. Bu yemek kuru fasulye, pilav ve tatlıdan oluşur. Verilen yemeğin masrafları da kasabanın zenginleri tarafından karşılanır. Ayrıca Nevruz'da kasabanın genç erkekleri, sevdikleri kızlar için büyüklerinin karşısına çıkar ve düğünleri yazın olsun diye onlardan izin isterler.

Nevruz Bayramı'nda, dinî bayramlarda olduğu gibi küsler barıştırılır ve akşam sohbetleriyle kutlamalar son erer.

1.3.3. NEVRUZ (Kars)

Derleyen: Mesut Gökmen Yıldırım

Derleme yeri: Kars

Kaynak şahıs 1: Sakine Demir

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Kaynak şahıs 2: Zekiye Ağyol

Kaynak şahıs 3: Gülsen Ağyol

Nevruz birçok yerde olduğu gibi Kars'ta da 21 Mart tarihinde kutlanmaktadır. Nevruz'un, ilk insan olan Hz. Adem'in yaratıldığı, Hz. Muhammed'e peygamberliğin geldiği, Hz. Ali'nin doğduğu, halife olduğu ve Hz. Fatma ile evlendiği gün olduğuna inanılır.

Nevruz hazırlıkları Kars'ta bir hafta önce yapılan genel bir temizlikle, kutlamalar ise Nevruz'dan önceki ilk çarşamba akşamı ateş yakma ritüeli ile başlar. Ateşler dam üzerinde, yollarda, köprülerde ve bahçelerde; ot atıkları, lastikler ve eski hasırlardan oluşturulan ve “tongal” adı verilen yığınlar tutuşturularak yakılır. İnsanlar dilek tutarak ateşin üzerinden atlar ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanır. Eğer rahatsızlık gibi sebeplerle ateşin üzerinden atlayamayacak olan varsa, onun yerine bir arkadaşı atlayabilir. Nevruz ateşi su ile söndürülmez, kendi kendine sönmesi beklenir. Ateş sönmeden önce de közünden bir parça alınarak ahır ve komların eşiğine konulur ve böylece hayvanların üzerinden atlaması sağlanmış olur. Bu uygulamanın kötülükleri bertaraf ettiğine inanılır.

Nevruz ateşi sönükten sonra yediden yetmişe insanlar, kapı kapı dolaşarak kismetlerini isterler. Bu ritüel, “baca baca payı isteme” ya da “baca baca gezmek” olarak adlandırılır. Bu ritüele katılanlar, evlerin üstüne çıkıp pencereye ağaçla vururlar. Bu ağacın üzerinde de poşet, mendil vb. bir şey bağlı olur. Ev sahibi, bu poşetin içine meyve, çerez, yumurta gibi bir şey koyarak gelen konukları uğurlar. (f.9). Burada verilen yumurtalar ise soğan kabuğu ile kaynatılarak boyanmış yumurtalardır. (f.10). Evlerden toplanan bu yumurtalar, dilek tutularak tokuşturulur. Yumurtası kırılan kişinin dileğinin kabul olmayacağına, kırılmayanın kabul olacağına inanılır.

Nevruz kutlamalarındaki bir diğer ritüel ise “kapı dinleme” olarak adlandırılan ritüeldir. Bu ritüel, Nevruz'dan bir önceki çarşamba gerçekleştirilir ve herkesin katılımına

açıktır. Ritüele katılanlar, dilek tutup bir ev seçerler ve o evin kapısını dinlerler. Eğer içeride güzel şeyler üzerine sohbet ediliyorsa, dileklerinin kabul olacağına; aksi hâlde dileklerinin kabul olmayacağına inanırlar. Yine çarşamba günü genç kızlar, “kılık” adında bir hamur yaparlar. Kılık; tuz, yoğurt ve unun karıştırılması ile tandırda yapılan bir tür hamurdur ve kargaların alması için yüksek bir yere konur. Kargalar kılık adlı hamuru ne yöne götürürse, kızların da o yöreden evleneceğine inanılır. Yörede, Nevruz’dan bir önceki geceye “İhya Gözleme” adı verilir ve Kerbela şehitlerinin taziyesi anlamına gelir.

Ayrıca yörede Nevruz gecesini doğum yapan bir kadın olursa, geç saatlere kadar, o evin damında ateş yakılır ve Nevruz günü doğan çocuklara Nevruz, Doğan, Aydoğan, Gündoğan vb. isimler verilir. Yine Nevruz günü, yöre halkı helva yapıp mezarlık ziyaretine gider, dua ederler. Yanlarında getirdiği helva ve yemişleri ise orada bulunan çocuklara ve yoksullara dağıtırlar. Artanlar ise mezarların üzerine serpilir. Bununla birlikte Nevruz’da geleneksel yemekler de yapılmaktadır. Bunların en bilinenleri, yoğurttan yapılan soğuk çorbadır. Et yemekleri ve pilav da Nevruz’da en fazla yapılan yemekler olarak bilinir.

Son olarak Nevruz, Kars’ta yöresel sanatçı ve âşıkların katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlanmaktadır. Geçmiş yıllarda, Murat Çobanoğlu gibi ünlü âşıkların da bu kutlamalara katıldığı bilinmektedir.

1.3.4. SULTAN NAVRUZ (Sivas / Sarkışla / Beyyurdu Köyü)

Derleyen: Serkan Şakacı

Derleme yeri: Sivas

Kaynak şahıs: Hatice Koçtürk

Doğum yeri ve tarihi: Sivas / Sarkışla / Beyyurdu köyü - 1963

Eğitim durumu: Ortaokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Nevruz, Sivas'ın Sarkışla ilçesine bağlı Beyyurdu köyünde "Sultan Nevruz" olarak bilinir ve 21 ile 22 Mart tarihlerinde kutlanır. Beyyurdu köyünde Nevruz'un kutlanmasının en büyük amacı, bu günün Hz. Ali'nin doğum günü olduğuna inanılmasıdır.

Beyyurdu köyünde Nevruz hazırlıklarına bir hafta önceden başlanır. Köyün zenginlerinden, kurban almak amacıyla para toplanır. Alınacak kurbanın İsmail peygambere koç inmesinden dolayı mutlaka koç olmasına dikkat edilir. Bunun dışında, bulgur, tereyağı, yumurta ve tuz toplanır.

Nevruz bayramından bir gün önce yaşlılar dışarı çıkarılır, cinsiyetine göre genç erkek ve kızlar tarafından yıkanılır. Nevruz günü için ağaçlar secdeye inecek, sulardan süt akacak derler ki bu bolluk ve bereket olması için yapılan bir iyi dilek temennisidir. Nevruz sabahı çok erken kalkılır. Genç kız ve erkekler, çeşmeye giderek dilekleri kabul olsun diye, dileklerinin sayısı kadar buraya taş koyarlar. Yine Nevruz'dan bir gün önce dilek orucu tutulur. Bu orucu tutup dilek dileyenlerin oruçlarının kabul olacağına inanılır.

Nevruz sabahı köylü, abdest alarak dedenin evine gider. Dede, herkesle görüşür ve namaz kıldırır. Erkekler önde, kadınlar arkada dua ederler. (f.11). Daha sonra kurban kesilir, bulgur pilavı, etli yahni ve hoşaf yapılır. Kurban eti öncelikle yaşlılara ve sonra da çocuklara verilir. Yaşlı ve çocuklara yemek verildikten sonra, büyük bir yer sofrası kurulur ve dede sofraya duası yapar. Tabi Nevruz günü, köy halkı küskünleri barıştırmayı da ihmal etmez.

Yemekten sonra, köy halkı iki ulu ağaçtan oluşan ve "Çakmak Dede" adı verilen ziyaret yerine gelip dua eder. Bu ağaçların dibinde bir evliya yattığına inanılır. Yöredeki bir diğer ziyaret yeri ise "Güldede Dağı"dır. Bu dağda bir gül ağacı vardır. Yöre halkı buraya dilek dilemek için gelir ve bolluk bereket için dilek diler. Ayrıca bu dağda bir de göl vardır.

Söylentiye göre Veysel Karani bu bölgeden geçerken develerini kaybeder ve daha sonra develerini bu gölün kenarında bulur. Önceden uyuz hastalığı olan develerini göl kenarında bulunca hastalıklarının iyileşmiş olduğunu görür. Bundan dolayı gölün hastalıkları iyileştirici bir özelliği olduğuna inanılır ve çobanlar tarafından uyuz olan hayvanlar buraya getirilip tedavi edilir.

Ziyaret yerinde namaz kılınmasından sonra, okul bahçesine gelinir ve davul zurna eşliğinde halay çekilir. Burada türkü söylenir ve çeşitli eğlencelere yer verilir. Akşama doğru herkes tekrar abdest alır ve dedenin evinde cem yapılır. Dede burada gençlere nasihat verir, küsleri barıştırır. Cemde halk ozanları, Sultan Navruz üzerine deyişler söyler. Bunlardan biri aşağıdaki gibidir:

Muhammed Mustafa sultanı cihan

Ali'nin sırrını gün kılsın beyan

Hatice sırrından konusu şayan

Ruha seba verir Sultan Navruz

Saadet hırkasını büründü Ali

Velayet tacını vurundu Ali

Melek secdeye etti bilindi Ali

Mürüvvet sırrından Sultan Navruz

Muhabbet şerrinin nurdan yapısı

On iki imamdır cennet kapısı

Hakka secde eder kulların hepsi

Dilekler kabul olur Sultan Navruz'da

On dört masun paksızı

Sunullah aynı cem içinde Nurullah

Cümlenin muradını verici Allah

Bizde şad eder Sultan Navruz'da

Şükrü baha söyler bu deme sükü

Nurunu sırrım kıldım tefekkür

Muhammed Ali'dir dilimde zikir

Ne muradım varsa verilir Sultan Navruz'da

Gelin ey nazanım canlar

Bugün Nevruz-ı Sultan'dır

Sefalar sürsün ilvanlar

Bugün Sultan Navruz'dur

Bütün mümin bütün insanlar

Bugün etmek gerek bayram

Hemen su saki gel cam

Bugün Navruz Sultan'dır

Ali-yi Murtaza hayadır

Cihanı gayri nur eder

Bütün kurt kuş bunu söyler

Bugün Sultan Navruz'dur

Ali'nin doğduğu gündür

Bugün her günden üstündür

Hem saki hem kadeh dönder

Bugün Sultan-ı Navruz'dur

Nice sırlar olup bakir

Ali'den oldu hak bakir

Şükreyle sen eyle bakir

Bugün Nevruz-u Sultan'dır

Allah, Muhammed ya Ali

Hünkâr Hacı Bektaşî Veli

Sultan Navruz'un ikinci günü olan 22 Mart'ta, kız istemeye gidilir. Çünkü bugün Hz. Ali'nin doğum günü olan kutsal bir gündür ve dolayısıyla olumsuz cevap alınmayacağı düşünülür. Ayrıca Nevruz günü doğan erkek çocuklarına Ali, kız çocuklarına ise Navruz ismi verilir. Nevruz günü çocuklar bir harman yerinde toplanarak yumurta boyar ve çeşitli oyunlar oynarlar. Genç erkek ve kızlar da Nevruz günü ellerinden geldiğince güzel giyinmeye çalışırlar. Bunun dışında delikanlılığa yeni adım atmış gençler dağa giderek orada Nevruz çiçeği ve çiğdem toplarlar. "Karamuk" isimli dikenli bir ağacı da kökünden söküp süslerler. Daha sonra bu ağacı zengin bir ailenin bacasından aşağı atarlar ve aşağıya inip bahşiş alırlar. Yine Nevruz günü nişanlı çiftler bohça yaparlar. Büyük bir sininin içine kuruyemiş ve karşı tarafa alınan hediyeler konulur. Birinci gün erkek tarafı, ikinci gün ise kız tarafı bu ziyareti gerçekleştirir. Yine bu ziyaret esnasında aileler tarafından düğün günü de belirlenir.

Beyyurdu köyünde Nevruz ile ilgili çeşitli halk inançları da mevcuttur. Sultan Navruz günü çeşmelerden su akacağına ve ağaçların secdeye ineceğine inanılır. Yine Nevruz gününün sabahı, tanyeri ağarmadan herkes evinin ateşini yakar. Bu da “Allah’ım sen benim evimin ışığını söndürme, bacamın dumanını mutlaka tütür” anlamında bir çeşit duadır. Ayrıca Nevruz günü hava kapalıysa ve yağmur yağma ihtimali varsa, dışarıya bir tahta kaşık atılır. Kaşık yere kapalı bir şekilde düşerse, o yıl verimin az olacağına, kıtlık olacağına inanılır. Kaşık düz bir şekilde düşerse, verimli ve bereketli bir yıl olacağına inanılır. (f.12).

1.3.5. SULTAN NEVRUZU (Muğla / Ortaca / Fevziye Köyü)

Derleyen: Necip Tufan

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs: Fatma Tufan

Doğum yeri ve tarihi: Ankara - 1981

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Sultan Nevruzu, Muğla ilinin Ortaca ilçesine bağlı Fevziye köyünde, 21 Mart tarihinde kutlanmaktadır. Yöre halkının Nevruz Bayramı'nı 21 Mart tarihinde kutlamasının çeşitli sebepleri vardır. Hz. Ali'nin bugün doğduğuna inanılması, dünyanın bu tarihte yaratılması ve tabiatın yine aynı tarihte canlanmaya başlaması bunlar arasında gösterilebilir. Fakat bu sebepler arasında Hz. Ali'nin bu tarihte doğmuş olması, diğer sebeplere göre daha baskın bir kutlama nedenidir.

Nevruz hazırlıkları yörede birkaç gün öncesinden başlar. Kişisel temizliğin yanı sıra ev ve ahırlar da temizlenir. Ayrıca köy halkı, hayvanlarını Nevruz günü çalıştırmaz, çünkü Nevruz tüm canlıların bayramı olarak algılanır.

Fevziye köyünde Nevruz, köy halkının geniş bir meydana toplanmasıyla başlar. Bir taraftan türküler okunurken bir taraftan da dua edilir. Köy halkına ve dışarıdan gelen misafirlere yemek ikram edilir. Köyde Nevruz için özel bir yemek olmamakla beraber, keşkek yapılması da ihmal edilmez.

Sultan Nevruzu kutlamalarına köy halkı kadın erkek birlikte katılır. Çünkü Nevruz, birlikteliği sağlayan bir bayramdır. Kutlamalar esnasında çeşitli oyunlar oynanır. Bu oyunlar esnasında halk beline kement bağlar. Çünkü kemendin Hz. Muhammed'in sarığından kırk parça olduğu düşünülür. Nevruz günü çocuklar da çeşitli oyunlar oynayarak kutlamalara dâhil olurlar. Ayrıca köyde Nevruz kurbanı kesildiğini de belirtmek gerekir. Kesilen kurban genellikle küçükbaş bir hayvandır. Bununla birlikte horoz kesildiği de olur. Burada yaşayan halk, horozu kanatlarından dolayı Cebrail'e benzetir ve kurbanların en büyüğü olduğuna inanır.

Nevruz, akşamın gelmesiyle de devam eder. Gençler akşam olduğunda semah yapar ve “birlik kurbanı” kesilir. Bu kurbana herkesin katkısı olur. Çünkü Nevruz günü katkısız hiçbir

şey olmaz. Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki, Fevziye köyünde ateş yakma ve üzerinden atlama ritüeli yalnızca Hıdırellez’de yapıldığı için, ayrıca Nevruz’da yapılmaz.

1.3.6. SULTAN-I NAVRIZ (GAZİANTEP)²

Derleyen: Essin Kaplan

Derleme yeri: Gaziantep

Kaynak şahıs: Necmettin Kaplan

Doğum yeri ve tarihi: Gaziantep / Nizip - 1963

Mesleği: Tekniker

Gaziantep'te her yıl 21 Mart'ta Sultan-ı Navrız kutlamaları yapılır. Anadolu'nun güneyinde bulunan Gaziantep ve çevresinde 22 Mart gününe "Sultan-ı Navrız" adı verilir.

Halk arasındaki yaygın bir inanişaya göre 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece Sultan Navrız; belli olmayan bir saatte gökte ayaklarındaki halhalı gıcırdatarak önündeki gergefini işleyerek batıdan doğuya doğru göç eden güzel bir kızdır. Bir başka inanişaya göre ise, "kuş donuna" giren ve ayaklarındaki halhalı gıcırdatarak uçan bir ermiştir. Nevruz gecesi Sultan Navrız'ın geçtiği saatte uyanık olanların bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır. Bu sebeple Nevruz gecesi evdeki bütün kap kacağa ve bir tekneye su doldurulup sabaha kadar ibadet edilir. Dilek kabul edilirse, teknedeki suyun altına dönüşeceğine inanılır.

Ertesi sabah, bütün halk Nevruz kutlamaları için kırlara, bostanlara gider. Orada çiğ köfte, şareli pirinç aşısı, yumuşta, maş piyazı, baklava yerler. Helva yapıp dağıtırlar. Nevruz'da yenilen yiyeceklerden süt; temizliği, tatlılığı ve yaşama sevincini; şeker, serinlik ve dinlenmeyi temsil eder.

Nevruz bayramında mahalli eğlencelere de yer verilir. Gençler mâni ve şiirler söyleyerek yarışır. O güne has macunlar, şerbetler hediyeler hazırlanır. Filizlendirilmiş buğday, arpa, darı gibi hububatlardan yapılan karışıma altı çeşit madde daha eklenerek büyük kazanlarda Nevruz'a özgü olarak pişirilen "sümölök", törene katılanlara dağıtılır. Yemeklerin yenmesinden sonra, yakılan ateşlerin üzerinden atlanır.

Uzak yerlerde, gurbette olanlar bayram kutlamalarını mümkün olduğunca ailelerinin yanında geçirmeye çalışır. Nevruz arifesinde gelenekselleşen mendil atma, yoldan geçenleri ıslatma, fala bakma gibi oyunlar oynanır. Dargınlar barıştırılır. Eşitlik, dostluk,

² Bu gelenek ile ilgili derleme kayıtlarına arşivde rastlanmamıştır. Bu yüzden gelenek "2005 Yılında Türkiye'de Yaşayan Geleneksel Kutlamalar" kitabındaki şekli korunarak oradan alınmıştır. Yalnızca imla açısından hatalar düzeltilmiştir.

paylaşma Nevruz eğlencelerinin temelini oluşturur. Nevruz'un büyük bir manevi güç olduğu kabul edilir ve Nevruz arifesinde “kem söz orucuna” girilir. Kötü söz söylenmez, dedikodu yapılmaz, sadece iyi şeylerden bahsedilir. Arzu ve dileklerin yerine gelmesi için dua edilir.

1.3.7. MART BOZUMU ŞENLİĞİ (Giresun)

Derleyen: Selin Kolçak

Derleme yeri: Giresun

Kaynak şahıs: Fatma Güngör

Doğum yeri ve tarihi: Ankara - 1971

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Giresun'da yapılan "Mart Bozumu" şenliği, Nevruz'a benzemektedir. (f.13). Şenlik günü akarsulardan su alınıp eve getirilir. Getirilen bu su, evin etrafına serpilerek ayağı uğurlu bir misafirin gelmesi beklenir. Eve bir misafir geldiğinde de ev sahibi "Martımı bozuyorum" der. İşte geleneğin adı da buradan gelmektedir.

1.3.8. YUMURTA BAYRAMI / ŞAHR-IL BAYF (Siirt)

Derleyen: Kadri H. Yılmaz

Derleme yeri: Siirt

Kaynak şahıs: Cumhur Kılıçcıoğlu

Doğum yeri ve tarihi: Siirt - 1939

Mesleği: Gazete sahibi

Yumurta Bayramı, Siirt'te her yıl 21 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Bu bayramın en büyük ritüeli, gelinlere hediye olarak yumurta götürülmesidir. Yumurta Bayramı'nda her aile, nişanlı ya da evli kızına mutlaka sepet dolusu boyanmış yumurta götürmektedir. Maddî durumu yerinde olan bir aile iki yüz sepet yani bin - iki bin arası yumurta götürebilmektedir. Maddî durumu yetersiz olan aileler de mutlaka, boyalı olmasa bile, yumurta götürürler.

Bayram günü âdeta bir panayır havasında geçmektedir. Bu günde “severi” adı verilen salıncaklar kurulur ve genç erkekler gelip burada sallanır. İpe hız kazandırıp en yükseğe çıkan kişi günün hovardası seçilir. Bu yüzden zaman zaman kavgaların da görüldüğü olur. Yumurta Bayramı'nın en dikkat çeken oyunu ise yumurta kırmacadır. Beş yüz civarı yumurta yan yana dizilir ve birisi bunlara vurarak kırmaya çalışır ve buna “neşge” adı verilir. (f.14). Kırılan yumurtaların parası kaybeden kişi tarafından karşılanır. Sona kalan, yani şampiyon olan yumurtaya ise “selem neşge” adı verilir. Kırılan yumurtalar daha sonra bayrama katılanlar tarafından yenir.

Yumurta Bayramı'nda en ilgi çeken oyunlar ise, “Şakuleyn-u Zemce” ve “İhmar-ıt Tavi” adlı oyunlardır. Bunlardan ilk uzun atlama yarışmasıyken diğeri uzuneşek oyunudur.

1.3.9. YUMURTA BAYRAMI (Hatay / İskenderun / Akçalı)

Derleyen: Sabri Gülmez

Derleme yeri: Hatay

Kaynak şahıs: Sercan Gülyüz

Doğum yeri ve tarihi: Hatay / İskenderun - 1988

Mesleği: Öğrenci

Her yıl 30 Mart tarihinde İskenderun'a bağlı Akçalı'da "Yumurta Bayramı" yapılmaktadır. Baharın gelişini kutlamak için yapılan bu bayram, Nevruz ile hemen hemen aynı ritüelistik özelliklere sahiptir. İsminin Yumurta Bayramı olması ise tavukların yumurtlamaya başladığı dönemde yapılmasından kaynaklanmaktadır.

Bayram günü yapılan en belirgin uygulama yumurta tokuşturmacadır. (f.15). Bununla birlikte güreş müsabakaları da bayramın dikkat çeken bir etkinliğidir. Eskiden yapılan horoz ve boğa dövüşlerine ise bugün yer verilmemektedir. Bayram günü kurulan stantlarda halk, yöresel ürünlerini satma imkânı da bulmaktadır. Davul zurna eşliğinde oynanan halk oyunlarından ve yapılan çeşitli eğlencelerden sonra kutlamalara son verilmektedir.

1.4. MESİR ŞENLİĞİ

1.4.1. MESİR ŞENLİĞİ (Manisa)

Derleyen: Zeynep Yıldırım

Derleme yeri ve tarihi: Manisa - 10 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Meryem Nergis

Doğum yeri ve tarihi: Manisa / Soma / Cinge köyü - 1980

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Mesleği: Öğrenci

Mesir Şenliği, Manisa’da her yıl 15 Nisan’da yapılmaktadır. Mesir macunu, Sultan camisinin minaresinden halka atılan ve şifalı olduğuna inanılan 41 çeşit baharatla hazırlanan bir macundur. Rivayete göre, 1522 tarihinde Sultan camisini yaptıran Hafta Sultan hastalanır ve hiç kimse derdine derman bulamaz. Bunun üzerine Merkez Efendi’ye başvurulur ve onun hazırladığı macunlar Hafta Sultan iyileştirir. Bu olaydan sonra Mesir macununun halka dağıtılmasına karar verilir ve o günden sonra da şenlik olarak kutlanır.

Mesir macunu çeşitli işlemler sonucunda hazırlanır. Merkez Efendi’nin macuna koyduğu 41 çeşit baharat, Sultan camisi mütevellisi tarafından bimarhaneye getirilir ve burada delilere dövdürülür. Dövdürülen baharat, Sultaniye imaretine yollanır ve oradaki kazanlarda kaynatılarak macun hâline getirilir. Macunun hazırlanıp kâğıtlara sarılması, halk arasında sevap sayıldığından, şehrin delikanlıları bu işi gönüllü bir şekilde üstlenirmiş. Gönüllü olan delikanlılar, bu işlem sırasında istedikleri kadar macunu yemekte de serbest bırakılmış. Fakat macunu israf etmemeleri için, bu süre zarfında kendilerine hiç su verilmezmiş.

Mesir macununun; iştah açıcı, sindirimi kolaylaştırıcı, sinirleri yatıştırıcı, yorgunluğu giderici ve buna benzer birçok şifahi özelliği olduğuna inanılmaktadır. Bununla birlikte halk arasında çeşitli inançlar daha vardır ki, macunu yiyen kişiyi o yıl yılan, akrep gibi hayvanlar sokmaz, ağır hastalar iyileşir, sağlıklı olanlar o yıl hastalanmaz. Macunu yiyen genç kızlar, o yıl içinde evlenir, çocuğu olmayanların çocuğu olur. Macunun sarılı olduğu kâğıt kapı aralarına sıkıştırılırsa, o eve yılan, çıyan gibi zararlı hayvanlar girmez.

Mesir Şenliği için hazırlıklar bir hafta öncesinden başlar. Dışarıdan gelecek misafirler için yatacak yer hazırlanır. Bir ya da iki gün öncesinde de börekler, çörekler ve tatlılar pişirilir. Mesir günü ise Manisa'ya çeşitli yerlerden gelen binlerce kişi, sabahın erken saatlerinde, Sultan camisi önünde toplanarak heyecan içinde camiden atılacak macunu beklerler. Öğle namazından çıkıldıktan sonra günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılır ve temsili bir şekilde, Merkez Efendi ve müritleri külliye'nin kubbelerinden kâğıtlara sarılmış macunları saçmaya başlar. (f.16) Şehirde bir hafta boyunca dernek ve vakıfların ürünlerini sergilediği stantlar kurulur. Şenlikler çerçevesinde konserler verilir ve buna benzer etkinliklerle şenlik sonlandırılır.

1.5. HİDİRELLEZ

1.5.1. HİDİRELLEZ (Afyon)

Derleyen: Engin Boztaş

Derleme yeri: Afyon

Kaynak şahıs 1: Fatma Çelikkilek

Doğum yeri ve tarihi: Afyon - 1922

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Fahriye Yalçın

Doğum yeri ve tarihi: Afyon - 1960

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez, her yıl Afyon’da 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez’in yaklaşmasıyla çeşitli hazırlıklar yapılır ki bunların en önemlisi temizliktir. Hızır’ın eve uğramasını sağlamak için bütün ev baştan sona temizlenir. Yine Hıdırellez günü yenecek yemeklerin hazırlığı da birkaç gün önceden gerçekleştirilmektedir.

Afyon’da Hıdırellez sabahı yapılan ilk ritüel “kısmet açma”dır. Taliplisi çıkmayan ya da evlenme çağına gelmiş kızlar, sabah namazından sonra, evli veya yaşlı kadınlarla birlikte Karahisar Kalesi’ne giderler. Kaleye giderken yanlarına bir asma kilit alırlar ve bu kilit kaleye gitmeden kilitlenir. Kaleye çıkınca yaşlı kadın, kilitlenmiş olan kilidi kızların başında açar ve bu uygulamanın kızların kısmetini açacağına inanılır. Daha sonra kızlar, “Kız Kulesi” adı verilen yerden

Bahtım bahtım

Altın tahtım

Evlenecek vaktim

diyerek bağırırlar ve böylece kısmetlerinin açılacağına inanırlar. Bununla birlikte yine Kız Kulesi’nden çocuğu olmayan insanların, çocukları olması için aşağıdaki sözleri söyleyerek dilek diledikleri görülmektedir:

Çocuğum olacak vaktim

Okulu bitirecek vaktim

Günün erken saatinde yapılan dilek dileme uygulamasından sonra kutlamalara geçilir. Kutlamalar için genellikle yeşil, sulak alanlar tercih edilmektedir. Bu alanlara Afyon'da Hıdırlık dağı adı verilmektedir. Halk dilek diledikten sonra Hıdırlık dağına çıkmaya başlar ve çeşitli yarışma ve eğlencelerle Hıdırellez'i kutlar. En güzel yemek ve tatlılar da yine bu güne özel hazırlanır.

Ayrıca Afyon'da yapılan Hıdırellez kutlamalarında şöyle bir uygulama vardır ki, Hıdırellez günü sözlü ya da nişanlı kızlar, Hıdırlık dağına getirilir ve onlara çeşitli hediyeler sunulur. Bunun dışında kız ve erkek tarafı da hediyeleşir. Kaynanaya hediye olarak yelek, minder, terlik verilir. Yelek sırtını sıcak tutsun diye, terlik rahat yürüsün diye, minder ise rahat uyusun diye verilir. Ayrıca bol iğneli namaz yaşmağı hediye edilir ki bunun anlamı evde kaynananın sözünün geçeceğidir. Gelinin, kaynananın elini öpmesiyle onun sırası tamamlanır ve sıra geline gelir. Geline, beline bağlaması için öncek (önlük) hediye edilir. Önlük, gelinin mutfağında iyi ve temiz olmasının istendiğinin bir göstergesidir (f.17). Kaynanada olduğu gibi geline de rahat yürümesi için terlik verilir ve hediye sırası diğer akrabalara geçer.

Hediyeleşmeden sonra, önceden hazırlanan hamur işleri ile piknik yapılır. İkindiye kadar çeşitli eğlenceler yapılır, halk oyunları oynanır. İkindiden sonra, Hıdırlık dağında gençler arasında uçurtma yarışı düzenlenir ve birinci olanlar ödüllendirilir. Bütün bu eğlencelerden sonra da Hıdırellez kutlamaları son bulur.

1.5.2. HİDİRELLEZ (Afyon / Dinar)

Derleyen: İlknur Maralı

Derleme yeri ve tarihi: Afyon - 18 Nisan 2005

Kaynak şahıs 1: Fatma Tutar

Doğum yeri ve tarihi: Afyon / Dinar - 1944

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Şule Bal

Doğum yeri ve tarihi: Afyon / Dinar - 1966

Eğitim durumu: Lise mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez Şenlikleri Afyon'un Dinar ilçesinde her yıl 6 ve 7 Mayıs tarihinde kutlanır. Halk arasındaki inanca göre, Hızır ve Ellez adında iki kardeş varmış ve Allah onları ayırmış. Senede sadece bir gün buluşmalarına izin vermiş, işte onların birleştiği bugüne Hıdırellez denilmiş. Daha önce Hıdırellez, Harmanyeri'nden Santral Park'a kadar olan bölgede kutlanırken günümüzde Suçikan adı verilen bölgede kutlanmaktadır. Bu bölgenin kutlama alanı olarak seçilmesinin temel sebebi, yeşillik ve sulak alan olmasıdır. Ayrıca bu bölgenin mezarlığa yakın olması, kabir ziyaretlerinin de rahat yapılmasını sağlamaktadır.

Hıdırellez'den bir gün önce, gece vaktinde taştan evler yapılır, ağaçlara bez bağlanır (f.18-19). Hızır'ın bu bezlere degeceğine ve dileklerin kabul olacağına inanılır. Yine dileklerin kabul olması için, insanlar sabah kalktıklarında suyun başına giderek dileklerini suya söylerler.

Hıdırellez günü etli ve peynirli pideler yapılır, sarmalar sarılır, yemekler hazırlanır. Çocukların sallanması için urgandan salıncak yapılır. Çocuklar burada körebe, saklambaç, elim sende gibi oyunlar oynar. Hep birlikte yenilen yemekten sonra, gençler kırlara gezmeye çıkarlar. Akşam ise yerel sanatçıların katılımıyla kutlamalar devam eder. Bütün bunların haricinde günümüzde yapılan kutlamalarda yöresel yemek yapma yarışması da düzenlenmektedir (f.20).

7 Mayıs günü ise kutlamalar aynen devam etmekte, ek olarak çocuklar arasında uçurtma yarışması düzenlenmektedir. Hıdırellez'in yörede, folklor ürünlerinde de kendisine yer bulduğunu belirtmek gerekir. Aşağıdaki manzum atasözü buna bir örnektir:

Hıdırellez'den sonra çıkan arıdan

Gün dönümünden sonra ekilen darıdan

Kocasından sonra kalkan karıdan hayır gelmez.

1.5.3. HİDİRELLEZ (Aksaray / Tekke)

Derleyen: Evren Tekden

Derleme yeri: Aksaray

Kaynak şahıs: Ali Canlı

Doğum yeri ve tarihi: Aksaray / Bağlı köyü - 1974

Mesleği: Esnaf

Baharın gelişini temsil eden Hıdırellez için kutlamalar, Aksaray'ın Tekke ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır.

Hıdırellez kutlamaları için 6 Mayıs tarihinde sabahın erken saatlerinde kalkılır ve üç evliyanın yattığı yer olduğuna inanılan Tekke'ye gidilir. Burada yapılan organizasyonu son beş ya da altı yıldır belediye üstlenmektedir. Burada öncelikle güreş gibi bazı eğlencelere yer verilir. Daha sonra ise belediye tarafından kutlamalara katılanlara yemek ikram edilir.

Tekke yöresinde Hıdırellez ile ilgili çeşitli inanışlar da vardır. Örneğin Hıdırellez günü Hızır'ın evlere bolluk ve bereket getireceği düşüncesinden kaynaklı olarak ambarda bulunan yiyecek torbalarının ağzı açık bırakılır. Yine Hıdırellez günü sabah erken kalkmanın uğur getireceğine inanılır.

1.5.4. HİDİRELLEZ (Ankara / Balâ / Keklice köyü)

Derleyen: Zeliha Aydın

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 6 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: İlknur Güler

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Keklice köyü - 1980

Eğitim durumu: Lise mezunu

Mesleği: Tezgâhtar

Hıdırellez kutlamaları, Ankara'nın Balâ ilçesine bağlı Keklice köyünde her yıl 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Yöre halkı yılları ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki 6 Mayıs'tan 8 Kasım'a kadar olan ve Hızır günleri adını alan yaz mevsimidir. Diğeri ise 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar olan ve Kasım günleri adını alan kış mevsimidir. Dolayısıyla 6 Mayıs'ta kutlanan Hıdırellez de yaz mevsiminin başladığını ve bolluk bereket geleceğini bildirmektedir.

Hıdırellez kutlamaları için yapılan hazırlıklar 5 Mayıs gecesi başlamaktadır. Bir gün önceden bahçedeki soğanlar kesilip ipe bağlanır ve dilek dilenir. Yine bir gün önceden istenen dileklerin şekilleri toprağa çizilerek dilek dilenir (f.21). Eğer kesilen soğan dalı uzamışsa veya çizilen şekiller silinmişse, oraya Hızır'ın uğradığına ve dolayısıyla dileklerin kabul olacağına inanılır. Yine Hıdırellez sabahı koyunun ilk sütü kapıya konulur. Bu süt akşama doğru mayalanırsa, süte Hızır'ın elinin değdiğine ve o yılın bolluk bereket içinde geçeceğine inanılır. Bununla birlikte Hıdırellez'den bir gün önce oruç tutanlar da vardır.

Hıdırellez günü kurban kesilir ve çeşitli hamur işi yemekler yapılır. Daha sonra hep beraber "Hıdırlık" adı verilen yeşil ve sulak bir alana gidilir ve burada piknik yapılır, çalgı eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır, eğlenceler düzenlenir.

Hıdırellez günü kuzu eti ya da kuzu ciğeri yeme uygulaması vardır. Baharın ilk kuzusunu yiyenlerin o yıl boyunca sağlıklı olacağına inanılır. Yine Hıdırellez günü kırlardan çiçekler ve otlar toplanır. Toplanan bu otlar suda kaynatılır. Bu suyu içenin şifa bulacağına inanılır. Ayrıca bu suyla kırk gün boyunca yıkanan birinin gençleşip güzelleşeceğine inanılır. Hıdırellez gecesi bolluk ve bereket gelmesi için bakliyat torbalarının ve para keselerinin ağzı

açık bırakılır. Bununla birlikte Hıdırellez günü maya kullanmadan yoğurt çalınır ve eğer yoğurt tutarsa, o eve Hızır'ın geldiğine inanılır.

1.5.5. HİDİRELLEZ (Ankara / Çubuk / Aşağıemirler Köyü)

Derleyen: Meltem Yazıcı

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 6 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Mürdük Akbaba

Doğum yeri ve tarihi: Çubuk / Aşağıemirler - 1965

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez, her sene Ankara'nın Çubuk ilçesine bağlı Aşağıemirler köyünde 6 Mayıs günü kutlanmaktadır. Köy halkı, her sene 3 Mayıs günü bir araya gelip Hıdırellez için neler yapacaklarını kararlaştırırlar. Aslında Aşağıemirler köyünde Hıdırellez kutlamaları 5 Mayıs gecesi başlamaktadır. 5 Mayıs gecesi, köyün birçok yerinde ateşler yakılır ve üzerinden atlanır. İnsanların sırasıyla ateşin üzerinden atlaması; zorlukları yenecekleri, kısmetlerini bulacakları, güzel şeylere kavuşacakları kısaca dileklerinin kabul olacağı inancından ileri gelmektedir. Bunun dışında yine 5 Mayıs gecesi müzikler eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır, halaylar çekilir. Gençler, eğlence amacıyla birbirlerinin yüzlerine kara sürerler.

6 Mayıs'a gelindiğinde sabah, kadınlar ve çocuklar toplanarak ağaçlık, yeşillik ve suyun olduğu bir alana gelerek burada piknik yaparlar. Piknikten sonra çocuklar, ip atlayıp top oynarlar. Köyün bir kısmı ise bu esnada mukaddes saydıkları bir türbeye giderek orada ortaklaşa aldıkları kurbanı keser ve birlikte yerler. Yemekten sonra ise dualar okunur. Coşkulu bir kutlamanın ardından 6 Mayıs akşamı kutlamalara son verilir.

1.5.6. HİDİRELLEZ (Ankara / Çubuk / Dumlupınar Köyü)

Derleyen: Yasemin Yüksekaya

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 16 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Maviş Tiftikçi

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Çubuk / Dumlupınar köyü - 1960

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez kutlamaları Ankara'nın Çubuk ilçesine bağlı Dumlupınar köyünde her yıl 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Birçok yerde olduğu gibi, bu köyde de Hıdırellez gününün Hızır ve İlyas peygamberlerin buluştuğu gün olduğuna inanılır.

Köy halkı Hıdırellez kutlamaları için hazırlıklara bir hafta önceden başlar. Köyde Hıdırellez genel olarak kadınlar tarafından kutlanır. Kadınlar bunun için bir lider seçer ve o kişi herkesten para toplar. Bu arada toplanan kadınlar, Hıdırellez günü ne yapacaklarına karar verir.

Hıdırellez'den bir gün önce yani 5 Mayıs gecesi ateş yakılır ve herkes üzerinden atlar. Ateşin uzun süre sönmemesi için lastikler kullanılır. İnanışa göre ateşten atlayanların günahları, ateşe dökülür. Çocuklar ise bir yandan ateşten atlarken bir yandan da birbirlerinin yüzüne kara sürerek eğlenirler. 5 Mayıs günü özellikle kadınlar arasında yapılan bir uygulama da şöyledir: Küçük bir kıza kova verilerek çiçek toplaması istenir. Toplanan çiçeklerin içine su konur ve bu Hıdırellez için bir davetiye işlevi görür. Bu kovaya, genç kızlar yüzük veya küpe gibi bir eşyasını atar. Kovada eşyalar bir gün bekletilir ve ertesi gün evlenme vakti yakın olan bir genç kız seçilir. Ona “gelin” ismi verilir. Bu sırada başka bir kız da mâni söyler. Genç kızın çektiği eşya kiminse, o mâni onun olur. Onun bahtına söylenmiş olur.

Ertesi gün yani 6 Mayıs sabahı hazırlanan yiyecekler piknik alanına götürülür. Piknikten sonra, ip atlama gibi oyunların yanı sıra salıncak da kurulur ve eğlenceler akşama kadar devam eder.

1.5.7. HİDİRELLEZ (Ankara / Mamak / Hüseyin Gazi)

Derleyen: Canan Kaya

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 10 Mayıs 2005

Kaynak şahıs 1: Sabri Yılmaz

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Alaca / Küçük Keşni köyü - 1955

Mesleği: Memur

Kaynak şahıs 2: Melek Çil

Doğum yeri ve tarihi: Sivas / Divriği - 1967

Mesleği: Ev hanımı

Ankara'nın Mamak ilçesine bağlı Hüseyin Gazi'de Hıdırellez her yıl 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Halk, burada yer alan bir türbeye adak kurbanlarını kesmek için eskiden beri gelmektedir. 1997 yılında ise Hüseyin Gazi Türbesi Derneği'nin kurulmasıyla, Hıdırellez kutlamaları düzenli bir şekilde yapılmaktadır.

Hıdırellez'den bir gün önce evler temizlenir. Gece ise un elenir ve bu una kimse dokunmaz. Daha sonra bu un üzerinde işaret aranır ve aranan işaret bulunduğunda, Hızır'ın geldiği düşünülür ve kurban kesilir. Bu durum ise kimseye söylenmez. Hıdırellez'den bir gün önce veya Hıdırellez sabahı, halkın bağışlarıyla alınan malzemelerden etli pilav ve aşure pişirilir. Bu yemekler "lokma duası" edildikten sonra halka dağıtılır. Hıdırellez günü yerel sanatçıların katılımıyla çeşitli eğlenceler de düzenlenmektedir.

Hıdırellez günü, Hüseyin Gazi Türbesi etrafında çeşitli inançların meydana geldiği görülmektedir. Türbenin bulunduğu dağın etrafını üç kez dolaştıktan sonra dilenen dileğin kabul olacağına ve türbenin bahçesinde sırt üstü uzananların ağrılarının geçeceğine inanılmaktadır. Gürz taşı adı verilen bir delikten de kafaların sokulduğu zaman, baş ağrılarının geçeceğine inanılır. Türbeye taş yapıştırma ritüeli de mevcuttur. Taşlar duvara yapışır, dileklerin kabul olacağına inanılır. Yine ağaçlara bez bağlayarak dilek dileme geleneği burada da mevcuttur.

1.5.8. HİDİRELLEZ (Antalya / Korkuteli)

Derleyen: Rukiye Demirkaya

Derleme yeri: Antalya

Kaynak şahıs 1: Mustafa Everek

Doğum tarihi: 1962

Mesleği: Muhtar

Kaynak şahıs 2: Selda Bayrak

Doğum tarihi: 1979

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez kutlamaları, Antalya'nın Korkuteli ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilir. Hıdırellez sabahı erkenden kalkılır. Kutlama yeri olarak genellikle ağaçlık mekânlar seçilir. Çünkü bu tür yerlerde Hızır'a rastlama ümidi vardır.

Korkuteli'nde Hıdırellez günü çeşitli uygulamalara rastlanmaktadır. Bunların en bilinenlerinden biri, un elemektir. Kadınlar Hıdırellez günü erkenden kalkıp un elerler. Eğer bu unun üzerinde bir ize rastlanırsa, bu durum Hıdırellez'in eve uğradığı ve bolluk-bereket getirdiği şeklinde yorumlanmaktadır. Hıdırellez günü dört yapraklı yonca bulunması ile kismet kapalı olanların bu şanssızlıklarının kaybolacağına inanılır (f.22). Bunun dışında yine kismet açmak için genç kızların dilek ağacına bez bağladığı görülmektedir. (f.23) Çocuk sahibi olmak isteyenler ise, bezden beşik ve bebek yapıp gül dalına asarlar ve böylece çocuk sahibi olacaklarına inanırlar. Boyunun uzun olması istenen çocuklar, kavak ağacına tırmandırılır. Yine sağlıklı olacağı düşünüldüğü için çocuklar, çimenlerin üzerinde yuvarlandırılır. Bunların dışında gelecek yılın bolluk ve bereket içinde geçip geçmeyeceği üzerine de çeşitli uygulamalar yapılır. Soğanın yaprakları eşit şekilde kesilerek birine beyaz ip, diğerine ise siyah ip bağlanır. Bir taraf sefayı, diğer taraf ise cefayı simgeler. Ertesi sabah beyaz ip bağlı olan yaprak uzar ise, gelecek yılın sefa içinde aksi takdirde cefa içinde geçeceği anlaşılmış olur. Yine bereket ile ilgili yapılan bir başka uygulamada ise, otların çiğinden yoğurt mayalanır ve eğer yoğurt tutarsa, Hızır'ın elini sürdüğü ve dolayısıyla o yılın bolluk ve bereket içinde geçeceği düşünülür. Bütün bunların haricinde ev veya araba isteyenler, bunların şekillerini çamurdan yapıp gül ağacının dibine koyarlar (f.24).

Korkuteli’nde Hıdırellez günü, zengin insanların bağışlarıyla kurban kesilip halka dağıtılır. İp atlama, top oynama gibi çeşitli eğlencelerin ardından da Hıdırellez son bulur.

1.5.9. HİDİRELLEZ (Antalya / Kumluca / Yazır Köyü)

Derleyen: Filiz Özkan

Derleme yeri: Antalya

Kaynak şahıs: İsmet Pehlivan

Doğum yeri ve tarihi: Antalya / Kumluca / Yazır köyü - 1945

Mesleği: Çiftçi

Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gün olduğuna inanılan Hıdrellez, Antalya'nın Kumluca kazasına bağlı Yazır köyünde 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdrellez günü köy halkı, suyu ve gölgesi bol, havası güzel olduğundan Olimpos dağında bir araya gelir ve kutlama mekânı olarak burayı seçer (f.25).

Hıdrellez kutlamalarında birçok eğlenceye yer verilir. Bu eğlencelerden biri, “Cavur Sancağı” adı verilen bir sancağın kurulmasıyla başlar. Bu sancaklar ağaçların en yüksek dallarına kurulur. Çünkü salıncak ne kadar çok havalanırsa, o kadar Allah'a yaklaşıldığına inanılır. Bu durumda da insanların günahlarından arınacağı düşünülür (f.26). Yine Hıdrellez günü, kurbanlar kesilir ve kesilen bu kurbanlardan et yemeği yapılır. Bunun dışında salata, pilav, ırmık helvası gibi yiyecekler de gelenlere ikram edilir. Elbette, bütün bunlar yapılan dualardan sonra gerçekleşir. (f.27).

Hıdrellez günü ulu ağaçlara bez bağlanıp dilek dilenir. Bu dilekleri özellikle çocuğu olmayanlar gerçekleştirir. Bunun dışında yine dilek dilenip denize zeytin atılır. Ayrıca dileklerin şekli bir kâğıda çizilerek Hıdrellez sabahı gül ağacının altına bırakılır.

Hıdrellez, Yazır köyünde çeşitli eğlencelerle devam eder. Güreş müsabakaları düzenlenir ve kazananlar ödüllendirilir. Akşama doğru ise kutlamalara son verilir.

1.5.10. HİDİRELLEZ (Balıkesir / Osmaniye Köyü)

Derleyen: Canan Torun

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 15 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Şemsinur Torun

Doğum yeri ve tarihi: Ardahan - 1963

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Balıkesir'in Osmaniye köyünde, Hızır ve İlyas peygamberlerin buluştuğu gün olduğuna inanılan Hıdırellez, bereket getirmesi amacıyla 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez hazırlıklarına köyde bir gün önceden başlanır. Öncelikle, Hızır'ın temiz olmayan eve girmeyeceği düşüncesinden dolayı bütün ev temizlenir. Hıdırellez günü yenilecek olan yiyecekler, pastalar, börekler hazırlanır. Yine bölgenin özel ekmeği olan "pağaçalar" hazırlanır. Hızır'ın eve gelip gelmediğini anlamak için, tabaklara üstü açık bir şekilde un konulur ve ertesi gün üzerinde bir iz bulunursa, o eve Hızır'ın geldiğine inanılır. Bölgede bulunan her çiçekten bir demet toplanarak ertesi sabah açılmak üzere, büyük bir güvecin içerisine atılır. Baht açmada kullanmak için yeni kilitler alınır. Bunun dışında bereket getirmesi amacıyla, kilerdeki bulgur, mercimek gibi gıdaların ve para keselerinin ağzı açık bırakılır. Yine ertesi gün kesilecek kurbanlar akşamdan hazırlanır.

Hıdırellez günü, köy halkı erkenden kalkar ve temiz kıyafetler giyer. Çünkü aksi bir durumda Hızır'ın evlere uğramayacağı inancı vardır. Bayram günü kesilen kurbanlardan kavurma yapılır ve hep birlikte yenir. Hazırlanan bu yemekler, köy meydanında kurulan büyük kazanlarda pişirilir. Yine köy meydanında yemek hazırlamak için kullanılan kazanlardan başka, içine mayasız süt konulan bir kazan daha vardır. Sütün mayasız bir şekilde konulması, Hızır'ın gelerek mayalayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Bayram günü meydanda çeşitli eğlenceler düzenlenir. Bunun haricinde kızlar, bahtlarının açılması için, güvecin içinden mâni çekerler ve bu mâniyi de sevdiği oğlana gönderirler. Yine bayram günü "dağlara yüzük atma" adı verilen bir uygulama vardır ki kızlar güvece küpe, yüzük gibi eşyalarını atarak mâniler eşliğinde çekerler. Hıdırellez'de meydana sancak kurulur ve hemen herkes burada sallanır. İnanişâ göre salıncağa binmeyen gençler kel kalacaktır. Yaşı ilerlemiş olanlar ise günahları dökülsün diye salıncağa binerler. Bayram günü

hava kararınca ateş yakılır. Yine herkes günahlarının dökülmesi amacıyla bu ateşin üzerinden atlar (f.28). Akşamüzeri yapılan bir başka uygulamada ise mezarlık ve yatır ziyaretleri vardır. Bu ziyaretler mum eşliğinde ve topluca yapılır. Balıkesir merkez bulunan “Ayak Dede” adlı yatır ziyaret edilen bu yerlerdendir. Burada insanlar diledikleri şeylerin resimlerini taşlara çizer veya çocuğu olmayanlar beşik içinde bebek getirir ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanırlar. Yine bölgede yapılan bir diğer uygulamada, kadınların dövme şeklinde kına yaktığı görülür.

Gün içerisinde baht açma amacıyla, kızların başında dönerek kilit açılır. Günün akşamında ise, bir gün önceden hazırlanan, uçları birbirine bağlı soğan veya gül demetleri kontrol edilir. Bu demetlerin herhangi bir ucunun diğerinden uzun olması, dilek dileyen kişinin dileğinin gerçekleşeceği şeklinde yorumlanır. Yine dileklerin kabul olması için gül ağacına ip bağlanır.

Balıkesir’de sabaha kadar coşkuyla kutlanan Hıdırellez’in zaman zaman ertesi güne sarktığı da görülmektedir.

1.5.11. HİDİRELLEZ (Balıkesir / Zeytinli)

Derleyen: Cem Yıldırım

Derleme yeri: Balıkesir

Kaynak şahıs: Sevgi Ayhan

Doğum yeri ve tarihi: Balıkesir / Zeytinli köyü - 1960

Mesleği: Esnaf

Hıdırellez, Balıkesir'in Zeytinli köyünde 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez'de köy halkı, zenginlik olması amacıyla bahçelerdeki gülfidanlarının altına para gömerler. Bunun dışında ağaçlara dilek ipleri asılır. Hıdırellez gecesi ateş yakılır ve insanlar üzerinden atlarken dilek diler.

Baharın gelişini kutlama amacı taşıyan Hıdırellez günü, insanlar mangal yakar, piknik yapar ve çeşitli oyunlar oynayarak eğlenirler. Ayrıca düğünlerde yapılan keşkek de yine Hıdırellez gününe özel olarak yapılır.

1.5.12. HİDİRELLEZ (Bilecik / Pazaryeri)

Derleyen: *Burcu Yüksel*

Derleme yeri ve tarihi: *Bilecik - 5 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Muradiye Kireç*

Doğum yeri ve tarihi: *İzmir - 1942*

Eğitim durumu: *İlkokul mezunu*

Mesleği: *Ev hanımı*

Hıdırellez, Bilecik'in Pazaryeri ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. İlçe halkının inancına göre, Hıdırellez'den bir gün önce birbirlerinden ayrı olan Hızır ve İlyas adlı kutsal niteliklere sahip iki kardeş bir araya gelirler. Her ikisi de buluşmaya at ile gelir. Buluştukları zaman atlarını, halk ağzında "patlangıç" adı verilen mürver ağacının ya da gül ağacının altına bağlarlar. Atları hızlı sürdükleri için de atların ağzından çıkan köpükler bu ağaçlara bulaşır. Ertesi gün sabah vakti, bu ağaçların altına bakılır ve atların çıkardığı köpükten bulunursa, bereket getirmesi amacıyla evlere, ahırlara ve mutfığa sürülür. Hıdırellez'den bir gün önce bir araya gelen Hızır ve İlyas ise, hasret giderir, birbirlerini tıraş eder, o gece birlikte kalır, birlikte uyurlar. Ertesi sabah uyanıp abdest alır ve sabah namazını kıldıktan sonra gezmeye çıkarlar. Onların ayak bastığı her yerde bolluk ve bereket olacağına inanılır. Daha sonra günlerden cuma ise cuma namazını, değil ise öğle namazını bir camide beraber kılar ve bir dahaki yıl buluşmak üzere ayrılırlar.

Hıdırellez günü hiçbir dalın kıpırdamadığına ve havanın durgun olduğuna ve bütün bunların da Hızır'ın bir mucizesi olduğuna inanılır. Ayrıca Hıdırellez günü bir gölden veya pınardan su alınıp süte karıştırılırsa, o sütün maya koymadan yoğurt olacağına inanılır.

Pazaryeri ilçesinde Hıdırellez'den bir gün önce genç kızlar, ellerine bakır bir kova alıp mâni söyleyerek ev ev dolaşırlar. Burada herkesten yüzük, küpe, düğme gibi bir şey alarak kovanın içine atarlar. Daha sonra ise kovaya su doldurup gül ağacının altına koyarlar. Ertesi gün, yani Hıdırellez günü sabah ezanıyla kalkarak kovayı gül ile süslerler. Daha sonra da Hıdırellez pilavının pişeceği meydana mâniler söyleyerek giderler.

Pembe pembe birmanlar

Pembe giyen şişmanlar

Yüreğine taş koysun

Çekemeyen düşmanlar

Gidene bak gidene

Güller sarmış sepete

Mevla sabırlar versin

Gizli sevda çekene

Ah demedi demedi

Elinde gül demeti

Ben nasıl güleyim

Yâr bana gül demedi

Hey eliver eliver

Elinde gülü ver

Yârim seni özledim

Bunlara geliver

Daha sonra pilav pişirilecek meydana gelen kızlar, burada mâni söyleyerek kovadan bir nesne seçerler ve o esnada söylenen mâni de seçilen nesnenin sahibi kimse, onun olur. Yani mâni ayrılık temalıysa, kızın başına bir ayrılığın geleceğine inanır. Bunun haricinde kızlar, Hıdırellez sabahı şaka yapmak amacıyla evlerin kapısına bir dal ya da çiçek asarlar.

Yine Hıdırellez'den önceki gece, insanlar istedikleri şeylerin resmini bir kâğıda çizerek gül ağacının altına koyarlar. Böylece dileklerin Hızır tarafından Allah'a ulaştırılacağına ve dolayısıyla da Allah'ın bu dilekleri kabul edip gerçekleştireceğine inanırlar.

Hıdırellez günü, evlerden pirinç, yağ, tuz toplanır ve pilav pişirilir. Pişirilen bu pilav meydanda herkesin katılımıyla yenir. Pilavdan sonra Kur'an okunur, dualar edilir. Duadan sonra kırlara çıkılır ve çeşitli eğlencelere yer verilir. Burada renk renk boyanmış yumurtalar ile yumurta tokuşturmaca oynanır, ip atlanır, salıncağa binilir ve ilerleyen saatlere doğru kutlamalara son verilir.

1.5.13. HİDİRELLEZ (Çanakkale / Lapseki / Üçtaşlar)

Derleyen: Gizem Özgül

Derleme yeri: Çanakkale

Kaynak şahıs 1: Sabahattin Uzunoğlu

Doğum yeri ve tarihi: Çanakkale / Lapseki - 1942

Mesleği: Esnaf

Kaynak şahıs 2: Taner Karaca

Doğum yeri ve tarihi: Çanakkale - 1958

Mesleği: Memur

Kaynak şahıs 3: Cemile Kazan

Doğum yeri ve tarihi: Çanakkale / Lapseki - 1951

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 4: Bülent Kazan

Doğum yeri ve tarihi: Çanakkale / Lapseki - 1949

Mesleği: Emekli

Hıdırellez, Çanakkale'nin Lapseki ilçesine bağlı Üçtaşlar'da her yıl 6 Mayıs'ta kutlanmaktadır. Üçtaşlar'da ölümsüzlüğe erişmiş olan Hızır ve İlyas'ın, Hıdırellez günü buluşup görüştüklerine inanılır. Bu nedenle Lapseki'de Hıdırellez günü hem buluşmayı hem de baharın gelişini kutlamak için çeşitli eğlenceler düzenlenir. Hızır Baba, baharın müjdeleyicisidir ve türlü çiçeklerden örülmüş cübbesi vardır. Al yemenisiyle bastığı yerlerde güller açılır, bülbüller ötüşür ve bahar kendisini hissettirmeye başlar.

Hıdırellez günü Üçtaşlar'da, kutlamaların yapılacağı alanda insanlar sazlı sözlü bir şekilde beraber yürürler. Yakılan ateşin üzerinden atlanılır. Bununla birlikte insanlar kendi aralarında bir "çeribaşı" seçerler ki bu kişi görevlerin dağıtılmasından sorumlu olur. Oyunlar oynandıktan sonra, halka nohutlu pilav dağıtılır. Daha sonra ise dilek ağacına bez parçaları ve kâğıda çizilmiş dilek resimleri asılır. Bunun yanı sıra dilek ağacının yanında bulunan niyet çömleğinden niyet çektilir.

Güneşin doğmasına yakın, dilekler kumlara çizilerek dilenir ve kutlamalara son verilir.

1.5.14. HİDİRELLEZ (Çorum)

Derleyen 1: Gökçe Özarslan

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs 1: Ahmet Danlı

Doğum tarihi: 1954

Derleyen 2: Tuğba Arslan

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 6 Mayıs 2006

Kaynak şahıs 2: Hülya Kirişci

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1972

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'da her yıl 6 Mayıs tarihinde Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Hıdırellez'den bir gün önce yani 5 Mayıs gecesi bolluk ve bereket getirsin diye gül ağacının altına bozuk para konulur ve yine gül ağacının altına dileklerin şekilleri çizilir. Ayrıca 5 Mayıs günü yedi farklı karınca yuvasından kum alınarak cüzdanlara koyulur ki cüzdanlardan para hiç eksik olmasın. Yine Hıdırellez'den bir gün önce pasta ve böreklerin yanı sıra “hedik” adında bir yemek yapılır. Buğdaydan yapılan bu yemek bereketin temsilidir.

Çorum halkı, 6 Mayıs günü Hıdırellez'i Kereb-i Gazi Türbesi'nde toplanarak kutlar. Burada halay çekilir, piknik yapılır ve çeşitli eğlenceler düzenlenir. Ayrıca bugün hastaların şifa bulacağına inanılır.

Hıdırellez günü evlilik hazırlığında olan genç çiftler ve aileleri türbeye gelerek burada piknik yapıp karşılıklı hediyelerirler. Daha sonra bu çift, evlendikleri gün de türbeye gelir ve dua eder (f.29). Hıdırellez günü yapılan bu ziyaretin mutluluk ve şans getireceğine inanılır.

1.5.15. HİDİRELLEZ (Çorum / Alaca)

Derleyen: Duygu Akdağ

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 6 Mayıs 2006

Kaynak şahıs 1: Emine Ercan

Doğum tarihi: 1951

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Şükriye Savaş

Doğum tarihi: 1956

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez kutlamaları, Çorum'un Alaca ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Alaca'da kutlamalar üç gün sürmektedir.

Hıdırellez'den günler önce kadınlar bir araya gelerek şenlik günü ne yapacaklarına karar verirler. Bir gün öncesinde ise yemekler hazırlanır, evler ve kıyafetler temizlenir (f.30). İlçede Hıdırellez günü, önceleri yalnızca piknik yapılırken şimdilerde coşkulu bir şenlik yapılmaktadır (f.31). Son zamanlarda kutlamalara yerel sanatçıların da katılıp konser verdiği görülmektedir. Yine kutlamalarda elma yeme yarışması, yemek yapma yarışması, çelik çomak oyunu güreş vb. eğlencelere de yer verilmektedir.

Eskiden ilçede "Mantık Dede" adında bir kişiye ait mezar varmış. İnsanlar bu mezara taş yapııştırarak dilek dilerlermiş. Daha sonra bu mezar kaldırılmış. Şimdilerde ise insanlar dileklerini burada bulanan bir ağaca bez bağlayarak ve istedikleri nesnenin maketini yaparak gerçekleştirmektedirler.

1.5.16. HİDİRELLEZ (Çorum / Dodurga)

Derleyen: İhsan İnan

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs 1: Dursun Çevik

Kaynak şahıs 2: Naciye Çevik

Kaynak şahıs 3: Mustafa Ahıska

Kaynak şahıs 4: Satı Yılmaz

Çorum'un Dodurga ilçesinde Hıdırellez kutlamaları her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilir.

Kutlamalardan bir gün önce evlerde çeşitli hazırlıklar yapılır. Öncelikle evler temizlenir ve Hıdırellez günü yenecek olan yemekler hazırlanır. Hıdırellez günü türbe ziyareti yapılır ve dua edilir. Daha sonra yeşillik bir alana geçilir ve çeşitli eğlencelerden sonra kutlamalara son verilir.

1.5.17. HİDİRELLEZ (Çorum / Eskiekin Köyü)

Derleyen: Ramazan Akbayrak

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 21 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Dudu Kurtoğlu

Doğum tarihi: 1964

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un Eskiekin köyünde her yıl 6 Mayıs tarihinde, baharın gelişini kutlamak amacıyla Hıdırellez kutlamaları yapılır.

Yöre halkı tarafından, “Hızır’ın güneşi getirdiği bayram” olarak tabir edilen Hıdırellez için birtakım hazırlık ve uygulamalar yapılmaktadır. Hıdırellez’den bir gün önceki gece, insanlar dileklerinin şekillerini çizerler. Yine o gece hamur mayalanır. Hızır’ın gelerek bu hamuru bereketlendireceğine inanılır.

Hıdırellez günü erkenden kalkılır ve komşulara dağıtmak için çeşitli yemekler hazırlanır. Yine Hıdırellez günü buğday, nohut ve kuru fasulyeden yapılan ve “kaynatma” adı verilen bir yemek hazırlanır. Hıdırellez günü Eskiekin köyünde özellikle akraba ziyareti yapılır. Yine gelin olacak kızlara hediyeler alınır. Akşama kadar süren bu ziyaretlerden ve yapılan çeşitli eğlencelerden sonra, kutlamalara son verilir. (f.32).

1.5.18. HİDİRELLEZ (Çorum / Kargı)

Derleyen: Ahmet Satıcı

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Şükriye Bozkaya

Doğum tarihi: Çorum / Kargı - 1969

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un Kargı ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

Kargı'da Hıdırellez'in yaklaşmasıyla çeşitli hazırlıklar yapılır. Hızır'ın eve uğramasını sağlamak için, evler ve kıyafetler temizlenir, sobalar sökülür. Sobaların sökülmesi, kışın bittiğine ve yazın gelerek bolluk bereket getireceğine işarettir. Yine Hıdırellez'den önce çocuklara yeni elbiseler alınır, kışlık elbiseler rafa kaldırılarak yazlık elbiseler çıkartılır. Kışın kötülüğünden arınmak için, kışlık elbiseler rafa kaldırılmadan önce Hıdırellez güneşinde bekletilir. Hıdırellez'den önce yapılan bir diğer hazırlık ise yemeklerin hazırlanmasıdır. Hıdırellez için özellikle “mayalı” ve “kaynatma” adlı yemekler yapılır. Hızır'ın gelerek bu yemeklere el vuracağı ve böylece yemeklerin bereketleneceği inancından dolayı, bütün yemekler bir gün önceden hazırlanır.

Hıdırellez günü Kargı'da çeşitli uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri “gelin kaldırma”dır. Hıdırellez sabahı erkek tarafı gelin olacak kıza haber göndererek onu erkenden kaldırır ve mesir yerine götürür. Bu mesir yeri genellikle Kargı yaylalarıdır. Bu yaylada erkek ve kız tarafı birlikte yemek yer, eğlenirler. Kaynanalar gelinlerine elbise ve takı hediye ederler. Bununla birlikte Hıdırellez günü, kâğıtlara çizilen dilekler, dilek ağacına asılır ve böylece Hızır'ın eli değerek dileklerin kabul olacağına inanılır. Kargı'da Hıdırellez günü yapılan bir diğer uygulama ise bir bez parçasına bozuk para bağlayarak gülfidanına asmaktır. Buraya asılan paraya Hızır'ın elinin değeceğine ve paranın bereketleneceğine inanılır.

Kargı'da Hıdırellez kutlamaları altı gün boyunca devam eder. Bu altı gün süresince insanlar birbirlerine gider gelir ve piknik yaparak eğlenirler.

1.5.19. HİDİRELLEZ (Çorum / Mecitözü)

Derleyen: Sezgin Korkmaz

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Haydar Çanlı

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Mecitözü - 1964

Çorum'un Mecitözü ilçesinde, doğanın canlanmasını kutlamak amacıyla her yıl 6 Mayıs tarihinde, üç gün süren Hıdırellez kutlamaları yapılır. Hıdırellez günü, yazın başlangıcı sayılır.

Hıdırellez'den bir gün önce insanlar ibadet yapıp dua ettikten sonra, dileklerini bir kâğıda çizerek bunları gül ağacına asarlar. Akşamdan astıkları bu dilekleri, seher vakti geri toplar ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

Hıdırellez günü herkes panayır alanında toplanır. Her aile önceden hazırladığı yemeği buraya getirerek hep birlikte yerler. Yemekten sonra, çeşitli eğlencelere yer verilir (f.33). Hatta son zamanlarda sünnet törenlerinin de Hıdırellez gününe denk getirildiği görülmektedir.

1.5.20. HİDİRELLEZ (Çorum / Oğuzlar)

Derleyen: *Mustafa Akyüz*

Derleme yeri ve tarihi: *Çorum - 19 Mayıs 2006*

Kaynak şahıs 1: *Necdet Şahinbaş*

Doğum tarihi: 1940

Kaynak şahıs 2: *Necla İnanır*

Doğum tarihi: 1958

Hıdırellez kutlamaları, Çorum'un Oğuzlar ilçesinde her sene 6 Mayıs günü yapılmaktadır. Hıdırellez sabahı yedi çeşit malzeme kullanılarak buğday, nohut ve fasulye karışımı bir yemek yapılır ve yeşil bir alan olan "Hıdırlık" mevkiine gidilir. Burada öncelikle türbe ziyareti yapılır, dua edilir ve dilek dilenir. Daha sonra hazırlanan hedik, çörek vb. yiyecekler hep birlikte yenir (f.34). Yemekten sonra akşama kadar çeşitli eğlencelere yer verilir ve akşamüstü kutlamalar son bulur. (f.35). Hıdırellez günü bereket getirmesi amacıyla hamur yoğrulması, ilçede bilinen bir uygulamadır.

1.5.21. HİDİRELLEZ (Çorum / Osmancık)

Derleyen: Funda Boyacı

Derleme yeri: Çorum

Hıdırellez kutlamaları Çorum'un Osmancık ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilmektedir. Osmancık halkı, Hızır ve İlyas'ın abıhayat bulup içerek ölümsüzlüğe kavuştuklarına ve Hızır'ın her yere bereket getireceğine inanmaktadır.

Hıdırellez kutlamaları, Osmancık'ta belediye tarafından organize edilmekte ve Koyunbaba Türbesi'nin civarı ile yine bu türbenin yakınında yer alan Arafat Tepesi'ndeki alanda yapılmaktadır. Ayrıca kutlamalar esnasında Koyunbaba Türbesi de ziyaret edilmektedir. Hıdırellez günü gelmeden önce ilçede bulunan akrabalar aynı türden kıyafetler diktirirler ve şenlik günü bu kıyafetleri giyerler. Bu arada şenlik günü erkek anaları, çocukları için kız beğenir ve yakın bir dost evinde adaylar birbirlerine gösterilir. Bunun dışında nişanlı veya sözlü çiftlerden erkek tarafı kuzu doldurur ve kız tarafına yakınları ile yemesi için ikram eder.

Hıdırellez Osmancık'ta çeşitli eğlencelerle birlikte birkaç gün sürer ve daha sonra sona erer.

1.5.22. HİDİRELLEZ (Çorum / Ovasaray Köyü)

Derleyen: Erdal Durusoy

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs 1: Mehmet Kerep Kireç

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Ovasaray köyü - 1951

Kaynak şahıs 2: Melek Kireç

Çorum'un Ovasaray köyünde her yıl, Hızır ve İlyas peygamberlerin buluştuklarına inanılan 6 Mayıs tarihinde Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Kutlamalar için genellikle yeşil bir alan seçilir. Güzel kıyafetler giyen köylüler, burada gün boyu eğlenirler. Önceden hazırlanan tatlılar, börekler hep birlikte yenir.

Hıdırellez'den bir gün önce ise, gül ağacına bereket getirmesi amacıyla para asılır. Yine gül ağacının dibine, istenen dileklerin şekilleri çizilerek dilekte bulunulur. Ayrıca Hızır'ın evlere gelip bolluk ve bereket getireceği düşüncesinden dolayı, evlerin kapıları gün boyu açık bırakılır.

1.5.23. HİDİRELLEZ (Çorum / Seydim Kasabası)

Derleyen: Ayşegül Tepe

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 6 Mayıs 2006

Kaynak şahıs 1: Esmâ Uysal

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1982

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Şakire Demiral

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1940

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un Seydim kasabasında her yıl 6 Mayıs tarihinde, dört gün sürecek şekilde Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

Kutlamalar için hazırlıklara bir gün önceden başlanır. 5 Mayıs günü, temiz olan evlere Hızır'ın uğrayacağı düşüncesinden dolayı temizlik yapılır. Yine 5 Mayıs akşamı yaprak dolması, biber dolması ve kaynatma adı verilen bir yemek yapılır. Seydim kasabasında, Hıdırellez kutlamalarında mutlaka kaynatma yemeği yapılmaktadır. Bu yemek kaynaya kaynaya piştiği için adına kaynatma denilmekte ve inanışa göre; içinde bulunan nohut, buğday ve fasulyeden dolayı Hızır'ın doğaya getireceği bereketi simgelemektedir.

6 Mayıs sabahı, yani Hıdırellez günü erkenden kalkılarak kısır, salata ve tandır çöreği yapılır. Buna ek olarak isteyenler başka yemek ve tatlılar da yapar. Yemeklerin yapılmasının ardından öğlene doğru Seydim göletinin kenarında toplanılır ve hep birlikte piknik yapılır, yemekler yenilir. Aynı zamanda başka bir grup ise Seydim Aş Evi'nde toplanır ve burada yemek yapıp yerler. Yemeklerin ardından ip atlama gibi çeşitli oyunlara yer verilir. Bu eğlenceler üç ya da dört gün boyunca sürdürülür.

Hıdırellez kutlamalarının genellikle ilk gününde dilek tutulur. Bunun için bir ağaca veya gül dalına bez parçası bağlanarak dilek dilenir. Bununla birlikte Seydim'de bulunan Şeyh Seyyid Murad Türbesi de Hıdırellez günü ziyaret edilen ve dilek dilenen yerlerden birisidir. Ayrıca Çorum'da bulunan ve "Hıdırlık" adı verilen yer de Hıdırellez günü ziyaret edilmektedir. Rivayete göre buraya Mekke'den bir taş düşmüş ve burada bulunan bir kuyuda bulunmuş. Bu yüzden Hıdırlık adı verilen bu yer, Hıdırellez günü ziyaret edilmektedir.

1.5.24. HİDİRELLEZ (Gaziantep)

Derleyen: Yasemin Ay

Derleme yeri: Gaziantep

Kaynak şahıs: Fatma Yalçın

Doğum tarihi: 1965

Hıdırellez, Gaziantep’te her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Gaziantep’te Hızır ve İlyas’ın buluştuğu güne “Hızır İlyas Buluşması Günü” adı verilir. Hızır ile İlyas kelimelerinin halk ağzında birlikte söylenmesiyle de Hıdırellez kelimesi ortaya çıkar. Dolayısıyla Gaziantep’te Hıdırellez, Hızır ve İlyas’ın buluştukları gün olduğuna inanılan 6 Mayıs tarihinde kutlanır.

Hıdırellez günü Hızır’ın yeşillik yerlerden geçtiğine inanılır ve bu sebeple halk, kutlamalar için yeşil alanları tercih eder. Hıdırellez günü insanlar dileklerini bir kâğıda çizerek gül ağacına bağlarlar ve güneş doğana kadar dua ederler. Güneşin doğmasıyla birlikte ağaca bağladıkları kâğıtları suya atarlar ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

1.5.25. HİDİRELLEZ (Gümüşhane / Esenyurt Köyü)

Derleyen: *Fatih Çelik*

Derleme yeri: *Gümüşhane*

Kaynak şahıs: *Cuma Ali Demir*

Doğum yeri ve tarihi: *Gümüşhane / Esenyurt köyü - 1965*

Mesleği: *Çiftçi*

Gümüşhane'nin Esenyurt köyünde Hıdırellez kutlamaları 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Bu kutlamalara “Kov Kalesi Şenlikleri” adı da verilmektedir.

Hıdırellez şenlikleri 6 Mayıs günü, halkın Kov yaylası dedikleri yerde buluşması ile başlar. Şenlikler esnasında katılımcılara, fasulye yemeği ve geleneksel bir tatlı olan “lemis” ikram edilir (f.36). Bunun dışında bolluk ve bereket amacıyla çeşitli ritüeller gerçekleştirilir. Gül dalının yanında namaz kılınması, bolluk, bereket, mal, mülk, sağlık istenmesi ve kırk buğday tanesini suya atma ritüeli bunlardan birkaçıdır.

1.5.26. HİDİRELLEZ (Isparta / Keçiborlu)

Derleyen: Tarık Talha Mert

Derleme yeri: Isparta

Kaynak şahıs: Murat Oduncu

Doğum tarihi: 1970

Mesleği: Esnaf

Isparta'nın Keçiborlu ilçesinde 6 Mayıs tarihinde kutlanan Hıdırellez için hazırlıklar bir gün önceden başlar. Bir gün önce, akşam vakti hem erkeklerin hem de kadınların Hıdırellez günü yapacakları görevler kararlaştırılır. Kadınlar poğaça, börek vb. hazırlar ve ertesi gün sabah vakti, Hıdırellez için hazırlanan bahçede piknik yapılır, sohbet edilir. Daha sonra öğle vaktine kadar gençler davul zurna eşliğinde oyunlar oynar, eğlenirler.

Öğle vakti herkes kendi bahçesine gider ve oraya fidan diker. Daha sonra yeniden Hıdırellez'in yapıldığı bahçeye gelirler ve burada çeşitli oyunlar oynayarak salıncaklarda sallanırlar.

Öğle yemeği için mutlaka keçi kesilir ve yakılan ateşte pişirilir. Sabah kahvaltısında olduğu gibi öğle yemeği de hep birlikte yenir. Yemekten sonra gruplar hâlinde dilek ağacına gidilir. Burada herkes ağaca çaput bağlayarak dilek diler.

Dilek dileme ritüelinden sonra herkes Hıdırellez'in yapıldığı bahçeye geri döner ve burada kilit açma uygulaması yapılır. Kızlar burada birbirlerinin kafasında kilit açmaya çalışırlar ve açılan kilitlerin kısmeti de açtığına inanırlar.

Keçiborlu'da kilit açma uygulamasından sonra yapılan çeşitli eğlencelerle Hıdırellez kutlamalarına son verilir.

1.5.27. HİDİRELLEZ (Karabük / Safranbolu / Çileklik Köyü)

Derleyen: Mehmet Öztürk

Derleme yeri: Karabük

Kaynak şahıs: Ömer Yıldırım

Doğum yeri ve tarihi: Karabük / Safranbolu / Çileklik köyü - 1970

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Çiftçi

Hıdırellez kutlamaları Karabük’ün Safranbolu ilçesine bağlı Çileklik köyünde her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilmektedir. Çileklik köyünde Hıdırellez; Müstekler, Sine, Yağlıca, Çatak, Muallim, Yayalar, Örencik, Ağaçkese gibi komşu köylerin katılımıyla, köyde bulunan bir türbe etrafında kutlanmaktadır. Rivayete göre, çok eski zamanlarda Çileklik köyünde kıtlık, kuraklık ve hastalıklar hüküm sürmekte olduğu için köylü zor durumdaydı. O zamanlarda Kastamonu’dan gelen bir zat, köylünün bu dertlerine derman olur ve köyde vefat eden bu zat için türbe yapılır. O günden sonra da Hıdırellez vb. özel günlerde bu türbe halk tarafından ziyaret edilir. Bunun dışında Hıdırellez kutlamalarının diğer köylerde değil de Çileklik köyünde yapılmasının nedeni, köye Hızır Baba’nın gelip bolluk ve bereket getirdiğine inanılmasındandır. Dolayısıyla köy halkı Hıdırellez’i, hem Hızır köye geldiği için hem de baharın gelmesinden dolayı kutlamaktadır.

Hıdırellez hazırlıkları köyde günler öncesinden başlamaktadır. Köydeki kadınlar Hıdırellez’den üç gün önce yufka açarlar ve Hıdırellez günü giymek için güzel elbiseler hazırlarlar. Hıdırellez, Çileklik köyünde “Kurt Tepesi” adı verilen yerde yapılmaktadır. Hıdırellez sabahı erkenden kalkılır, sabah namazının ardından türbe etrafında kurbanlar kesilir, yemek yenilecek çadırlar kurulur. Yemekte kesilen kurban etlerinin yanı sıra pirinç ve bulgurdan yapılan pilavlara da yer verilir.

Hıdırellez’de saç çıkmayan bebeğin saç çıkması için, yoğurdu iyi olmayan kadının yoğurdunun iyi olması için ve kurt gibi hayvanlardan korunmak için adaklar adanır. Adanan kurbanlar türbe etrafında kesilir ve adaklılar türbenin etrafını üç defa dolanırlar (f.37). Bunun dışında kadınlar, türbenin içinde yer alan çınar ağacının kozalaklarını bolluk ve bereket getirmesi amacıyla evlerine götürürler.

Çileklik köyünde Hıdırellez kutlamaları daha sonra köy odasındaki sohbetle devam eder ve burada yapılan çeşitli eğlencelerle kutlamalara son verilir.

1.5.28. HİDİRELLEZ (Karaman)

Derleyen: *Fatma Göktekin*

Derleme yeri: *Karaman*

Kaynak şahıs: *Recep Çalışkan*

Doğum yeri ve tarihi: *Karaman - 1950*

Eğitim durumu: *Lisans mezunu*

Mesleği: *Öğretmen*

Hıdırellez kutlamaları Karaman'da her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilmektedir. Hızır ve İlyas hakkında yörede anlatılan bir efsane şöyledir:

Bir gün Büyük İskender ölümsüzlük suyunu bulmak için sefere çıkar. Yolculuğa devam ederken bir yol ayrımında, ordusunda asker olan Hızır ve İlyas'a siz sağdan biz ise soldan gidelim. Kim ölümsüzlük suyunu bulursa diğerine haber versin der. Bunun üzerine Hızır ve İlyas, İskender'den ayrılarak yola devam eder ve bir su başında durarak dinlenirler. Daha sonra bu su ile atlarını sularlar ve kendileri de bu sudan içer. Azıklarında da kuru balık pastırması olan Hızır ve İlyas, azığı yemek için çıkardıklarında, su bir şekilde azıkla temas eder ve balık canlanır. Onlar da bu suyun ölümsüzlük suyu olduğunu anlarlar. Daha sonra bir melek gelerek onlara, bu suyun ölümsüzlük suyu olduğunu ve İskender'e değil de onlara nasip olduğunu, Allah'ın emri doğrultusunda biri karada, biri de suda olmak üzere sonsuza kadar insanların yardımına koşmakla görevli olduklarını bildirmiş.

Hıdırellez kutlamaları 6 Mayıs günü gerçekleştirilir. Çünkü Hızır ve İlyas'ın yılda bir kere ve o da 6 Mayıs'ta olmak üzere bir araya geldiklerine inanılır. Bu buluşmada taraflar, mutluysa havanın açık olacağına, üzüntülüysen kapalı olacağına inanılır.

Karaman'da Hıdırellez kutlamaları 5 Mayıs günü başlar. 5 Mayıs gecesi dileği olanlar, dileklerinin bir maketini yaparak gül ağacının altına koyarlar ve gerçekleşmesi için dua ederler. Ertesi gün sabah erken saatte dilek dileyen kişi, bıraktığı maketi kimse görmeden oradan alır ve böylece dileğinin gerçek olacağına inanır.

6 Mayıs günü ise eş dost çayırılık bir alana gider ve burada piknik yapar. Çocuklar da burada çeşitli oyunlar oynar. Akşama kadar süren etkinliklerden sonra, kutlamalara son verilir.

1.5.29. HİDİRELLEZ (Kars / Susuz / Ermişler Köyü)

Derleyen: Melahat Mehrekula

Derleme yeri ve tarihi: Kars - 8 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Yıldız Mehrekula

Doğum yeri ve tarihi: Kars / Susuz / Ermişler köyü - 1955

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez kutlamaları, Kars'ın Susuz ilçesine bağlı Ermişler köyünde 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Hıdırellez önceleri ocak ayının sonu ile şubat ayının başında, bir başka tabirler kuzulama döneminde yapılmaktayken son zamanlarda 6 Mayıs tarihinde yapılmaktadır.

Hıdırellez kutlamaları için Ermişler köyünde hazırlıklar birkaç gün önceden başlar. Öncelikle evler temizlenir ve yöre halkının tabiriyle kış, evden kovulur. Temiz giysiler giyilir ve yöresel yemekler hazırlanır. 5 Mayıs gününü köydeki birçok insan oruç tutarak geçirir. Gece ise genç kız ve kadınlar, her bir dileği için bir taş dizerler ve ertesi sabah hangi taşın altında uğurböceği görürlerse, o dileğin kabul olacağına inanırlar. Bununla birlikte, mutfığa ya da kilere bir sofra bezi sererek üzerine un serperler. Ertesi sabah unun üzerinde bir atın ayak izi görülürse, Hızır'ın o evi ziyaret ettiğine inanırlar. Yine 5 Mayıs gecesi genç kız ve erkekler, o gece su içmeyerek ve tuzlu kavurga (kavrulmuş buğday) yiyerek uykuya dalarlar ve rüyalarında evlenecekleri kişinin onlara su içireceğine inanırlar. Kısmet ile ilgili bir başka uygulamada ise gençler, bir parça tuzlu çöreği yastıklarının altına koyar ve ertesi sabah bu çöreği kuşlara atarlar. Kuşlar bu çöreği hangi evin bacasına veya hangi köye götürürse kısmetlerinin de o evden veya o köyden olacağına inanırlar. Yine aynı gece kadınlar, hamur teknesinde yoğurdukları hamuru, sabaha kadar bekletirler ve Hızır'ın gelip o hamuru bereketlendireceğine inanırlar. Ertesi sabah bu hamur ile ekmeği pişirip her eve bir tane olacak şekilde dağıtırlar. Ekmekler bütün köye yeterse, o sene ekmeği dağıtan hanenin yokluk görmeyeceğine inanırlar. Ayrıca Hıdırellez'den bir gün önceki gece, Hızır'ın atı için bir kaba su, bir kaba da arpa konulur. Hızır'ın gelip bunları atına vereceği düşünülür.

Hıdırellez gününü erkekler âşık kahvesinde geçirirken kadınlar ise genelde dua ederek geçirirler. Kadınlar dualardan sonra Hızır'ın yüzü suyu hürmetine dileklerde bulunurlar (f.38). Ardından toplu bir şekilde “haşıl” adı verilen yöresel yemekten yerler (f.39).

Son olarak Hıdırellez günü, kilerin, ambarın kapıları açık bırakılır. Pencere ve camlar mümkün olduğunca kapatılmaz. Evde açık olmayan bütün kilitler açılır. Bu şekilde evlere bolluk ve bereket geleceği düşünülür. Yine Hıdırellez günü Hızır'ın getirdiği kısmeti yok etmemek için, evler süpürülmez.

1.5.31. HİDİRELLEZ (Kırıkkale / Yaylayurt Köyü)

Derleyen: Nihan Kalcı

Derleme yeri: Kırıkkale

Kaynak şahıs: Arzu İdik

Doğum yeri: Kırıkkale / Yaylayurt köyü

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez, Kırıkkale'nin Yaylayurt köyünde 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Yaylayurt köyünde Hıdırellez'den bir gün önce kadınlar börek ve çörek hazırlar. Ertesi gün çoluk çocuk herkes bu börekleri yedikten sonra kırlarda çeşitli oyunlar oynarlar. Yine Hıdırellez günü eğlence amaçlı köy seyirlik oyunlarına yer verilir. Hıdırellez'de nişanlısı olanlar, nişanlılarına ayna ve çeşitli süslerle süslenmiş kuzu götürürler.

Ayrıca Yaylayurt köyünde Hıdırellez'de yapılan şöyle bir uygulama vardır: 5 Mayıs günü kırlardan çeşit çeşit otlar toplanır ve içi su dolu olan bir kazana konulur. Sabah olunca bu su ile bütün aile bireyleri yıkanır ve böylece hastalıklardan korunacaklarına inanırlar. Başka bir uygulamada ise, genç kızlara yatmadan önce bol tuzlu bir hamur yedirilir ve kesinlikle su içirilmez. Kıza rüyasında hangi delikanlı su içirirse, kızın o delikanlı ile evleneceğine inanılır. Eğer kıza hiç kimse su vermezse, o kızın evlenemeyeceği düşünülür.

1.5.32. HİDİRELLEZ (Kırklareli / Kavaklı)

Derleyen: *Burç İnce*

Derleme yeri: *Kırklareli*

Kaynak şahıs: *Canan Kaya*

Doğum yeri: *Kırklareli / Kavaklı - 1968*

Mesleği: *Kahveci*

Hıdırellez, Kırklareli'nin Kavaklı ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde, “Hıdırlık” adı verilen yerde kutlanmaktadır.

Hıdırellez'den bir gün önce yani 5 Mayıs günü, kırlardan kırk bir çeşit ot toplanıp içi su dolu bir kazana atılır ve ertesi sabah aile bireyleri bu su ile yıkanır. Bu su ile yıkananların zinde kalıp hastalıklardan korunacağına ve cildinin güzelleşeceğine inanılır. Yine 5 Mayıs günü kızlar ellerine ve ayaklarına kına yakar, kısmetlerinin açılması için gül dalına bez bağlayıp dibine yüzük gömerler.

Hıdırellez sabahı herkes erkenden kalkar ve temiz giysiler giyer. Erkenden kalkmak yöre halkı tarafından uğur sayılır. Hıdırellez günü küsler barıştırılır ve o gün hiç kimse çalışmaz. Kadınlar baharın gelmesini temsilen saçlarına renkli çiçekler takarlar. Ambar ve cüzdanların ağzı bereket getirsin diye açık bırakılır. Hıdırellez günü ateş yakılır ve herkes üzerinden atlar. Ateşin üzerinden atlayan insanların başındaki olumsuzlukların ve kötülüklerin yok olacağına inanılır.

Kavaklı'da Hıdırellez kutlamalarında “yumurta boyama” ritüeline de yer verilir. Bunun dışında hayvanların ilk kez çimene çıkması gerektiği “Kırklar, manda gölde mırklar” sözleriyle vurgulanır. Yine Hıdırellez günü, “söğüt dalı asma” adında bir uygulama yapılır ki, bu uygulamada söğütten koparılan yapraklar veya dallar bereket getirmesi için evlerin kapılarına asılır.

Günümüzde Kavaklı'da yapılan Hıdırellez kutlamalarında belediye tarafından organize edilen konserlere de yer verildiği görülmektedir. Kutlamalar, bu konserlerden sonra sona erer.

1.5.33. HİDİRELLEZ (Kırşehir / Kaman / Değirmenözü Köyü)

Derleyen: Nihal Karainci

Derleme yeri: Kırşehir

Kaynak şahıs: Alaattin Erkal

Mesleği: Emekli

Hızır ve İlyas'ın buluştuğu gün olduğuna inanılan Hıdırellez, Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Değirmenözü köyünde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır.

Hıdırellez hazırlıkları köyde bir gün öncesinden başlamaktadır. İlk önce herkes evini ve kıyafetlerini temizler. Daha sonra “katgurma” adı verilen bir yemek hazırlanır. Yeşil bir alan olduğu için ilkokulun bulunduğu yer, kutlamalar için mekân olarak seçilir.

Hıdırellez günü erkenden kalkılır ve gün boyunca eğlenceler düzenlenir (f.41-42). İp atlama, yumurta tokuşturma, yoğurt yeme yarışması bunların en bilinenleridir. Hıdırellez günü, zengin ve sağlıklı olmak için dilekler dilenir, bolluk ve bereket gelmesi için ise cüzdanların ağzı açık bırakılır. Bunun dışında gül ağacının altına dileklerin şekli çizilir ve böylece kabul olacağına inanılır. Bununla birlikte Hıdırellez günü köyde kesinlikle çalışılmaz, herkes mutlaka eğlencelere katılır.

1.5.34. HİDİRELLEZ (Kocaeli / Hasanpaşa Köyü)

Derleyen: *Esin Aydın*

Derleme yeri ve tarihi: *Kocaeli - 20 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs 1: *Fahri Kanat*

Doğum yeri ve tarihi: *Kocaeli - 1973*

Mesleği: *Belediye Meclis Üyesi*

Kaynak şahıs 2: *Hasan Gümüş*

Doğum yeri: *Kocaeli*

Hıdırellez kutlamaları, Hasanpaşa köyünde her yıl 6, 7 ve 8 Mayıs tarihlerinde yapılmaktadır. Anlatıya göre, eski bir zamanda köyün çobanı yatır olduğu düşünülen bir yerde, bulunduğu yere saygısızlık yapmaması gerektiği ile ilgili bir ses duyar. İşte o günden sonra da orada bir ermişin olduğuna inanılır ve bu yüzden Hıdırellez kutlamaları yapılır. Kutlamalar, “Cıbil Dede” veya “Danış Dede” olarak bilinen bu evliyanın türbesine yakın bir yerde yapılmaktadır.

Hasanpaşa köyünde halk 180 günde bir yılbaşı olduğuna inandığı için Hıdırellez'i 8 Mayıs ve 8 Kasım tarihlerinde iki kez kutlamaktadır. 8 Mayıs tarihinde gerçekleştirilen Hıdırellez'de eğlenceye yer verilirken 8 Kasım'daki kutlamalar da eğlenceden ziyade adaklar adanır, kurbanlar kesilir.

Hıdırellez günü köyde etli bulgur pilavı pişer ve herkese dağıtılır. Bunun dışında Hıdırellez günü, dileği olanlar türbeyi ziyaret eder ve mum yakarak dileğini diler. Dileklerinin gerçekleşmesi için de orada bulunan bir kutunun içine bozuk para atarlar. Yine Hıdırellez günü ateş yakılır, üzerinden atlanır ve çeşitli eğlencelerle kutlamalara son verilir.

1.5.35. HİDİRELLEZ (Konya / Çeltik)

Derleyen: Harun Reşit Çakaltarla

Kaynak şahıs 1: Elife Çakaltarla

Doğum yeri ve tarihi: Konya / Çeltik - 1946

Eğitim durumu: Okuma yazma biliyor

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Döndü Ertuğrul

Doğum yeri ve tarihi: Konya / Kurtuşağı - 1947

Eğitim durumu: Okuma yazması yok

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 3: Fatma Şişman

Doğum yeri ve tarihi: Konya / Çeltik - 1934

Eğitim durumu: Okuma yazma biliyor

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 4: Aliye Tekeş

Doğum yeri ve tarihi: Konya / Çeltik - 1943

Eğitim durumu: Okuma yazma biliyor

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez, Konya'nın Çeltik ilçesinde 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez kutlamaları için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Kadınlar tarafından pasta ve börekler hazırlanır. Eski zamanlarda yörede Hıdırellez için kurban da kesilirken artık böyle bir ritüele yer verilmemektedir.

Çeltik'te Hıdırellez günü yapılan en dikkat çekici uygulama “mâni kurma” adını taşımaktadır. Bu uygulamada Hıdırellez'den bir gün önce, yani 5 Mayıs günü kırlardan toplanan çiçekler, içi su dolu bir testiye konulur. Daha sonra herkesten toka, yüzük gibi nesneler alınarak onlar da aynı testiye konulur ve ortası açık olacak şekilde bir örtüyle kaplanır. Böylece Hıdırellez günü çekilmek üzere, yöresel ifade ile mâni kurulmuş olur (f.43).

Hıdırellez günü kadınlar bir araya toplanarak sohbet faslından sonra mâni çekme uygulamasına başlarlar. Mâni söyleme yeteneğine sahip bir kadın mâni söylerken çocuklar da testiden bir nesne çeker ve çekilen nesne kime aitse mâni de ona ithaf edilmiş olur (f.44). Mâni çekme uygulamasından sonra, önceden hazırlanan yiyecekler yenir ve çeşitli eğlencelere yer verilir. En sonunda ise sofra ve bereket duasıyla kutlamalara son verilir. Mâni kurma uygulamasında söylenen mânilerin bazıları aşağıda yer almaktadır:

Elife Çakaltarla'dan derlenen mâniler

Mâniciyim ellerde

Su çalkalanır göllerde

Gölnüm güvercin olmuş

Evleniyor çöllerde

Gülüm yâr

Yük üstünde siniler

İnim inim iniler

Gurbette bir bacım var

Kulakları çiniler

Gülüm yâr

Karşıda kuzu gördüm

Toyu kırmızı gördüm

Çeltik'in pazarında

Sevdiğim kızı gördüm

Gülüm yâr

Karşıda kara koyun

Tutun kafese koyun

Ben o kızı almazsam

Adımı deli koyun

Gülüm yâr

Pencereden bakıyor

Kitap almış okuyor

Yağ çalmış perçemine

Burcu burcu kokuyor

Gülüm yâr

Bisikleti aynalı

Şu oğlana varmalı

Oğlan çok güzel amma

Anası olmamalı

Gülüm yâr

Oğlan gelir mektepte

Kravatı ipekte

Gel oğlan götür beni

Kurtulursun mektepte

Gülüm yâr

Ekin ekdim bir evlek
 Dadandı karaleylek
 Bir murat görecektim
 Koymadı kahpe felek

Karşıdan gel göreyim
 Bıçak bağın göreyim
 Dudak sende yüz bende
 Sen iste ben vereyim
 Gülüm yâr

Leblebi koydum tasa
 Doldurdum basa basa
 Benim yârim çok güzel
 Azıcık boyu kısa
 Gülüm yâr

Döndü Ertuğrul'dan derlenen mâniler

Leblebi koydum tasa
 Doldurdum basa basa
 Benim yârim çok güzel
 Azıcık boydan kısa

Esvap serdim sicime

Çattım elin piçine

Sevdi sevdi bıraktı

O gidiyor gücüme

Bisiklete binersin

Kâkülünü düzersin

O yâr beni gördükçe

Gözlerini süzersin

İki çaylar akıyor

Yâr yüzüme bakmıyor

İki evlenen yiğitler

Hiç Allah'tan korkmuyor

Aliye Tekeş'ten derlenen mâniler

Yer altında hazineyim

Ben bir gümüş çiziyim

Ver Allah muradımı

Boynum eğri gezmeyim

Gülüm yâr

Ay doğar sini gibi

İkindi günü gibi

Yâr kokusu geliyor

Bursa'nın gülü gibi

Gülüm yâr

İki çaylar akıyor

Yâr yüzüme bakıyor

İki evlenen düzüler

Hiç Allah'tan korkmuyor

Fatma Şişman'dan derlenen mâniler

Mâniciyim ellerde

Su çalkalanır göllerde

Gönlüm güvercin olmuş

Eğleniyor çöllerde

Gülüm yâr

Yük üstünde halıyım

Halının bir dalıyım

Ver Allah muradımı

Öksüz oğlan yâriyim

Gülüm yâr

Ata binmiş gidiyor

Atı dizgin ediyor

Uluyol'un tozları

Yâri berbat ediyor

Gülüm yâr

Mânide maralıyım

Yürekten yaralıyım

Eller hep allar giymiş

Daha ben karalıyım

Gülüm yâr

Mâniyem araz derler

Güzele kiraz derler

Senin gibi kötüye

Git biraz gez derler

Gülüm yâr

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş tavla oynar

Ciğerimin köşesi

Gülüm yâr

1.5.36. HİDİRELLEZ (Kütahya / Simav / Gülköy Köyü)

Derleyen: Fatih Sert

Derleme yeri: Kütahya

Kaynak şahıs: Fadime Sert

Doğum yeri ve tarihi: Kütahya / Simav / Gülköy köyü - 1945

Eğitim durumu: Okuma yazması yok

Mesleği: Ev hanımı

Hıdırellez, Kütahya'nın Simav ilçesine bağlı Gülköy köyünde 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez'den bir gün önce, 5 Mayıs sabahı kadınlar, "Ganel" adı verilen dereye giderek buradan taş toplarlar. Akşam olunca toplanan taşlarla köprünün kenarına istedikleri nesnelerin şekillerini yaparak dilek dilerler. Dilek dileyen kadınlar, daha sonra eve giderek iki rekât namaz kılıp dua ederler. Ertesi sabah kuşluk vakti yine iki rekât namaz kılan kadınlar, dilek dilemek için yaptıkları şekillere bakmaya giderler. Eğer şekiller bozulmuşsa, Hızır'ın buradan geçtiğini ve dolayısıyla dualarının kabul olacağını düşünürler.

Gülcöy köyünde, Hıdırellez kutlamaları için köyün dışındaki bir su kenarı seçilir. Çünkü Hızır'ın bu tür yerlerden geçtiği düşünülür. Bununla birlikte köyde, oğulları mayıs ayında askere gidecek olan aileler, hayır amaçlı bir yemek vermektedirler.

1.5.37. HİDİRELLEZ (Mersin / Silifke)

Derleyen: Halil Karabacak

Derleme yeri ve tarihi: Mersin - 6 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Semih Çelik

Doğum yeri ve tarihi: Niğde - 1976

Hıdırellez Mersin'in Silifke ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez, Silifke'nin Tosmurlu köyü yakınında yer alan ve halk arasında "Erenler", "Kızlar Sivrisi", "Peri Kızları Tepesi" ve "Perili Tepe" adı verilen bir tepede kutlanmaktadır. Köyde anlatılan bir anlatıya göre, Hıdırellez gecesi peri kızları burada ateş yakmakta ve bu ateşin parlaklığı uzaktan görünmektedir.

Hıdırellez günü sabahın erken saatlerinden itibaren halkın bir kısmı kendi araçlarıyla, bir kısmı ise belediyeye ait toplu taşıma araçlarıyla bahsedilen bu tepeye gelir (f.45). Tepeye çıkan halk, burada yer alan bir mezarın başında namaz kılıp dua eder. Yine burada Kur'an okunur.

Namaz ve duadan sonra dilek dileme ritüeline geçilmektedir. Namazını kılan insanlar dileklerinin şekillerini taşlarla, dallarla veya yapraklarla çizerek dilerler (f.46). Bazıları ise dileklerini doğrudan toprağa çizmektedir. Bunun yanı sıra daha önceden adak adanmış olanlar, dileklerinin gerçekleşmesiyle birlikte kurban keserek adağını yerine getirmiş olur.

Bu uygulamalar gerçekleştirildikten sonra, herkes mezar olduğu söylenen yapının içinden veya çevresinden kırk bir tane taş toplayarak mezarın etrafını yedi kez döner (f.47-48). Her bir turda toplanan taşlar eşit bir şekilde mezarın içine atılır ve dua edilir. Mezarın etrafı dönülürken aynı zamanda dilek ağacının etrafından da geçilmektedir. Bu esnada insanlar elbiselerinden yırttıkları parçaları ya da yanlarında getirdikleri bezleri, dilek ağacına bağlayarak dilek dilerler (f.49). Daha sonra ise mezarın içinden yedi tane taş alınır ve uğur getireceği düşünüldüğü için eve konur.

Silifke'de Hıdırellez kutlamaları esnasında yapılan başka bir uygulama ise suya taş atmaktır. Hıdırellez gecesi ya da Hıdırellez'den sonraki günün şafak vakti, sabah namazından sonra halk, Hıdırellez'i kutladıkları tepeden topladığı taşları dilek dileyerek Göksu ırmağına atarlar ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

1.5.38. HİDİRELLEZ (Samsun / Atakum)

Derleyen: *Resul Zengin*

Derleme yeri: *Samsun*

Kaynak şahıs: *Hasan Taşdelen*

Doğum yeri: *Samsun / Atakum*

Mesleği: *Esnaf*

Hıdırellez, Samsun'a bağlı Atakum ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez'i baharın gelişi, dolayısıyla yeni bir dönemin ve yeni bir yılın başlangıcı olarak gören Atakum halkı, kutlamalar için sahil kenarını seçer.

Kutlamalar esnasında göze çarpan ilk ritüel, ateşten atlamadır. Ruhların temizleneceği inancından dolayı sahil kenarında ateş yakılır ve üzerinden atlanır. Bunun dışında insanlar yine sahil kenarında, kuma istedikleri nesnelerin şekillerini çizerek dilek dilerler. Dilek dileme esnasında çizilen resimlerin dalga tarafından tek seferde silinmesi, o dileğin kabul olacağı şeklinde yorumlanmaktadır (f.50).

Hıdırellez günü, kadınların daha önceden hazırladığı börek, çörek gibi yiyeceklerle piknik yapılır, davul-zurna eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır, eğlenceler düzenlenir. Bütün bu uygulama ve eğlencelerden sonra kutlamalara son verilir.

1.5.39. HİDİRELLEZ (Şanlıurfa)

Derleyen: Ayşe Çalışkan

Derleme yeri: Şanlıurfa

Kaynak şahıs: Nejla Balkız

Doğum tarihi: 1947

Eğitim durumu: Lise Mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Şanlıurfa'da 6 Mayıs tarihinde kutlanan Hıdırellez için, bir gün önceden çeşitli hazırlıklar yapılır. Evler temizlenir, odalar havalandırılır ve çeşitli yemeklerle tatlılar yapılır.

Hıdırellez günü dileği olan kişiler, dileklerini bir kâğıda yazarak gül ağacına bağlarlar. Dileklerin gül ağacına bağlanmasının sebebi, Hızır ve İlyas'ın o gece bir gül ağacının altında buluşup dilekleri kabul edeceği inancından kaynaklanmaktadır. Gül ağacına dilek bağladıktan sonra herkes, dileğinin bir maketini yapıp bunu da gül ağacının altına koyar. Örneğin ev isteyen kişi taşlardan bir ev yaparken bebek isteyen biri ise bir beşik şekli yaparak bunu gül ağacının altına koyar.

Hıdırellez gecesi, Hızır'ın evlere gelerek bolluk ve bereket getireceği inancından dolayı buğday torbalarının ağzı açık bırakılır. Ertesi gün torba üzerinde bir iz bulunursa, bu durum o gece Hızır'ın eve uğradığına ve o yılın bolluk ve bereket içinde geçeceğine yorulur.

Hıdırellez günü sabah erkenden kalkılır. Geç kalkanların işlerinin ters gideceğine inanılır. Sabah erken kalkıldıktan sonra dilekler gül ağacından alınır ve Birecik'e giderek orada Fırat nehrine atılır. Dileklerin suya atılması, daha erken gerçekleşeceği inancından kaynaklanmaktadır (f.51).

Dilek dileme uygulamalarından sonra, türbe ziyaretlerine geçilir. İlk olarak Cemaleddin Baba Türbesi ziyaret edilir. Daha sonra İbrahim peygamberin doğduğuna inanılan mağara, en sonunda da Eyüp peygamberin yaşadığı düşünülen mağara ziyaret edilir. Yapılan bu ziyaretlerden sonra, Balıklıgöl'ün yakınında yer alan piknik yerlerinde piknik yapılır ve kutlamalara son verilir.

1.5.40. HİDİRELLEZ (Şanlıurfa / Birecik)

Derleyen: *Fulya Çolak*

Derleme yeri ve tarihi: *Şanlıurfa - 30 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Seylan Çalışkan*

Doğum yeri ve tarihi: *Gaziantep - 1967*

Eğitim durumu: *İlkokul mezunu*

Mesleği: *Ev hanımı*

Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanan Hıdırellez için hazırlıklar bir gün öncesinden başlamaktadır. İlk olarak Hıdırellez günü yapılacak olan kutlamaların planı yapılır. Kadınlar piknikte yenilecek yiyecekleri, erkekler ise pazar yerinde satacakları eşyaları hazırlarlar.

Birecik'te Hıdırellez için yapılan en önemli uygulama dilek dilemedir. Hıdırellez'den bir gün önce kadınlar, üzerinde dua yazılı olan bir kâğıdı çoğaltarak birbirlerine verirler. Daha sonra herkes, bu kâğıtların altına dileklerini yazar ve kâğıda ip bağlarlar. İp bağlanan kâğıtlar, gül ağacına bağlanır. Aynı zamanda, dileklerin bağlandığı gül ağacının altına, çubuk ve taşlarla istenilen dileklerin şekilleri yapılır. Hızır ve İlyas'ın geceden gelip bu dilekleri göreceği inancından kaynaklı olarak bütün işlemler gece yapılır. Ertesi gün yani Hıdırellez günü, herkes dileklerinin yazılı olduğu kâğıtları toplayarak Fırat Nehri'ne atmak için yola çıkar. İnanca göre dileklerin kabul olması suya atılmasına bağlıdır.

Dilek dileme işlemi bittikten sonra halk, Hıdırellez'in kutlanacağı nehrin kenarında toplanır. Kadınlar satacakları yiyecekleri, erkekler ise pazar yerini hazırlar. Eğlenmeye gelen insanlar ise pazar yerini dolaştıktan sonra piknik yaparlar. Piknikten sonra türbe ziyareti yapılır ve Hıdırellez gününün hürmetine dilek dilenir. Bütün bu uygulamalardan sonra da Hıdırellez kutlamalarına son verilir.

1.5.41. HİDİRELLEZ (Trabzon / Şalpazarı)

Derleyen: *Sevgi Güner*

Derleme yeri ve tarihi: *Trabzon - 20 Nisan 2005*

Kaynak şahıs 1: *Nurcihan İpek*

Doğum yeri ve tarihi: *Trabzon / Şalpazarı - 1954*

Eğitim durumu: *Lisans mezunu*

Mesleği: *Harita mühendisi*

Kaynak şahıs 2: *Muazzez Emiroğlu*

Doğum yeri ve tarihi: *Gümüşhane - 1954*

Mesleği: *Ev hanımı*

Hıdırellez, Trabzon'un Şalpazarı ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Halk arasında bu gün, kışın bitip yazın başladığı gün olarak kabul edilmektedir.

Hıdırellez'den bir gün önce, yani 5 Mayıs gecesi insanlar dileklerinin resmini çizerek gül ağacına bağlarlar ve böylece Hızır ve İlyas'ın bu dilekleri alarak gerçekleştireceklerine inanırlar. Yine bir gün önce pastalar, börekler, çeşitli hamur işleri ve keşkek hazırlanır. İnanişâ göre Hıdırellez günü bütün yiyecekler şifalıdır. Bu yüzden herkes Hıdırellez günü pişen yemeklerden yemeye dikkat eder.

Hıdırellez günü erkenden kalkılır ve yeşil, sulak bir alana gidilir. Çünkü Hızır ve İlyas'ın böyle yerlerde olacağına inanılır. Yine Hıdırellez günü Hızır ve İlyas'ın buluştuğuna ve bu buluşmadan kaynaklı olarak meyvelerin olgunlaştığına ve Hıdırellez'i kutlayanlara sağlık ve mutluluk geleceğine inanılır. Hıdırellez günü kırlarda piknik yapılır, horon oynanır, şarkılar söylenir. Bazı aileler kayıkla kıyıda gezerler. Kayıkla kıyıda gezenlerin de o yıl boyunca sağlıklı olacaklarına inanılır. Bununla birlikte kimi insanlar, hayvanlarını kıyıya getirerek sularlar ve böylece kötülüklerden arındıklarına inanırlar (f.52).

Ayrıca Hıdırellez günü evde temizlik yapılmaz, hayvanlara yemek verilmez, yayık ayran yapılmaz, oruç tutulmaz ve çayır biçilmez. Eğer bunlardan biri yapılırsa, o yıl evin bolluk ve bereketinin kaçacağına inanılır.

1.5.42. HİDİRELLEZ VE BİCEK ÇIKARMA (Kars / Kağızman)

Derleyen: Murat Ertürk

Derleme yeri: Kars

Kaynak şahıs: Havva Koman

Doğum yeri ve tarihi: Kars / Kağızman - 1952

Mesleği: Ev hanımı

Kars'ın Kağızman ilçesinde her yıl 6 Mayıs tarihinde gerçekleştirilen Hıdırellez, Kağızman'ın birçok yerinde “Bicek Bayramı” olarak bilinmektedir. Bölgede Hıdırellez hazırlığı bir hafta önceden başlar. Mayıs ayının 1. günü güneş doğmadan Aras Nehri'nden taş ve kumu da dâhil olmak üzere bir kova su alınır. Daha sonra, bahçelerden toplanan yedi farklı renkteki çiçek, kovadaki suyun üzerine dibi görünmeyecek şekilde serpiştirilir. Bu yedi farklı renkteki çiçeklerin içinde “zeze” adı verilen ve baharın gelişini simgeleyen sarı kır çiçeği çoğunluktadır. Çiçeklerle dolu olan su, karanlık bir yerde, üstü kapalı olacak şekilde Hıdırellez gününe kadar bekletilir.

Hıdırellez'den bir gün önce yani 5 Mayıs gecesi, “tuzlu gılık” adı verilen bir uygulama gerçekleştirilmektedir. 5 Mayıs gecesi yörenin kızları bir araya gelerek tuzlu gılık adı verilen ve çok tuzlu olan bir hamur pişirirler. Gençler gece uyumadan önce, niyet namazı kılar ve bu tuzlu hamuru yiyerek su içmeden uyurlar. Tuzlu hamuru yiyen kişiye rüyasında kim su verirse, o kişi ile evleneceğine inanılır. Ertesi gün yani Hıdırellez sabahı bütün gençler, gecedan ayırdıkları bir başka tuzlu gılığ damlarının bacasına yerleştirirler. Bu hamuru bir kuş, özellikle de karga alır ve bir yöne doğru gider. Kuş hangi evin damına konarsa, o evden biriyle evlenileceğine inanılır. Eğer kuş konmaz ve yoluna devam ederse, tuzlu hamurun sahibinin o yönden biriyle evleneceğine inanılır.

Hıdırellez günü sabah erkenden kalkılır ve “herfene” adı verilen pikniğe çıkılır. Genellikle açık bir alana gidilir ve burada önceden hazırlanan “keşkek”, “çılbrı”, “kete” gibi yiyecekler yenilir. Yemekten sonra “bicek çıkarma” uygulamasına geçilir. Daha önceden hazırlanan çiçekli suya genç kızlar küpe, yüzük, bilezik, toka gibi eşyalarını atarlar. Kovanın yanına ise süslenmiş ve başına örtü örtülmüş küçük bir kız oturtulur. Kız sırasıyla kovadan takıları çeker ve bu esnada takı sahibi için bir mâni söylenir. Söylenen mâniye göre de bir anlam çıkarılır. Bu mânilerden bazıları şöyledir:

Altın yüzük var benim

Parmağıma dar benim

Bizim köyün içinde

Ela gözlü yâr benim

Ahırcının neyi olur

Birkaç atı, tayı olur

Kirli bardak, isli çaydan

Ya bir atın çayı olur

Altın yüzüğün karşı

Nişane koydum taşı

Herkesin yâri geldi

Sızlar yüreğim başı

Ekin ekim gül bitti

Yârim gurbete gitti

Yollara baka baka

Gözümün ferî bitti

Ağlama naçar ağlama

Elinde açar ağlama

Kapımı bağlayan Allah

Bir gün açar ağlama

Mâniye göre takının sahibi çeşitli anlamlar çıkarır ve kovadaki takılar bitince bicek çıkarma uygulaması da son bulur.

Kadınlar kendi aralarında bicek çıkarma gibi ritüelleri gerçekleştirirken erkekler de “güreş”, “ip çekme” gibi oyunlar oynar, “üçayak” adı verilen halayı çekerler. Yemekler yenip halay çekildikten sonra çeşitli türküler söylenir. Türkü icrası sırasında “çevirme” yapılır. Yani bir türkü bitmeden hemen başka kişi tarafından bir başka türküye geçilir. Bunun yanı sıra âşık atışması da Kağızman’daki Hıdırellez kutlamalarının bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kutlamaların sonunda dileği olanlar, dileklerinin şekillerini yaparak dilekte bulunurlar ve bu dileklerin bir dahaki Hıdırellez’e kadar gerçekleşeceğine inanırlar.

1.5.43. HİDİRELLEZ / EĞRİCE ŞENLİKLERİ (Yozgat / Divanlı Köyü)

Derleyen: Harun İlyas Karaca

Derleme yeri: Yozgat

Kaynak şahıs: Yusuf Karadavut

Doğum yeri ve tarihi: Yozgat / Divanlı - 1952

Mesleği: Çiftçi

Hdırellez ya da yöresel adıyla Eğrice, her sene Yozgat'ın Divanlı köyünde Mayıs ayının 6'sında kutlanmaktadır. Hızır ile İlyas peygamberin bu tarihte karşılaştıklarına, karşılaşınca da sevinçten gözyaşı döktüklerine, bu gözyaşının ise yağmur şeklinde yeryüzüne düştüğüne inanılır. Geleneğe halk arasında Eğrice denilmesi, 6 Mayıs'tan önce ekilen sebzelerin eğri bir şekilde çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Her sene yapılan gelenek için kadınlar, bir gün önceden yiyecek ve içecek hazırlarlar. Eğrice günü köy halkı, erkenden kalkarak “Öz kıyısı”, “Eşekli çayır” ya da “Kara çayır” adı verilen yere giderler. Buraya komşu köylerden de insanlar gelir. O gün erkekler siyah kadife şalvar, ceket, yelek, çarık veya yemeni, püsküllü boyalı çoraplar; kadınlar ise parlak bir elbise, iskarpin, meşin kemer, pullu yemeni, entari ve hırka giyerler.

Eğlence günü düz bir alada “sülenke”, “tura kapma”, “çelik çomak” gibi oyunlar oynanır, halay çekilir, sohbet edilir. Yine bayram günü, ut ve keman çalınır, çiftetelli oynanır, Bozlak ve sürmeli söylenir. Ayrıca eğlence alanına gramofonlar da getirilir. Yumurtalar, soğan kabuğu ve mor çiçeklerle kaynatılıp boyanır ve “yumurta tokuşturmaca” oynanır. Yumurtası kırılan, onu kazanana verir. Kimi zaman da yumurta gibi sağlam olsun diye, yumurtayı bir kişinin anında kırarlar. Yine köyden bazı gençler Eğrice günü, Yozgat'ta yer alan “Çamlık” adında bir yere, *Çamlığın yolları bükülür gider / Siyah saç arkaya dökülür gider* diyerek gider ve gelirken de oradan soğuk su getirirler.

Şenlik günü büyük kazanlarda etler pişirilir, semaverler yakılır. Nişanlı kızlar için erkek tarafı, bir koç alarak hediye götürür. Gençler, kısmetlerinin açılması için ağaçlara bez bağlayıp dilek dilerler. Yine kısmet açmak için yapılan bir başka uygulamada ise, genç kızlar bir çömleğin başına toplanır ve içine çeşitli eşyalarını koyarlar. Günahsız olduğu düşünüldüğü için bir çocuğun başına pembe veya kırmızı bir pırlanta (şifon) atılır ve çocuk çömlekten

eşyaları çıkarmaya başlar. Eşyası çıkan kıza orada bulunan biri mâni söyler. Bu uygulama bütün eşyalar çıkıncaya kadar devam eder. Kısmet açmayla ilgili yapılan başka bir uygulama ise, kısmeti açılmayan kızların başında kilit açmaktır. Ayrıca, Eğrice (Hıdırellez) günü yaprakların üstüne düşen çiğ tanelerinden yapılan maya ile hazırlanan yoğurdun maya tutacağına inanılır.

1.5.44. HİDİRELLEZ / EVRÜCE ŞENLİKLERİ (Tokat / Akyamaç Köyü)

Derleyen: Tuğba Ulusoy

Derleme yeri: Tokat

Kaynak şahıs 1: Kadir Ergün

Doğum yeri ve tarihi: Tokat / Akyamaç köyü - 1933

Mesleği: Çiftçi

Kaynak şahıs 2: Ali Şen

Doğum yeri ve tarihi: Tokat / Akyamaç köyü - 1940

Mesleği: Çiftçi

Hıdırellez, kışın geride bırakılmasını, baharın gelmesini kutlama amacıyla Tokat'ın Akyamaç köyünde, her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Hıdırellez'e Akyamaç köyünde "Evrüce" denilmektedir. Bunun sebebi Hıdırellez'den önce çıkan sebzelerin eğri, Hıdırellez'den önce doğan hayvanların ise sakat olmasıdır. Akyamaç köyündeki insanların inanişına göre, Hızır ve İlyas peygamberler bir balığın pişmiş ve pişmemiş tarafları gibi birbirine zıt karaktere sahiptirler. Bu peygamberlerden biri denizde, diğeri ise karada insanlara yardım eder ve her yıl 6 Mayıs günü bir araya gelirler. Onların bir araya geldikleri gün olan 6 Mayıs, Hıdırellez olarak kutlanmaktadır. Hıdırellez günü bolluk ve bereketi simgelediğinden, insanlar bu günde Allah'tan sağlık, huzur ve mutluluk dilerler.

Yöre halkının "Atay dededen beri kutlarız" dediği gelenek için 5 Mayıs gününden önce herhangi bir hazırlık yapılmamaktadır (f.53). Fakat 6 Mayıs sabahı kurbanlar kesilerek bulgur ayıklanır ve yemek yapılır. Hıdırellez'de en fazla yapılan yemekler patates piyazı, sarma, kızartma ve sebze yemeklerdir. En dikkat çekici yemek ise, Tokat'ın hemen her tarafında meşhur olan "bad" isimli yemektir.

Hıdırellez'de kesilen kurbanların bolluk ve bereket getireceğine inanılır. O yüzden Hıdırellez günü mutlaka yağmur yağacağına dair de bir inaniş vardır. Yine Hıdırellez günü "Orhan Ulusoy Türbesi" ziyaret edilerek dualar okunur ve dileklerde bulunulur. Kadınlar buraya gelerek yaptıkları çörekleri türbenin başında parçalara ayırarak insanlara dağıtırlar. Dağıtılan bu parçalara "lokma" adı verilir. Lokma dağıtma işlemi de yine bolluk ve bereket getirmesi için yapılır. Hıdırellez'de kesilen kurbanlar için çeşitli manzumlar da söylenmektedir. Bunlardan biri aşağıdaki gibidir:

Kurbanlar erenler yoluna niyet

Otur birliğine çırağa hürmet

Ulaştır bizlere eleman, nimet

Kurbanınız kabul olsun erenler

Tekbirde sahibi tutsun kışını

Evliyalar bağışlasın suçunu

Emimeyye yüzdü kurban koçunu

Kurbanınız kabul olsun erenler

Layık olanlara verir lokmasın

Pişmiş lokma yiyen çıra bakmasın

Rızada müminler dışa çıkmasın

Kurbanınız kabul olsun erenler

Hasan, Hüseyin, Zeynel, Bakıl yalnız

Mezhebimiz İmam Cafer pirimiz

Musa, Kasım, Rıza'dan da yolumuz

Kurbanınız kabul olsun erenler

Muhammed kayadan kaynayıp coştı

Ali'ül Nail ile cuş edip biçti

Asker-i methiye gayretin düştü

Kurbanınız kabul olsun erenler

Abdal dedem oturalım postuna

Bu kurbanın ismi Ali nesline

İsmi azam yazılıdır üstüne

Kurbanınız kabul olsun erenler

Hıdırellez günü yemek yenilmesinden sonra, köylüler Orhan Ulusoy Türbesi'ne yakın bir yaylaya çıkarak burada piknik yaparlar. Gençler burada saz çalıp türkü söylerken çocuklar ise çeşitli oyunlar oynarlar. Kadınlar bakır bir kabın içine anahtar, çakıl ve külah koyarak niyet çeker ve bunun üzerine mizahi bir dille sohbet ederler.

Ayrıca Hıdırellez günü herkes işini bırakır ve kimse çalışmaz. Çalışanların ailesine ya da mülküne bir zarar geleceğine inanılır. Sakınılan başka bir durum ise, buraya hamile kadınların getirilmemesidir. Eğer hamile bir kadın buraya getirilirse, çocuğunda mutlaka bir sorun olacağına inanılır.

1.5.45. HİDİRELLEZ / HACET BAYRAMI (Ankara / Nallıhan)

Derleyen: *Songül Kabak*

Derleme yeri ve tarihi: *Ankara - 14 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Hatice Çelik*

Doğum yeri ve tarihi: *Ankara / Nallıhan - 1959*

Mesleği: *Ev hanımı*

Hıdırellez veya yöredeki diğer adıyla “Hacet Bayramı”, Ankara’nın Nallıhan ilçesinde her yıl mayıs ayının sonu ile haziran ayının başında kutlanmaktadır.

Yöredeki bir anlatıya göre, Akşemseddin bir gün memleketi Göynük’ten yola çıkar ve yolu üzerinde bulunan Nallıhan’dan geçer. Fakat burada konaklamaz, Trakya’ya doğru gider. Bir süre Trakya’da yaşadıktan sonra aklına birden Nallıhan gelir ve dayanamayarak Nallıhan’a gelir, buraya yerleşir ve burada yaşamını yitirir. İşte Akşemseddin’in Nallıhan’a geldiği bu gün, Hacet Bayramı olarak kutlanmaktadır.

Hıdırellez veya Hacet Bayramı önceleri halk tarafından kutlanırken günümüzde Nallıhan Belediyesi’nin organizasyonu ile kutlanmaktadır. Kutlamalara, mevlit okunarak başlanır. Daha sonra kutlamaya gelen misafirlere ikram edilmek üzere pilav hazırlanır (f.54). Bu pilav, yine kutlamalar için hazırlanan yufka ekmeği ile birlikte yenilmektedir.

Yemekten sonra belediye tarafından getirilen mehter takımının gösterilerine ve yine belediye tarafından ayarlanan konserlere yer verilir. Bu konserlerden sonra kutlamalar da son bulur.

1.5.46. HİDİRELLEZ / KAKAVA ŞENLİKLERİ (Edirne)

Derleyen: Ogeday Sapmaz

Derleme yeri: Edirne

Kaynak şahıs: Mehmet Ali Körüklü

Edirne’de her yıl 5 Mayıs günü Kakava, 6 Mayıs günü ise Hıdırellez Şenlikleri yapılmaktadır. Her iki şenlikte de amaç baharın gelişini kutlamaktır. 2005 yılından itibaren devlet eliyle yapılan kutlamalar, “Edirne Hıdırellez-Kakava Şenlikleri” olarak adlandırılmaktadır.

Kakava Şenlikleri, 5 Mayıs akşamı çeribaşının ateşi yakmasıyla başlamaktadır. İnsanlar yakılan ateşin üzerinden, kötülüklerden arınmak ve o yılın iyi geçmesi için atlamaktadırlar (f.55). Ateş üzerinden atlama ritüelinden sonra insanlar, davul zurna eşliğinde oynamaya başlarlar. Aynı zamanda büyük kazanlar içinde hazırlanan pilavlar, törene katılanlara dağıtılır.

Kutlamalara 6 Mayıs sabahı da devam edilir. Sabah ezanıyla uyanan halk, törenin yapılacağı Tuncu Nehri’nin kıyısına, “talika” adlı at arabasına binerek gider. Nehir kenarına beyaz gelinlik giyerek gelen kızlar, güneş doğmadan gelinliklerini çıkararak suya atarlar. Böylece kismetlerinin çok kısa bir zamanda açılıp evleneceklerine inanırlar. Erkekler ise sabahın erken saatlerinde soğuk suya girerler. İnanişâ göre “Baba Finge” adlı kahramanın, nehirden çıkıp insanları kötü durumdan kurtaracaktır.

Edirne’de Kakava Şenlikleri’nde yapılan ritüellere, 6 Mayıs günü Hıdırellez Şenlikleri’nde de rastlanır. Bununla birlikte Hıdırellez Şenlikleri’nde çeşitli inanişlar karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Ev sahibi olmak isteyenler, gül ağacının dibine hamurdan veya çöpten ev maketi yaparlar. Hıdırellez sabahı, gün doğmadan evlerin kapıları “Hızır bereketinin” girmesi için açık bırakılır. Odunlar kullanılarak yakılan ateşin üzerinden herkes, üç defa dilek dileyerek atlar. Evlenmek isteyen kızların, Hıdırellez günü kimliklerini belli etmeden, kibleye bakan dokuz komşu kapısını çalarsa, o yıl kismetlerinin açılacağına inanılır. Yine Hıdırellez sabahı gün doğmadan bir kâğıda yazılan dilek akarsuya atılırsa, dileğin o yıl içinde gerçekleşeceğine inanılır. Boyu kısa olan çocuğun başına bir oklava ile vurulursa, o yıl içinde boyunun

uzanacağına inanılır. Nişanlı çiftler, Hıdırellez günü ağaçlı ve sulak yerde dolaşırsa kismetleri bol olur. Yine Hıdırellez günü kırk çiçekten alınan yapraklar, bir kap dolusu suya atılır ve yüzünde sivilce olanlar, sivilcelerinden kurtulmak için bu su ile yıkanır.

1.5.47. HİDİRELLEZ / KAKAVA ŞENLİKLERİ (Edirne / Sarayıçi)

Derleyen: *Esra Kılıç*

Derleme yeri ve tarihi: *Edirne - 7 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Necle Kılıç*

Doğum yeri ve tarihi: *Edirne / Uzunköprü - 1964*

Mesleği: *Ev Hanımı*

Kakava Bayramı her yıl 5-6 Mayıs tarihlerinde Edirne'ye bağlı Sarayıçi'nde kutlanmaktadır. Kakava'nın aslı "Kakkava" olup Türkçede "kazan" anlamına gelmektedir. Her yıl kutlanan "Kazan Bayramı" da bir süre sonra Kakava Şenliği adıyla kutlanmaya başlanmıştır.

Kakava Şenliği esnasında büyük bir ateş yakılır. Uğur sayıldığı için herkes ateşin üstünden atlar. Kutlamalar esnasında sürekli davul zurna çalar ve çeşitli oyunlar oynanır. Akşama doğru halk, aralarından birini "çeribaşı" seçer. Çeribaşı, eğlencenin düzenini yapan kişidir. Eğlence dönüşü her sokak başında eski hasır yakılır. Yakılan bu ateşin üzerinden üç kez atlamanın uğur getireceğine inanılır. Daha sonra evlerine dönen insanlar, dileklerini yazarak niyet çömleğine atar.

Ertesi gün, yani 6 Mayıs günü Hıdırellez kutlamaları yapılır. O gün herkes erken saatlerde kalkarak temizlik yapar ve Hıdırellez gününe özel önceden hazırlanan kıyafetlerini giyer. Genç kızlar, gelinliklerini ya da yeni elbiselerini giyerek Tunca Nehri'nin kenarına gelirler. Kızların gelinlik giymesi, kismetlerinin açılacağı inancından kaynaklanmaktadır. Tunca Nehri'ne gelen insanlar, söğüt ağacının dallarını kopararak bu dallarla köprüyü geçerler. Söğüt ağacının dallarıyla köprünün geçilmesi, bu ağacın bolluk ve bereket getireceğine inanılması sebebiyledir. Gençler günahlarından arınmak ve zinde kalmak için sabah vakti soğuk suya girerek yıkanır. Nehre giremeyenler ise kaplarla nehirden su alarak ellerini ve yüzünü yıkar (f.56). Nehirde sabah erkenden yüzenler olduğu gibi akşam geç vakitlerde de yüzenlere rastlanır.

Eğlence dönüşü koparılan söğüt dalları, bolluk ve bereket getirmesi amacıyla evlerin kapılarına asılır ve kutlamalar böylece son bulur.

1.5.48. HİDİRELLEZ - KAKAVA ŞENLİKLERİ (Kırklareli)

Derleyen: *Esra Kılıç*

Derleme yeri ve tarihi: *Edirne - 7 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Necle Kılıç*

Doğum yeri ve tarihi: *Edirne / Uzunköprü - 1964*

Mesleği: *Ev Hanımı*

Kakava Şenlikleri, Kırklareli’nde “Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Şenlikleri” adı altında kutlanmaktadır. Kırklareli’nde “Şeytandere” ve “Asilbeyli” dereleri boyunca toplanan halk çadırlar kurar, ateş yakar ve bu ateşin üzerinde et kızartır, çay demler. Yemekler yendikten sonra, davul zurna eşliğinde çeşitli oyunlar oynanır, eğlenceler düzenlenir. Hıdırellez günü olan 6 Mayıs tarihinde ise, “Bolca Nine” adı verilen bir yatıra giden halk, burada dua eder, dilek diler. Daha sonra ise kutlamalara son verilir.

1.5.49. HİDİRELLEZ / KÖME ŞENLİKLERİ (Kırşehir / Mucur)

Derleyen: Köksal Genç

Derleme yeri: Kırşehir

Kaynak şahıs 1: Ali Aydemir

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1951

Eğitim durumu: Ön lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Kaynak şahıs 2: Türe Güner

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1945

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Kaynak şahıs 3: Şahinde Albayrak

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1931

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 4: Ali Rıza Güney

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1934

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Emekli

Kaynak şahıs 5: Vahit Bulut

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1934

Eğitim durumu: Köy Enstitüsü mezunu

Mesleği: Öğretmen

Kaynak şahıs 6: Hatice Ekşioğlu

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Mucur - 1923

Mesleği: Ev hanımı

Kırşehir'in Mucur kazasında "Köme Şenlikleri" her yıl 6 Mayıs tarihinde başlar ve bağbozumuna kadar, halkın katılımıyla devam eder. Yöre halkı, Hıdırellez'i, Köme'nin başlangıcı olarak kabul etmektedir.

Köme Şenlikleri, Mucur'da 6 Mayıs'ta başlar, bağbozumuna, yani soğuklar düşünceye kadar devam eder. Köme, "kümelenmek", "küme küme oturmak" anlamına gelmektedir ve yöre halkı, çayırdaki kadınlı erkekli kümeler hâlinde oturdukları için, eğlendikleri bu mesire alanına da "Köme" adını vermişlerdir. Köme alanı, içinden sular akan yeşil bir alandır ve bu yapısıyla şenliklerin düzenlenmesine elverişli bir yapıdadır.

Hıdırellez için yörede birkaç gün öncesinden hazırlık yapılmaya başlanır. Hıdırellez günü yenilecek soğanlama, kesme mantı, su böreği, hoşmerim, gendime, suluca dirice, bulgur pilavı, kaygana gibi yemekler hazırlanır. Bu yemeklerden soğanlamanın Hıdırellez'de özel bir yeri vardır. Soğanlama, Hıdırellez günü gelen konuklara ikram edilen birincil konumdaki yemektir.

Hıdırellez günü insanlar erkenden kalkarak temiz ve güzel elbiselerini giyer ve münasip bir bağa giderler. Burada yukarıda bahsedilen yemekler yenilir. Gençler; ip atlar, salıncak kurup sallanır, mendil kapmaca gibi oyunlar oynarlar. Yine saz çalıp türkü söylemek de bu eğlencelere dâhildir. Akşamüzeri yavaş yavaş toplanarak Fatik Pınarı ile Büyük Çayır arası, gruplar hâlinde gezilir. Burada genç kız ve erkekler birbirlerini beğenirler. Köme Şenlikleri'nde daha önceleri düzenlenen panayırlara, güreş ve cirit turnuvalarına günümüzde pek fazla yer verilmediği görülmektedir.

Eğlencenin yanı sıra Hıdırellez günü dilek dileyenlerin, dileklerinin kabul olacağı inancı da yaygındır. Yine Hıdırellez günü, nişanlı kızlar, nişan kıyafeti ile Köme'ye götürülürler. Bu durum, ailenin sevinçli durumunu insanlarla paylaşmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

1.5.50. HİDİRELLEZ / SARAYİÇİ ŞENLİKLERİ (Edirne / Sarayıçi)

Derleyen: *Didem Öztemur*

Derleme yeri ve tarihi: *Ankara - 5 Mayıs 2005*

Kaynak şahıs: *Esra Dilber*

Doğum yeri ve tarihi: *Edirne / Lalapaşa - 1984*

Eğitim durumu: *Lisans öğrencisi*

Edirne'nin Sarayıçi ilçesinde yapıldığından dolayı bu isimle anılan şenlik, 30 Nisan - 6 Mayıs günleri arasında yapılmaktadır. Şenliğin yapılmasının temel amacı, baharın gelişini kutlamaktır.

Şenlik günü herkes sabah ezanı ile kalkar. Geç kalkanların sağlığının bozulacağına ve o yıl evlerinin bereketinin kaçacağına inanılır. Erken kalkan insanlar Tunca Nehri'nin kıyısına giderek Kur'an okur, dua ederler. Bununla birlikte kızlar, söğüt dalı kopartarak suya batırırlar ve bu dalı eve bereket getirmesi için, yedi gün boyunca kapıya asarlar. Evlenmek isteyen genç kızlar ise bu dalı, kismetlerini açması için çeyizine koyarlar.

Şenlik günü mutlaka "Adalet Kasrı" adı verilen yer ziyaret edilir. Şenlik akşamında ise halay çekilir ve yakılan ateşin üzerinden atlanır. Bütün bu eğlencelerden sonra da şenliğe son verilir.

1.5.51. TEPREÇ ŞENLİĞİ (Eskişehir)

Derleyen: Burcu Hasdemir

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs 1: Ünver Sel

Doğum yeri ve tarihi: Ankara - 1962

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Veteriner

Kaynak şahıs 2: Hüseyin Kuvandık

Doğum yeri ve tarihi: Eskişehir - 1952

Eğitim durumu: Ön lisans mezunu

Mesleği: Muhasebeci

Kaynak şahıs 3: Zuhal Yüksel

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretim görevlisi

“Depreşmek” fiilinden türeyen Tepreç Şenlikleri, Eskişehir’de her yıl mayıs ayının sonu ile haziran ayının başında yapılmaktadır. Tepreç Şenlikleri’nin yapılmasının temel amacı, bahar sonrası mahsulün bol olmasını dilemektir. Tepreç Şenlikleri, eskiden Kırım Türklerinin yaşadıkları köy ve kasabalarda halk tarafından kutlanırken günümüzde bu misyonu vakıf ve dernekler üstlenmiş durumdadır.

Tepreç Şenlikleri’ne duayla başlanmaktadır. Bu duada Allah’tan, bolluk ve bereketin yanı sıra sağlık ve sıhhat, vatanın ve memleketin mutluluğu istenmektedir. Duadan sonra “Kalakay Tıgırtma” adı verilen bir uygulama yapılarak kutlamalar başlatılmaktadır. Bu uygulamada, Kalakay adı verilen bir hamur yemeği tepside yuvarlanarak yapılır. Kalakay’ın düz veya ters gelmesine göre, o seneki mahsulün bereketli veya bereketsiz olacağı hakkında fikir yürütülür. Sonraki yıllarda yapılan Tepreç Şenlikleri’nin bir açılış konuşması ile başladığı görülmektedir. Bu konuşmada, günün anlam ve öneminin yanı sıra Tepreç’in ne olduğu hakkında da bilgi verilmektedir. Açılış konuşmasının hemen ardından, Ant Etkenmenn adı verilen Kırım Türklerinin millî marşı ile İstiklal marşı okunmaktadır.

Açılış konuşmalarından sonra kutlamaların eğlence kısmına geçilir. Akardiyon, davul, kabak kemane, keman gibi çalgılar eşliğinde toplu bir şekilde şarkılar söylenir. Kuşak ve “Tatar Güreşi” adı verilen güreşlere yer verilir. Bunların dışında at gösterilerine de kutlamalarda yer verilmektedir. Kutlamalar esnasında düzenlenen güreşler; çocuklar, gençler ve “kırcıman” adı verilen orta yaş erkekler arasında yapılmaktadır. Güreşçilerin evli olmayanlarına “boydak”, evli olanlarına ise “bala” denilmektedir. Kırcımanların şampiyonuna “koyun” adı verilmekte ve şampiyon olmasından dolayı ona, bir koyun hediye edilmektedir.

Erkekler arasında güreş müsabakaları düzenlenirken kadınlar arasında ise yemek yapma yarışmaları düzenlenmekte ve dereceye girenlere çeşitli ödüller verilmektedir. Ayrıca gençler arasında “çınlaşma” adı verilen mâni atışması düzenlenmektedir.

Kutlamalara katılanlara börek, et kavurma, pilav gibi yemekler ikram edilmektedir. Yemeklerin masraflarını “Tepreç ağası” karşılamaktadır. Tepreç ağası, açık artırma yöntemi ile seçilmekte ve fazla para veren Tepreç ağası olmaktadır.

1.5.52. TEPREŞ ŞENLİKLERİ (Çorum / Sungurlu)

Derleyen: *Sevgi Özgür*

Derleme yeri ve tarihi: *Çorum - 14 Mayıs 2006*

Kaynak şahıs 1: *Yunus Yılmaz*

Doğum tarihi: 1961

Mesleği: Muhasebeci

Kaynak şahıs 2: *Döne Yılmaz*

Doğum tarihi: 1940

Mesleği: *Ev hanımı*

Kaynak şahıs 3: *Sariye Özgün*

Doğum tarihi: 1924

Mesleği: *Ev hanımı*

Tepreş Şenliği, Çorum'un Sungurlu ilçesinde her yıl, Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından mayıs veya haziran ayı içerisinde yapılmaktadır. Baharın gelişinin kutlama amacı taşıyan bu geleneğin, eskiden Hıdırellez'den sonraki ilk cuma günü yapıldığı bilinmektedir. Eğer kutlama cuma gününe denk gelirse, halk arasında bu durum iyi bir alamet sayılır ve "Kıdırellez Cuması" olarak adlandırılır.

Tepreş Şenliği için hazırlıklar günler öncesinden başlamaktadır. Öncelikle evler temizlenir ve şenlikte giyilmek üzere kıyafetler hazırlanır. Temiz olmayan evlere Hızır'ın girmeyeceği inancı vardır. Yine günler öncesinden şenlikte yenecek yemekler hazırlanır.

Tepreş kutlamaları için yeşillik bir alan belirlenir veya bir tepede bulunan yadır, kutlama alanı olarak seçilir. Şenlik, dernek başkanı ve Tepreş ağasının konuşmaları ile başlar. Ardından halk oyunu ekipleri tarafından gösteriler düzenlenir. Şenliğe en fazla katılımın saat 12'ye doğru olduğu görülür. Öğleden sonra kadınlar arasında yemek yapma yarışması düzenlenir ve dereceye girenler ödüllendirilir.

Tepreş şenliğinden bir gün önce de kismet açma uygulaması yapılır. Kismetinin açılmasını isteyen kızlar, yeşillik bir alanda veya bir su kenarında toplanır. Bir çömleğe kendilerine ait, yüzük, küpe vb. nesneleri koyarlar ve ağzını tülbentle bağladıktan sonra bir gül ağacının dibine bırakırlar. Sabah erkenden çömleğin yanına giderek dua ederler. Ardından

niyet çömleği açılır. Çömleğin içindekiler sırayla çıkarılırken bir yandan da mâni söylenir. Bu mâniler vasıtasıyla eşyanın sahibi hakkında yorum yapılır. Bu uygulamada söylenen mânilerden bazıları şöyledir:

Kalenin tübü sayır

Közleri çakır çakır

Zengin dep barganedim

Kurugan takkır takır

İstanbul dağ içinde

Gülü bardak içinde

Sağ ol da sallan yârim

İstanbul'un içinde

Ay doğar sini gibi

Sallanır selvi gibi

Yavrum kokun geliyor

Bursa'nın gülü gibi

Baldırcannı aşladım

Torutmağa başladım

Yâr aklıma tüsgende

Çılamaya başladım

Gül tikdim evlek evlek

Dadandı kara leylek

Kışın barabar idik

Yazın ayırdı pelek

Dane sakız, bal avaz, şaynar avuz

Ne mırılday beresin caymanavuz

Dana sakız, bal avuz, tannayına

Ermeni kızı yazılsın mannayına

Kaşık börek men işmemi balkatmasan

Üyün başına cıgarman, söz katmasan

Kaşık börek manım, kalcay dinim

Kaşık atıp göz kımacagkünüm

Man mında bir keldim, kayıptan kayıp

Kaysı birinizge kanayım, gatrınız sayıp

Avlunun adı bağırbütün

Canıkını canık söndürür, işiyik tütün

Bunların yanı sıra, kız erkek karşılıklı atışmalar vardır. Bunların bazıları şöyledir:

Akay: Bir sepet cımırtam bar, sıktım keke

A kız seni körgende kuşkum keke

Apakay: Bir sepet cımırtam bar, sıktım keke

Ulan bala seni körgende buvgum keke

Akay: Şındır benim sermiyam, bağım, başkam

Şık mahalleme bay köster, erte akşam

Apaykan: Al çovlukta olmam bar, almay mışın

Sen bu lapnı aytmaya yolmay mısın

Apakay: Orunduktan cıgıl, o makam sınsın

Otuz eki papaz, cenazen kılsın

Apay: Dane sakız, bol avuz, şaynar avuz

Ne mırılday berirsın camlan avuz

Apay: Tavga bardım, tav kestım tartmadı tanam

Borçka kız bolsa al dedi anam

Apay: Tavga bardım, tav kestım tarttı tanam

Borçka kız bolmaz bak aşasın anam

Bu mânilerin ardından, toplu bir şekilde piknik yapılır ve sohbet edilir. Akşam saatlerine doğru da Tepreş Şenliği'ne son verilir.

1.6. MAYIS YEDİSİ

1.6.1. MAYIS YEDİSİ (Giresun)

Derleyen: Güzzade Dikeroğlu

Derleme yeri: Giresun

Kaynak şahıs: Mehmet Akif Korkmaz

Doğum yeri ve tarihi: Giresun / Bulancak / Bostanlı köyü - 1965

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Mayıs Yedisi Şenlikleri, Giresun’da her yıl 20 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Rumi takvime göre kutlamaların yapıldığı zaman, Mayıs ayının 7’sine denk geldiği için, adlandırma “Mayıs Yedisi” olarak yapılmıştır. 1977 yılına kadar Mayıs Yedisi adıyla sürdürülen şenlik, bu tarihten itibaren “Aksu Şenlikleri” adını almıştır. Mayıs Yedisi’ne halk arasında zaman zaman “Yedi” de denilmektedir. Halk arasında varlığını sürdüren “Yediyi kutlamak” ve “Yediden gelmek” deyimleri de yine bu kutlamalarla ilgilidir.

Her yıl 20 Mayıs tarihinde çevre köylerde yaşayan insanlar, sabahın erken saatlerinde Giresun’un doğusunda yer alan Aksu Deresi’nin, deniz ile kesiştiği yerde toplanırlar. Buraya toplanan insanlar, dileklerinin kabul olacağına, belalardan ve kötülüklerden arınacaklarına inanırlar. Bu günde özellikle hastalar, dertliler ve çocuğu olmayanlar dilekte bulunurlar.

Mayıs Yedisi kutlamaları; “sacayaktan geçme”, “dere taşlama” ve “adanın etrafını dolaşma” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Sacayaktan geçme ritüelinde, içinden insan geçebilecek büyüklükteki sacayağı şenlik alanına getirilir. Sacayak, burada ana rahminin simgesi durumundadır. Çocuğu olmayanlar, sacayağın üzerinden atlayarak dilekte bulunurlar.

Kutlamaların ikinci aşamasını oluşturan dere taşlamada ise, Aksu Deresi’nin denize döküldüğü yerde insanlar, “derdim, belam denize” diyerek yedi çift, bir tek olmak üzere on beş tane taşı suya atarlar. Son atılan tek taş, dileklerin kabul olması amacıyla atılmaktadır. Bu taşları bazı insanlar sırtlarını dereye dönerek atarlar ve dilek tutarlar. Dilek tutma uygulamasını özellikle genç kızlar uğur getirsin diye yaparlar. Yine aynı amaçla insanlar, dere taşlamadan sonra suya girerek başlarından aşağıya dere suyunu dökerler.

Kutlamaların son aşamasını ise adanın etrafını dolaşma ritüeli oluşturmaktadır. İnsanlar, dere kenarında toplanarak motorlarla denize açılırlar. Denize açılan insanlar, Hamza Taşı önünden başlayarak bir daire çizer ve yolculuğa başladıkları noktada, yolculuklarına son verirler. Bu ritüelin amacı da önceki iki ritüelde olduğu gibi kötülüklerden arınarak bunları suya atmaktır.

Mayıs Yedisi Şenlikleri, bahsedilen bu üç ritüelin gerçekleştirilmesiyle sona ermektedir.

1.6.2. MAYIS YEDİSİ (Ordu)

Derleyen: *Bihter Yavuzdoğan*

Derleme yeri: *Ankara*

Kaynak şahıs: *Cafer Öz*

Doğum yeri ve tarihi: *Ordu / Kayacabaşı - 1948*

Mesleği: *Esnaf*

Mayıs Yedisi, Ordu ilinde her yıl 20 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Takvim değişikliğine bağlı olarak geleneğin adlandırılmasıyla kutlamanın yapıldığı tarih arasında farklılık meydana gelmiştir.

Mayıs Yedisi, yaz mevsiminin başlamasından dolayı kutlanmaktadır. Son cemrenin suya düşüp deniz suyunun ısınmaya başladığı ve insanların artık denize girme zamanının geldiğine işaret eden bu gün için, Ordu'nun köylerinden otobüsler kalkmaktadır. Köylerden gelen insanlar, deniz kenarında toplanırlar. Kutlamalar için özellikle Akçaova ve Turnasuyu ırmakları seçilmektedir.

Festival havasında geçen Mayıs Yedisi kutlamalarında, çeşitli eğlence ve oyunlara yer verilmektedir. Bunların içinde en dikkat çeken "yağlı direk" yarışmasıdır (f.57). Rıhtımda düzenlenen bu yarışmada, yağlanan bir direğin ucuna bayrak asılır. Direğin sonuna kaymadan ulaşarak bayrağı alan kişiye ödül verilir. Ödülü kazanan kişi aynı zamanda halkın da övgüsünü alır. Yöredeki birçok kişi bu vesile ile eşinin dikkatini çekip evlenmiştir.

Kutlamalar esnasında halk oyunlarına, seyirlik oyunlara, türkülere ve mâni atışmalarına da yer verildiği görülür. Mâni atışmalarında en çok Ordu'nun doğal güzelliklerine yer verilmektedir. Burada söylenen mânilerden bazıları şu şekildedir:

Boztepe'nin düzünde

Saydım yüz elli koyun

Şu Ordu denen yerde

Sallansın selvi boylum

Ordu'dan gelirken

Ben bir kayak batırdım

Aç kapıyı sevdiğim

Sana neler getirdim

İbrik seni doldurdum

Dolu diye kaldırdım

El ne derse desin

Ben yârimi kandırdım

Bahçede fındık potağı

Dibi aslan yatağı

Olursa başka olsun

Ben istemem ortağı

Eğlenceler esnasında yer verilen seyirlik oyunlar ise “deve oyunu”, “sınırcılar”, “bakır düğme”, “Arap oyunu”, “kalaycı”, “iğne”, “değirmenci” ve “sirkeci”dir. Bununla birlikte eğlencede dikkat çeken bir diğer oyun, “Ordu karşılaşmasıdır.” Kadınları oynadığı bu oyunda, karşılıklı iki grup oluşturulur. Birinci grup “Ordu Sokakları” türküsünü söyleyerek diğer gruba doğru yürür. Türkünün ilk dizesi bitince çömelerek yerine döner ve aşağıdaki türküyü söyler:

Ordu’nun sokakları

Döşelidir döşeli

Harap oldum giderim

Ben bu aşka düşeli

Daha sonra ikinci grup, türkünün diğer kıtasını söyleyerek ilerler:

Ordu’da evim olsa

Ben Ordu’da dururdum

Benim tabancam olsa

Ben o yâri vururdum

Daha sonra iki grup da yerlerine döner ve karşılaşma da sona ermiş olur.

Mayıs Yedisi kutlamalarında, piknik için yemekler yapılır. Bu yemeklerin başlıcaları şunlardır: turşu kavurması, mısır ekmeği, mıhlama, pancar sarması, kirit...

Mayıs Yedisi kutlamalarında çeşitli inançların da mevcudiyeti dikkat çekmektedir. Mayıs Yedisi’nde, kırlarda koşup oynayan insanların dertlerinden kurtulacağına inanılır. Kırlardan toplanan kırk farklı bitkiyi kaynatarak elde edilen suyun tüm hastalıkları iyileştireceklerine inanılır. Bununla birlikte yine hastalıklardan korunmak için “yedi dalgadan geçmek” adında bir uygulama yapılır. Bu uygulamada, besmeleyle birlikte kıyıya yaklaşan iki dalganın üzerinden sağ ayakla atlanarak denize girilir. Çocuklar da kucağa alınarak yedi defa dalganın üzerinden geçer. Sahildeki motorlara binen halk da aynı şekilde yedi dalganın üzerinden geçer. Böylece o yılın bereketli olacağına, hastaların dertlerine şifa bulacağına ve çocuğu olmayanların ise çocuk sahibi olacaklarına inanılır (f.58).

Ayrıca, Mayıs Yedisi ile ilgili şöyle bir inanç vardır ki yıllar önce Samsun’un Terme ilçesine bağlı Amazon köyünün kadınları, Mayıs Yedisi’nde sandallara binip Ordu’ya gelmiş ve denizde bulunan erkekleri kaçırmak için kendi köylerine götürmüşlerdir. Bununla birlikte Mayıs Yedisi’nde Hızır ile İlyas’ın dalgalar kırıldıktan sonra, suların karayla temas ettiği yerde buluştuklarına da inanılmaktadır.

1.6.3. MAYIS YEDİSİ (Ordu / Gök  y)

Derleyen: Cavit Şahin

Derleme Yeri: Ordu

Kaynak Şahıs: Yunus Karakaş

Doğum Yeri ve Tarihi: Ordu - 1982

Eğitim Durumu: Lisans öğrencisi

Mayıs Yedisi kutlamaları her yıl, Ordu'nun Gök  y ilçesinde, 20 Mayıs tarihinde kutlanmaktadır. Halk arasındaki inanışa göre Hızır karadan, İlyas ise denizden gelerek kıyıda buluşurlar. İşte Hızır ile İlyas'ın buluştuğu ve birbirlerine kavuştuğu bu gün, 20 Mayıs'tır. Yöre halkı bu kavuşmayla yaz ve kışın birbirlerinden ayrıldığına inanırlar. Bu yüzden 20 Mayıs günü insanlar, su kenarına giderek burada vakit geçirirler. Bu günden itibaren bolluk ve bereket geleceğine inanılır.

Gök  y'de Mayıs Yedisi kutlamaları için hazırlıklar bir gün önceden başlamaktadır. Yiyecekler ve ertesi gün giyilecek kıyafetler hazırlanır. Ertesi gün halk, bağ ve bahçelerde toplanır. Göl kenarına inen insanlar, besmeleyle suya girer ve ellerini, yüzlerini, ayaklarını yıkarlar. İnsanlar, suya girmekle o yılki hastalıklarının geçeceğine, kirlilikten arınacaklarına ve dertlerine derman bulacaklarına inanırlar. Çocuğu olmayanlar da yine suya girerek çocuk sahibi olacaklarını düşünürler. Bütün bunların dışında, göl ve ırmak kenarında kurban kesenlere de rastlamak mümkündür.

Öğle saatlerine doğru ilçede Mayıs Yedisi kutlamaları kapsamında geleneksel yağlı güreşlere yer verilir. Bu müsabakalardan sonra halkın büyük bir çoğunluğu yaylaya çıkar. Civar ilçe ve köylerden de yaylaya gelenler olur. Yaylada herkes çadırını kurar ve bir önceki akşamdan hazırladıkları yiyecekleri yerler. Bu arada yaylada yerel sanatçıların katılımıyla konserler verilir, halk oyunları ekipleri tarafından halk oyunu gösterileri düzenlenir. Bunların yanı sıra gençler arasında halat çekme, iğneden ip geçirme, uçurtma uçurma gibi oyunlar oynanır.

Çoğu zaman iki veya üç gün süren kutlamalar esnasında, genç erkek ve kızlar birbirlerini tanıma ve evlenme şansına da sahip olurlar.

1.6.4. MAYIS YEDİSİ (Ordu / Perşembe)

Derleyen: Banu Babalık

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 10 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Ayşe Şener

Doğum yeri ve tarihi: Ankara - 1971

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Mayıs Yedisi kutlamaları her yıl Ordu'ya bağlı Perşembe ilçesinde, 20 Mayıs tarihinde yapılmaktadır. Son dönemlerde Mayıs Yedisi Şenlikleri, “Su Bayramı” ve “Deniz Bayramı” olarak da adlandırılmaktadır. Yöre halkının inancına göre o gün, karayı temsil eden Hızır ile suyu temsil eden İlyas'ın buluşup hasret giderdikleri gündür. Ayrıca Hızır ve İlyas'ın buluştuğu bu gün, yaz ve kış mevsiminin birbirinden ayrıldığına da inanılmaktadır.

Şenlik günü yemekler yenildikten sonra kemeçeler çalınmakta ve çeşitli halk oyunları icra edilmektedir. İnsanlar o gün, sağ ayakla denize girerler ki bu durumda günahlarından arınacaklarına inanırlar. Yine motorla denize açılmak ve deniz suyu ile el ve yüzü yıkamak, büyülerden korunmak için yapılan başka uygulamalardır. (f.59). İnsanlar, çocuklarını da nazardan korumak için, onları kucağına alarak dalgaların üzerinden geçerler. Bunların dışında, kötülüklerden korunmak için denize yedi çift ve bir tane de tek taş atılır. Bu ritüeli gerçekleştirenlerin dileklerinin kabul olacağı inancı yaygındır.

Akşama kadar coşkulu bir şekilde devam eden kutlamalar, akşam olmasıyla son bulur.

2. TARIM VE HAYVANCILIKTA VERİM ARTIRMAYA YÖNELİK KUTLAMALAR

2.1. YAĞMUR DUASI

2.1.1. YAĞMUR DUASI (Bolu / Dörtdivan)

Derleyen: Ayfer Ural

Derleme yeri: Bolu

Kaynak şahıs 1: Mustafa Sabri Mutlu

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Kaynak şahıs 2: Ramazan Ural

Kaynak şahıs 3: Şeref Ensar

Kaynak şahıs 4: Emin Çalış

Bolu'nun Dörtdivan ilçesinde yağmur duası, "Kırklar" adı verilen ve otuz altı köye eşit uzaklıkta bulunan bir yerde yapılmaktadır. Buraya "Kırklar" adının verilmesi, bölgede kırk adet mezarın bulunduğu inanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu dualar haziran ayı ile ağustos ayı arasında birkaç kez yapılmaktadır. Yağmur dualarına yerel halkın yanı sıra İstanbul, Ankara, Bursa gibi büyük şehirlerden gelen misafirlerin de katıldığı görülmektedir.

Yağmur duasına gidilmeden önce mutlaka sadaka verilir, günahlardan tövbe edilir ve dargınlar barıştırılır. Yine yağmur duasına çıkmadan önce insanlar oruç tutarlar. Dörtdivan halkı yağmur duası yapacakları tepeye vardıklarında bir imamın önderliğinde, iki rekât namaz kılar. Yöre halkı önceleri namazı açık havada, orada yaşadığına inanılan bir dedenin türbesi etrafında kılarken günümüzde buraya yapılan bir mescitte kılmaktadır. Halkın, namazı bu türbeye yakın yerde kılmasının temel nedeni, orada yattığına inanılan dedenin zamanında hem Bolu halkını eğittiği, hem de küçük bir buluta dua edip yağmur yağdırmayı başarmasından kaynaklanmaktadır. Namazdan sonra imam, cemaate bir konuşma yapar. Bu konuşmanın içeriğini genellikle verilen nimetlere şükür ve yağmur yağması için yapılan dilekler oluşturur.

Eğer yağmura çok fazla ihtiyaç duyuluyorsa; erkekler ceketlerini, kadınlar ise hırkalarını ters giyer. Bununla birlikte yağmur duasını daha etkili bir hâle getirmek için

yapılan bir başka uygulama daha vardır. Bu uygulamada insanlar, çocukları annelerinden, koyunları kuzularından, inekleri buzağlarından ayırarak farklı tepelere yerleştirirler. Bu ayrılıştan dolayı yavruların bağışmaları artar ve bu günahsızların hürmetine Allah'tan yağmur yağdırması beklenir.

Duadan sonra Kırklar Tepesi'nin taşları dualar eşliğinde dereye atılır ve Hızır ile İlyas'ın gelerek bolluk ve bereket getirmesi beklenir. Eğer suya atılan taşlardan biri batmazsa, bu durum Hızır'ın geldiğine işaret sayılır ve artık yağmur yağacağı düşünülür. Daha sonra batmayan bütün taşlar, bereketli günler için mutlaka suya batırılır. Çünkü batmayan taşı biri çalıp ambarına koyarsa, yalnızca onun evine bereket geleceğine, diğer evlerin ise kıtlık yaşayacağına inanılır.

Yapılan dualar ve uygulamalar sonucu yağmur yağarsa, Allah'a şükredilir ve ilçede bayram havası oluşur. İnsanlar, dedenin türbesinin bulunduğu alandaki kuyuların başında eğlenceye başlar. Çünkü bu kuyuların suyunun hiç bitmediğine inanılır. Burada, adaklar ve kurbanlar kesilir, yemekler yenir. Kadınlar türküler eşliğinde gözleme yaparlar ve hep birlikte bu gözlemeleri yerler. Kızlar ise dedenin türbesinin etrafında yer alan dilek taşlarına dilek diler.

O gün akşama kadar halk birbirlerini ağırlar. Erkekler kendi aralarında çeşitli oyunlar oynarken akrabalar da hasret giderir. Aynı anda anneler ise oğulları için kız bakar. Böylece yağmur duası etrafında oluşan eğlenceler de son bulmuş olur.

2.1.2. YAĞMUR DUASI (Çorum)

Derleyen: Meryem Önder

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: İhsan Özütürker

Mesleği: Emekli imam

Çorum'da her yıl, havanın kurak olduğu nisan veya mayıs ayında, üç gün süreyle yağmur duası yapılır.

Birinci gün, civardaki beş köy, sahra denilen alanda bir araya gelir. Öncesinde herkes birbirinden helallik ister ve varsa küskünler barıştırılır. Daha sonra köylerdeki imamların önderliğinde dua edilir. Duadan sonra erkekler, kırk bin tane delikli ve süngerimsi özelliği olan taş toplar. Toplanan bu taşlar, köylere eşit olarak paylaştırılır. Her köy, kendisine verilen taşlara dua okuyarak ırmakta ıslatır. Bu uygulamadan sonra insanlar, tekrar bir tepede veya türbe başında toplanarak ilahiler okur.

İkinci gün, insanlar camide toplanır ve çeşitli duaların ardından türbeye gider. Burada aşağıda örneği verilen ilahiyi okurlar:

Dağlar taşlar, uçan kuşlar

Bize rahmet ey Hüda! Âmin.

Ağlayalım, yalvaralım

Rabbimizden bize rahmet

Ey Hüda! Âmin.

Ağlaya ağlaya geldik

Bizi boş gönderme ya Rab

Bize el eman! Âmin

Sen ganisin, biz fakiriz

Bize rahmet ey Hüda! Âmin.

İlahiden sonra, toplu şekilde yapılan duaya geçilir. Duadan önce herkes kıyafetini ters giyer ve avuçları yeri görececek şekilde ellerini havaya kaldırılır. Duadan sonra ikinci günkü tören son bulur.

Üçüncü gün ise her köy kendi arasında kurban keser ve bu kurbanın etinden “hayır aş” adı verilen bir yemek yapar. Yapılan yemek fakirlere dağıtılır, geri kalanı ise birlikte yenir. Daha sonra, Allah’ın çaresizlere acımasını sağlamak amacıyla, kuzular ve çocuklar annelerinden ayrılarak ağılatılır. Böylece bu günahsızların yüzü suyu hürmetine yağmur yağması istenir. Üçüncü gün, yağmur yağsa da yağmasa da şükür duası yapılır ve üç gün süren tören son bulur.

2.1.3. YAĞMUR DUASI (Çorum / Cemilbey / Palabıyık Köyü)

Derleyen: Nesrin Kılıç

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 1 Nisan 2006

Kaynak şahıs: Erdal Yılmaz

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Palabıyık köyü - 1951

Mesleği: Çiftçi

Çorum'un Palabıyık köyünde, yağmur duası her yıl Mayıs ayının 15 ile Haziran ayının 15'ine veya haziran ayının sonuna kadar yapılır.

Yağmur duasında öncelikle mezarlığın içinde bulunan “Garip Baba Türbesi” ziyaret edilir ve burada kurban kesilir. Kesilen kurbanın eti “aşevi” adı verilen yerde pişirilir. Yemek pişerken insanlar, imam eşliğinde yağmur duasını yapar ve sonunda hep birlikte âmin diyerek duayı sonlandırırlar. Daha sonra pişen yemek hep birlikte yenir ve yağmur duası töreni de son bulur.

2.1.4. YAĞMUR DUASI (Çorum / Çalıca Köyü)

Derleyen: Satı Yalçın

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 3 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Ali Yücel

Doğum tarihi: 1959

Mesleği: İmam

Çorum'un Çalıca köyünde yağmur duası, havanın kurak gittiği zaman olan nisan ve mayıs aylarında yapılır.

Yağmur duası için öncelikle uygun bir zaman ve yer belirlenir. Yine duadan sonra kesilecek kurban için köylüden para toplanır. Yağmur duası, "Dede Türbesi" adı verilen türbenin yanında bulunan boş arazide yapılmaktadır. Bu türbe, köy halkı için büyük önem arz etmektedir. Zira yağmur duasından sonra yağan yağmurun, burada yatan zatın yüzü suyu hürmetine yağdığına inanılmaktadır.

Duanın yapılacağı gün erkek, kadın, çocuk, yaşlı ayrımı yapılmadan bütün köy halkı duanın yapılacağı alana gider. Alana gidildikten sonra erkekler iki rekât namaz kılar. Namazdan sonra imam hutbe okur ve hutbenin sonunda herkes ayağa kalkarak ellerini, avuçları aşağıya bakacak şekilde açar. Bu sırada imam duasını okur ve herkes âmin diyerek duaya katılır. (f.60). Daha sonra önceden hazırlanan kurban kesilir ve uygun bir yerde pişirilir. Etin yanına çorba, pilav ve helva da yapılarak alanda bulunanlara dağıtılır. Yemeğin ardından çeşitli eğlencelere yer verilir ve akşama doğru tören bitirilir.

2.1.5. YAĞMUR DUASI (Çorum / Dodurga)

Derleyen: Ayşe Ustaoglu

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 6 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Zeynep Kısaboy

Doğum tarihi: 1944

Mesleği: Ev hanımı

Yağmur duası, Çorum'un Dodurga ilçesinde her sene haziran ve temmuz aylarında yapılmaktadır. Yağmur duasının yapılacağı gün, herkes erken saatlerde camide toplanır. Camide toplanan halktan gruplar oluşturularak üç farklı gün Arap Dede, Kırklar, Ahmet Dede, Çakır Kırana, Gölbağı adlı türbelere gidilir. Son zamanlarda ziyaretlerin Gölbağı adlı türbede yoğunlaştığı görülmektedir. İnsanlar türbelere giderken aşağıdaki ilahiyi söylerler:

Dağlar taşlar, uçan kuşlar

Ağlaşalım din kardaşlar

Ey Rahman-ı Zülcelal (Âmin)

Ağlayı Ağlay geldik

Rabbimize her zaman (Âmin)

Geldik gitmeyiz, oturduk kalkmayız

Almayınca gitmeyiz ya Leb

Ya Gıyaset, ver rahmet

Altınoluk, yeşil direk

Hürmetine bize rahmet

Ey şefaât, ver rahmet (Âmin)

Türbede gerçekleştirilen yağmur duasına erkekler imam eşliğinde, kadınlar ise kadın bir hocanın önderliğinde katılmaktadır. Herkes burada “çar” adı verilen bir kıyafet giyer. Dikdörtgen şeklinde kesilmiş genişçe bir kumaştan yapılan bu kıyafet, yalnızca elleri ve

ayakuçlarını göstermektedir (f.61). Duaya katılmadan önce k slerin barıştırılmalarına  zen gösterilir. Eğer barışmayan olursa, duaya katılmasına izin verilmez. Dua esnasında herkes ellerini aşağıya doğru tutar ve dua bu şekilde gerçekleştirilir.

Duadan sonra kurban kesilir ve kesilen etin yanına helva ve pilav pişirilir. Pişirilen yemekler duaya katılanlara ikram edilir. Yemekten sonra ise dua töreni son bulur.

2.1.6. YAĞMUR DUASI (Çorum / Dodurga / Hüsam Dede Tekke Köyü)

Derleyen: Gökçen Usluol

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 16 Nisan 2006

Kaynak şahıs: Meliha Can

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Osmaniye - 1951

Mesleği: Muhtar

Çorum'un Dodurga ilçesine bağlı Hüsam Dede Tekke köyünde her yıl, nisan ve mayıs aylarında yağmur duası yapılmaktadır. Üç ya da dört gün süren yağmur duası, Hüsam Dede Türbesi'nde yapılmaktadır. Sabah erken saatlerde türbede toplanan halk, aşağıdaki duayı okur:

“Dağlar, taşlar, uçan kuşlar hürmetine rahmetimizi ver Allah'ım. Yer yarıldı yağ istiyor, ufacıklar aş istiyor. Rahmetini esirgeme üzerimizden yarabbi.”

Bununla birlikte yağmur yağması için yapılan bazı uygulamalar vardır. Bunlardan biri taş toplamaktır. Erkekler yağmur yağması için taş toplayarak bunları ırmakta ıslatırlar. Yine bir at kafası ıslatılır ve alnına dua yazılır. Daha sonra taşlar ve at kafası ırmağa gömülür. Eğer yağmur çok fazla yağarsa, gömülen at kafası ve taşlar geri çıkartılır. Bütün bu uygulamalardan sonra, kesilen kurban hep birlikte yenir ve daha sonra yağmur duası törenine son verilir.

2.1.7. YAĞMUR DUASI (Çorum / Kiranlık Köyü)

Derleyen: Sinan Cansu

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 3 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Seyid Ahmet Gıssa

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Kiranlık köyü - 1932

Çorum'un Kiranlık köyünde yağmur duası, ekinlerin boy verme, başak çıkarma ve taneye dönüşme zamanı olan mayıs ve haziran ayları arasında yapılmaktadır. Çünkü yağmura en fazla bu aylarda ihtiyaç duyulmaktadır.

Kiranlık köyünde, kente göç oldukça fazladır. Bu nedenle köydeki yağmur duası büyük şehirdeki derneklerle ve komşu köylerle müşterek bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte duanın, zaman zaman camide yapıldığı da görülmektedir. Köyde yağmur duası, yatır olduğuna inanılan bir yerde yapılmaktadır. Öncelikle burada kurban kesilmektedir. Ayrıca bu bölge kutsal sayıldığından, burada bulunan hiçbir nesneye el sürülmez ve etraf kirletilmez.

Yağmur duasına geçilmeden önce herkes namaz kılar. Daha sonra yağmur duası ayakta olacak şekilde, imam önderliğinde yapılır. (f.62). Duanın yapıldığı sırada insanlar mahcup bir tavır takınarak hâl ve hareketlerine dikkat ederler. Dua esnasında herkes ellerini önce göğse, sonra aşağı bakacak şekle getirir. Böyle yapılması, taklit yoluyla yağmuru yağdırmak içindir. Yağmur duasından sonra “taş toplama” ritüeline yer verilir. Yüz tane taş toplanır ve her bir taşla dua okunarak bir torbada biriktirilir. Daha sonra bu torba akarsuya gömülür. Böylece yağmurun yağması için çağrışım yapılmış olur.

Yağmur duasından sonra, yatırın yakınında kurban kesilir. Kurbanın yatırın civarında kesilmesinin nedeni, burada yatan zatın yüzü suyu hürmetine yağmurun yağmasını dilemek içindir. Kesilen kurbanın eti, fakir fukaraya dağıtılır. Geriye kalanı ise orada bulunanlar tarafından yenir. Kurban ritüelinden sonra da tören son bulur.

2.1.8. YAĞMUR DUASI (Çorum / Laçın)

Derleyen: Elif Sefercik

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Süleyman Tahtalı

Çorum'un Laçın ilçesinde ve bu ilçeye bağlı köylerde her yıl, haziran ve temmuz aylarında yağmur duası yapılmaktadır. Yağmur duası özellikle cuma namazının da kılınması için, cuma gününe denk getirilmektedir.

Yağmur duasına çıkmadan önce, kesilecek kurbanlar için köylerden kurbanlık parası toplanır. Köyün büyüklüğüne göre koyun, keçi, sığır gibi hayvanlar alınarak yemek hazırlanır. Bazı köylerde ise yemek olarak keşkek yapılır.

Yağmur duasının yapılacağı gün, öncelikle küs olanlar barıştırılır ve büyükten küçüğe doğru saf düzeni tutulur. Cemaatten biri de bu esnada sancak taşır. Sancağı taşıyan kişinin herkes tarafından sevilen, haramdan uzak duran birinin olması gerekmektedir. Daha sonra sancaktar ve imam önde olmak üzere, tekbirler, salavatlar ve ilahilerle törenin yapılacağı alana gidilir. Burada öncelikle iki rekât namaz kılınır ve imam tarafından hutbe okunur. Hutbeden sonra ise istiğfar dualarına geçilir. Daha sonra herkes, sırtındaki elbiseyi ters giyer ve ellerini aşağıya doğru tutarak imamın yaptığı duaya âmin der. Bazı köylerde sınır çizme uygulaması da vardır. Traktörle köyün etrafı dolaşılır ve böylece yağmurun yağma sınırı belirlenmiş olur. Erkekler dua yaptığı esnada, kadınlar da alanda yemek yaparlar. Duadan sonra hep birlikte yemek yenir ve alana gelemeyen yaşlılara, hastalara yemek götürülerek hayır duaları alınır.

Yemekten sonra sohbete ve eğlenceye yer verilir. Akşama kadar süren çeşitli eğlencelerden sonra yağmur duası törenleri son bulur.

2.1.9. YAĞMUR DUASI (Çorum / Oğuzlar)

Derleyen: *Menderes Gülsoy*

Derleme yeri: *Çorum*

Kaynak şahıs: *Hasan Madan*

Doğum tarihi: *1936*

Mesleği: *Emekli imam*

Her sene Çorum'un Oğuzlar ilçesinde, ihtiyaç duyulan zamanlarda, üç gün sürecek olan yağmur duası yapılmaktadır. Yağmur duasının yapılmasına karar verildiğinde bu karar halka duyurulur ve onlardan salı, perşembe ve cuma günleri olmak üzere üç gün oruç tutmaları istenir. Tutulan oruçlardan sonra, yağmur duasına başlanır.

Birinci gün, sabah namazı için camiye gelenler, namazdan sonra çeşitli dualar okuyarak Körükkıran adı verilen yere çıkarlar. Bütün camilerdeki cemaat ve camide olmayanlar da yine bu yerde toplanırlar. Burada cami görevlileri Yasin okur ve tekbirler eşliğinde toplu bir şekilde Karadonlu Canbaba Türbesi'ne gidilir. Daha sonra burada toplanan insanlar arasında görev dağılımı yapılır. Kur'an'ı düzgün okuyanlar burada kalarak Kur'an okurken diğer insanlar nohut büyüklüğünde taşlar toplamak için ayrılırlar. Taşlar toplandıktan sonra yüz taş duası okunur ve yine aynı kişiler tarafından 4444 defa "Sultan Nariye" hatmi yapılır. Taş okuma işini bitirenlere cüz dağıtılır ve ikindi namazına kadar bu cüzler okunur. İkinci namazından sonra okunan taşlar çuvala konularak bütün halkın katılımıyla Oğuz Çayı kenarına götürülür. Burada suların alamayacağı bir yerde, daha önceden açılmış ve içerisi su dolu olan kuyuya Kur'an okunarak boşaltılır. Bu uygulamadan sonra, ertesi gün araziye çıkmak için bir saat belirlenir ve herkes dağılır. Böylece yağmur duasının ilk gün gerçekleştirilen ritüelleri son bulmuş olur.

İkinci gün, yine Karadonlu Canbaba Türbesi'nde toplanılır ve halkın tamamının toplandığına kanaat getirildikten sonra, "Aşr-ı Şerif" okunarak dua edilir. Duadan sonra şehrin kuzeydoğu yönünde bulunan Kızıltepe'ye doğru yola çıkılır. Yol üstünde bulunan ve Pekdemir Kıranı adı verilen yerde, yağmur duasına çıkmış olan Asarçayı köylüleri ile buluşulur ve Kızıltepe eteğine gelinir. Burada yer alan dik bir yokuşu, din adamları ve gençler çıkarak kime ait olduğu bilinmeyen bir mezarı ziyaret ederek dua okurlar. Daha sonra aşağı

inilir ve “Katır Kurnatan” adı verilen ve etrafı çevrili yer ziyaret edilir, dua okunur. Bundan sonra ise güney yönünde bulunan “Atkırı” adı verilen yere gidilir ve burada yer alan Mehmet Dede Tekkesi ziyaret edilir. Daha sonra ormanlık bir alanda, Kızıltepe’ye tırmanamayanlarla birleşilir. Burada herkes oturup sohbet eder, küskünler belirlenerek barıştırılır. Öğleye doğru Mehmet Dede Türbesi’ne gelinir ve öğle namazı kılınır. Namazdan sonra, sabah vakti görevlilerce kesilmiş ve yemek yapılmış kurbanlar yenir. Yemeğin ardından dua edilir ve ertesi gün buluşmak için saat belirlenir.

Üçüncü gün yine önceki iki günde olduğu gibi, Karadonlu Canbaba Türbesi’nin önünde toplanılarak Tekke Dağ’a doğru yola çıkılır. İnsanlar burada yer alan Harman Dede Türbesi’ni ziyaret ederler. Burada dualar okunur ve yağmur duası yapılır. Herkes dua esnasında ceketini ters giyer ve ellerini havaya kaldırıp ters çevirirler. (f.63). Daha sonra Oğuzlar’ın en yüksek yeri olan Erler Yüksekği’ne doğru hareket edilir. Buradaki duaların ardından üç gün süren yağmur duasına son verilir.

2.1.10. YAĞMUR DUASI (Çorum / Ortaköy)

Derleyen: Hilmi Doğanpınar

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 15 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Hüseyin Özdemir

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Ortaköy - 1953

Çorum'un Ortaköy ilçesinde her yıl, yağmurların yağmadığı, hayvanların sütünün azaldığı dönemlerde yağmur duası yapılmaktadır.

Yağmur duası için öncelikle köylüler arasında para toplanır ve kurban alınır. Yine köylülerden toplanan parayla, pilav yapımında kullanılacak malzeme temin edilir. Yağmur duasında öncelikle herkes temiz elbise giyer ve dua esnasında insanlar bu elbiseleri ters çevirir. İmam ise cübbesini ters giyer. Daha sonra imam iki defa hutbe okur ve yedi yüz tane taş bir çuvala koyup ağzını bağlar. Bu çuval ise dereye atılır. Bu taşlar dereye atılmazsa yağmurun durmayacağı inancı vardır. Bununla birlikte yağmur duası esnasında yapılan bir başka uygulamada ise koyunlar kuzularından, çocuklar ise annelerinden ayrılır. Bu ayrılardan dolayı yavrular bağrıışmaya başlar. Böylece Allah'ın bu masumların yüzü suyu hürmetine dualarını kabul edeceği düşünülür. Yağmurun yağmaması ise cemaat arasında bir günahkârın var olduğuna işaret sayılır.

2.1.11. YAĞMUR DUASI (Niğde / Ulukışla / Darboğaz Kasabası)

Derleyen: Sinem Arısoy

Derleme yeri ve tarihi: Niğde - 15 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Hürmüs Ünal

Doğum yeri: Niğde / Ulukışla / Darboğaz kasabası

Mesleği: Ev hanımı

Niğde'nin Ulukışla ilçesine bağlı Darboğaz kasabasında, havanın kurak gittiği zamanlarda yağmur duası yapılmaktadır. Karatepe adı verilen yerde yapılan yağmur duası, hoparlör vasıtasıyla halka duyurulur ve halkın gönüllü katılımı sağlanmış olur.

Hayırsever kişiler tarafından alınan kurbanlarla birlikte halk, Karatepe'ye çıkar. İmamın yaptığı duaya “âmin” diyen halk, burada kurbanları keser ve pişirilen eti, toplanan insanlara dağıtır. Böylece yağmur duasının Karatepe'de olan bölümü bitmiş olur ve insanlar, aşağıya inerek evlerine dönerler.

Yağmur yağmaya başlayınca köyün çocukları, yanlarına “bodu” adını verdikleri değnek ve beyaz örtüden oluşan kukla bebeği alarak kapı kapı gezmeye başlar. Çocuklar bir evin önüne geldiğinde aşağıdaki sözleri söyleyerek ev sahibinden pilavlık bulgur, yağ ve para toplar.

Bodu bodu neden oldu

Bir kaşıkcık sudan oldu

Ev sahibi istenen erzakı verdikten sonra, bodunun arkasından bir tas su döker. Çocuklar ise topladıkları erzakı bir eve götürüp burada yemek yaptırır ve yerler. Bütün bu ritüellerden sonra da yağmur duası töreni sona ermiş olur.

2.1.12. YAĞMUR DUASI (Yozgat / Kadişehri / Vasvibey Köyü)

Derleyen: Hatice Yallı

Derleme yeri: Yozgat

Kaynak şahıs: Ali Mutlu

Doğum yeri ve tarihi: Yozgat / Kadişehri / Vasvibey köyü - 1959

Mesleği: Çiftçi

Yozgat'ın Kadişehri ilçesine bağlı Vasvibey köyünde her yıl, yağışın en az olduğu mayıs ve haziran aylarında yağmur duası yapılmaktadır. Önceleri yağmurun yağmadığı zamanlarda yapılan bu tören, artık yağmur yağsa da yapılmaktadır.

Şenlik havasında geçen bu tören için hazırlıklara on-on beş gün önceden başlanmaktadır. Öncelikle civar köylerden maddi destek talebinde bulunulur. Toplanan parayla kurban edilmek üzere bir büyükbaş hayvan ve un, arpa, yağ gibi gıdalar alınır.

Şenliğe müftü, imam, belediye başkanı davet edilir. Birkaç gün önceden alınan kurban, yağmur yağdırma amacıyla “Çallı Tepe” adı verilen meydanda kesilir. O gün başka bir kurban kesilmesine izin verilmez. Kurbanın kesildiği Çallı Tepe’de Hamza Baba adında bir türbe vardır. Çocuğu olmayanlar veya evlenme yaşı geçmiş kişiler burada dilek dilerler. Ayrıca türbe etrafındaki ağaçların kesilmesine de izin verilmez. Kurbanın kesilmesiyle elde edilen etler, büyük tencerelerde pişirilerek şenlik sonunda halka ikram edilir. Yemekler pişerken bir taraftan da türbe yakınında insanlar namaz kılar, dua ederler. Daha sonra imamın önderliğinde yağmur duası yapılır. Bu sırada herkes ellerini toprağa ters bir şekilde tutar ve âmin der. Böylece yağmurun yağacağına inanılır.

Yemekten sonra çocuklar kendi aralarında oyun oynarken büyükler de sohbet ederler. Küslerin barıştırılmasından sonra yağmur duası şenliği sona ermiş olur.

2.1.13. YAĞMUR DUASI (Yozgat / Sarımbey Köyü)

Derleyen: Arzu Çelik

Derleme yeri: Yozgat

Kaynak şahıs: Mehmet Malçok

Doğum yeri ve tarihi: Yozgat / Sarımbey köyü - 1975

Mesleği: İşçi

Yağmur duası, Yozgat'ın Sarımbey köyünde her yıl 15 Mayıs ile 15-20 Haziran tarihleri arasında, bir cuma günü yapılmaktadır. Yağmur duasının bu tarihler arasında yapılmasının temel nedeni, bu tarihlerde yağan yağmurun verimi daha çok artırmasındandır. Nitekim halk, bu yağmurlara “bereket altını” adını vermektedir.

Yağmur duasının yapılacağı günün duyurulma işlemi, eski zamanlarda tellallar aracılığıyla yapılırken şimdilerde hoparlörlerden anons yapılarak gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte duanın yapılacağı tarih, köy dışındakilere önceden haber verilir ve böylece onların da katılımı sağlanmış olur. Yağmur duası bir tepede, “tekke” adı verilen ve kutsal olduğuna inanılan tek bir ağacın etrafında yapılır. Anlatıya göre, o ağacın olduğu yer, eskiden ormanlık bir alanmış. Adamın biri bu ormanda bir çift öküzünü kaybetmiş ve bulamayınca da sinirden ormanı ateşe vermiş. Bütün orman yanıp kül olmasına rağmen bir tek bu ağaç yanmamış. Bu olaydan sonra köylüler bu ağacın kutsal olduğuna inanmış ve adaklarını burada yerine getirmeye başlamışlar.

Yağmur duasının yapılacağı gün, herkes adaklarını hazırlayarak tepeye çıkar. Burada kurbanlar kesilir ve daha sonra dedenin önderliğinde yağmur duası yapılır. Namaz kılınmasının ardından halay çekilir, türküler söylenir, güreş tutulur ve çeşitli eğlencelere yer verilir. Hazırlanan lokmalar hep birlikte yenir.

Yağmur duasının yapılacağı gün bir kazan kurulur ve herkes gönlünden kopanı bu kazanın içine atar. Burada toplanan nesneler de ihtiyaç sahiplerine ulaştırılır. Böylece yağmur yağdırmak için yapılan tören, aynı zamanda yardıma ihtiyacı olanlara destek olmak için yapılmış olur.

2.1.14. YAĞMUR DUASI VE AĞPINAR TEMİZLİĞİ (Çorum / Beydili Köyü)

Derleyen: Hediye Güngör

Derleme yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 09.05.2006

Kaynak şahıs 1: İbrahim İnalkaç

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1950

Mesleği: Çiftçi

Kaynak şahıs 2: Nurhan İnalkaç

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1942

Mesleği: Ev Hanımı

Kaynak şahıs 3: Hanım Şahin

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1926

Mesleği: Ev Hanımı

Kaynak şahıs 4: Döndü Sel

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1968

Mesleği: Ev Hanımı

Kaynak şahıs 5: Yeter Şahin

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1972

Mesleği: Ev Hanımı

Kaynak şahıs 6: Ali Topal

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1926

Kaynak şahıs 7: Osman Topal

Doğum yeri ve tarihi: Çorum/Beydili - Köyü

Kaynak şahıs 8: Şahit Türoğlu

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1924

Kaynak şahıs 9: Emrah İnalkaç

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Beydili Köyü - 1965

Çorum'un Beydili köyünde her yıl, mayıs ya da haziran ayında "Ağpınar Temizliği ve Yağmur Duası" etkinliği düzenlenmektedir.

Efsaneye göre, Ağpınar'ın bulunduğu bu yerde eskiden zalim bir ağa varmış. Bu ağa Beydili köyü de dâhil olmak üzere civar köylere zulüm edermiş. İstedigine Ağpınar suyundan verir, istedigine vermezmiş. Ağanın bir kızı varmış. Bu kız ile köyün çobanı birbirlerine sevdalanmışlar. Ağanın, kızı çobana vermeyeceği herkes tarafından bilindiği için, kız ile çoban kaçmışlar ve Ağpınar'a gelerek kendilerini buraya atmışlar. Çoban ile kızın cesetleri hiçbir zaman bulunamamış. İnanişâ göre suyun içinde bulunan dede onları çekmiş. Bu yüzden burada bir dedenin olduğuna bugün bile inanılmaktadır.

Beydili köyünde yağmur duası sabah Ağpınar'ın temizlenmesi ile başlar. (f.64). Daha sonra burada, köylünün ortak parası ile alınan kurban kesilir ve kurban ile birlikte köye inilir. Kurban etinin temizlenmesi ve pişirilmesi gibi işlemler okulun bahçesinde gerçekleştirilir. Burada erkekler kurban etini parçalara ayırırken kadınlar ise yahni, tavuklu bulgur, helva, salata, ayran, yufka gibi yiyecek ve içecekleri hazırlarlar.

Yemeklerin hazırlanmasının ardından, çevre köylerden gelenlerin de katılımıyla yağmur duasına geçilir. Yağmur duası imamın önderliğinde yapılır. Dua esnasında bütün cemaat ellerini, avuçları aşağıya bakacak şekilde tutar. (f.65). Yine cemaatten bazı kişiler, ceket ve şapkalarını ters giyer. İmamın duayı bitirmesiyle bütün cemaat âmin der ve dua bitirilir. Duanın ardından herkes, kadınlar tarafından hazırlanan yemekleri yer ve yağmur duası töreni son bulur.

2.1.15. YAĞMUR DUASI VE EVLİYALAR GÜNÜ (Kayseri / Mimarsinan Kasabası)

Derleyen: Nazile Savur

Derleme yeri ve tarihi: Kayseri - 8 Şubat 2005

Kaynak şahıs: Mevlüt Savur

Doğum yeri ve tarihi: Kayseri / Mimarsinan kasabası - 1957

Mesleği: Esnaf

Yağmur yağdırması için Allah'a dua etmek amacıyla yapılan Evliyalar Günü, Kayseri'nin Mimarsinan kasabasında her yıl, halk ağzında "çavdar çiçeği ayı" olarak da tabir edilen haziran ayının birinci veya ikinci haftasında yapılmaktadır. Kutlamaların haziran başında yapılması, bu aydan sonraki zamanlarda mahsulün iyi olabilmesi için mutlaka yağmura ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır.

Kutlamalara sadece kasabada olanlar değil, kasaba dışından gelenler de katılmaktadır. Kutlamalar esnasında dört tane büyük baş, yirmi tane de küçükbaş hayvan kurban edilmektedir. Kesilen hayvanların etiyle, etli bulgur pilavı pişirilmekte ve halka ikram edilmektedir (f.66). Bulgur pilavının pişirilmesinin temel amacı, bulgur taneleri ile yağmur taneleri arasında ilişki kurarak yağmurun da bulgur gibi bereketli olmasını sağlamak düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İnsanlar kutlamanın yapılacağı alana yaklaştığında köyün imamı aşağıdaki ilahiyi okumaktadır:

Hem yetimler hürmeti çün

Hem şehitler hürmeti çün

Rabbena ya Rabbena âmin

Hem âlimler hürmeti çün

Hem Salihler hürmeti çün

Rabbena ya Rabbena âmin

Hem gaziler hürmeti çün

Hem bakiler hürmeti çün

Rabbena ya Rabbena âmin

İlahiden sonra kasabanın erkekleri abdest alarak namaz kılar ve yağmur yağması için dua ederler. Yapılan dua sonucunda yağmur yağmazsa; imam, etrafta bulunan koyun sürülerini kuzularından ayırtır, daha sonra köye haber salarak emzikli kadınları da çocuklarından ayırtarak bunun yüzü suyu hürmetine Allah'tan şefkat ve merhamet umarak yağmurun yağmasını diler.

Duadan sonra insanlar, bölgede bulunan Lütfullah Efendi'ye ve yoldaşlarına ait kabirleri ziyaret eder. Söylentiye göre halkın çok zor durumda olduğu bir zamanda, din adamı olan Lütfullah Efendi, devletin erişemediği yerlerdeki problemleri çözmüş ve halkı refaha kavuşturmuştur. Yaşadığı zamandaki yağmur dualarını da bizzat kendisi yönetmiştir.

Kutlamanın sonunda, dönüş yolunda herkes mezarlık ziyareti yapar ve dualardan sonra evlerine döner.

2.1.16. YAĞMUR DUASI VE ŞEM'UN EL GAZİ'Yİ ANMA TÖRENLERİ (Kayseri)

Derleyen: İbrahim Göçlü

Derleme yeri: Kayseri

Kaynak şahıs: Halis Taşkanat

Doğum yeri ve tarihi: Kayseri / Şeyhşaban - 1948

Eğitim durumu: Lise mezunu

Mesleği: Emekli

Kayseri’de her yıl, Haziran ayının 15’i ile 20’si arasında yağmur yağmasını sağlamak ve Şem’un El Gazi’yi anmak için “Şem’un El Gazi’yi Anma Törenleri” yapılmaktadır. Yapılan törenleri herhangi bir kuruluş veya belediye değil, tamamen halk organize etmektedir. Kutlamalar, Şem’un El Gazi’nin türbesinin bulunduğu “Evliya Dağı” adı verilen tepede gerçekleştirilmektedir.

Kutlamalar esnasında önceden hazırlanan ve geceden bekletilen kurbanlıklar, sabah vakti kesilir ve yemek hazırlanır. Türbede kılınan namazın ardından halk hep beraber yağmur duası yapar. Daha sonra hazırlanan yemekler yenir ve akşamüzeri herkes evine döner.

2.1.17. YAĞMUR DUASI / EMEKLİ ŞENLİKLERİ (Ankara / Kızılcahamam / Semerözü Köyü)

Derleyen: Hatice Yıldız

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 17 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Altın Çevik

Doğum yeri ve tarihi: Ankara - 1982

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Yöre halkı tarafından “yağmur duası” olarak da anılan Emekli Şenlikleri, Ankara’nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Semerözü köyünde her yıl mayıs ayında yapılmaktadır. Kutlamalar için genellikle mayıs ayının son haftasına ait pazar günü seçilmektedir. Kutlamalar eskiden yağmurun çok gerekli olduğu nisan ayında gerçekleştirilirken günümüzde yağmur beklentisinden ziyade, köy dışında ikamet eden köylüleri bir araya getirme amacı güdüldüğünden yaz başı sayılabilecek mayıs ayı tercih edilmiştir.

Kutlamalar, Semerözü köyünde “Goymat Yaylası” adı verilen yaylada yapılmaktadır. Şenliğe yalnızca Semerözü köyünden değil, civar köylerden de katılım olmaktadır. Şenlik için hazırlıklar bir hafta önceden başlamaktadır. Bu hazırlıkları, gönüllü olan köylüler ile “Semerözü Kalkındırma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği” üyeleri gerçekleştirmektedir. Kutlamalar esnasında yenecek yemeğin malzemeleri, gücünün yettiği ölçüde köydeki ailelerden ve dernekte toplanan paralardan karşılanmaktadır.

Yağmur duası için köyün erkekleri öğle vakti yaylada toplanırlar. Vakit namazı kılındıktan sonra köyün imamı yağmur duasını eder ve köylülerin âmin demesiyle tören son bulur (f.67). Duanın ardından toplu bir şekilde yemek yenmektedir. Genellikle bulgur pilavı ve etten oluşan yemeği, derneğin aşçıları pişirmektedir. Yemekten sonra gençler kendi aralarında sohbet ederken çocuklar da salıncaklara binip ip atlamaktadırlar. Akşama doğru ise kutlamalara son verilir (f.68).

2.1.18. YAĞMUR DUASI / GEL NÖBETİ BABA KAYNAŞMA VE BARIŞ ETKİNLİKLERİ (Çorum / Boğazkale / Evcı Beldesi)

Derleyen 1: Kemal Turan

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs 1: Elvan Bayraktar

Mesleği: Muhtar

Derleyen 2: Nihat Öztürk

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs 2: Mustafa Sarıyüce

Mesleği: Belediye başkanı

Her yıl Çorum'un Boğazkale ilçesinin Evcı beldesinde, "Gel Nöbeti Baba Yağmur Duası, Kaynaşma ve Barış Etkinlikleri" düzenlenmektedir. Anlatıya göre, yörede bulunan Aygar Dağı'nda, nöbet tutan bir âlim kişi varmış. Göstermiş olduğu kahramanlık ve yiğitlik sonucu, yörede tanınmış biri hâline gelen bu kişi, hep bu Aygar Dağı'nda nöbet tutarmış. Günlerden bir gün, bir savaşta şehit düşmüş. Daha sonra Hoca Mustafa Efendi diye biri, bu zatın anılması gerektiğini söylemiş ve yaklaşık 1890 yılından beri bu şenlikler düzenlene gelmiştir.

Şenlikler, Aygar Dağı'nda bulunan türbe etrafında düzenlenmektedir. Şenliğe civar ilçe ve köylerden yaklaşık üç bin ile dört bin arası katılımcı katılmaktadır. Şenlikte öncelikle kuzu ve bulgur pilavı gibi yemekler yapılarak herkese dağıtılır. Daha sonra imam önderliğinde namaz kılınır ve o yıl yağmur yağmamışsa yağmur duası, yağmur yağmışsa ve bereket olmuşsa şükür duası edilir. Daha sonra herkes Nöbeti Baba Türbesi'nde dua eder ve şenlik son bulur.

2.1.19. ÇÖMÇE GELİN (Adana / Ceyhan / Nazımbey Köyü)

Derleyen: Rüveyda Ekinci

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 2-16 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Ahmet Tunca

Doğum yeri ve tarihi: Adana / Ceyhan / Nazımbey köyü - 1952

Eğitim durumu: Ortaokul mezunu

Mesleği: Emekli

Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Nazımbey köyünde, her yıl üçüncü cemrenin toprağa düşmesiyle "Çömçe Gelin" ritüeli ve bunun etrafında oluşan şenlikler düzenlenir. Cemreyle birlikte gelen sıcaklık yükselişi, Rumi takvime göre her yıl aynı zamana denk gelmektedir. Dolayısıyla kutlamalar da buna paralel olarak hep aynı zamanda yapılmaktadır.

Eski adı Yeniköy, yeni adı Nazımbey olan köyde bu şenliklerin yapılmasının temel amacı, baharın gelişini kutlayarak bolluk ve bereket dileklerinde bulunmaktır. Bununla birlikte köy halkını buluşturma amacı taşıyan şenlikte, dar gelirli ailelere de gerekli yardımlar yapılır.

Şenlik günü erkende kalkılır ve kutlamalar için uygun olan Atatürk Meydanı hazırlanır. Çadırlar kurulur, meydan süslenir. Daha sonra köyün çocukları güzel kıyafetlerini giyer ve annelerinin hazırladıkları file çantaları da alıp köy meydanına giderler. Burada çocuklardan bazılarına, süslenerek geline benzetilen uzun, tahta saplı süpürgeler dağıtılır. Bebeğe benzeyen bu süpürgelere çocuklar "badi badi", "çömçe gelin" "badi baston" "dodu", "çullu gelin" gibi isimler verirler. Süpürgeler ve fileleriyle köyü dolaşan çocuklar, bir evin önüne gelince şu manzumu okurlar:

Çömçeli gelin çöm ister

Yağdan bulgurdan ister

Yağ verenin oğlu olsun

Bulgur verenin kızı olsun

Manzumu duyan ev sahibi, çocuklara bulgur ve tereyağı verir. Ardından çömçeli gelin için bir tas su döker. Suyun dökülmesi, yağmur yağmasını istemek içindir. Köyü dolaşarak erzak toplayan çocuklar, öğle vakti bu erzakı kurulan çadıra bırakırlar. Öğle vakti, köy halkı namazdan sonra meydana gelir ve erkekler ayrı, kadınlar ayrı olmak üzere otururlar. Yaşça en büyük olan köylü, en başa oturur. Daha sonra herkes birbirleriyle selamlaşır ve böylece küskün olanlar da barışmış olur.

Şenlik, günün anlam ve öneminin belirtildiği açılış konuşmasıyla başlar. Öncelikle aşçı tarafından hazırlanan yemeğe geçilir. Aşçı aşağıdaki manzumu okuyarak yemeğin piştiğini belirtir:

Çömçeli gelin süslendi

Şenlikler düzenlendi

Aşçınız size seslendi

Haydi, dostlar sofraya

Köy imamının yaptığı yemek duasından sonra yemekler yenmeye başlanır. Yemek menüsünde bulgur pilavına mutlaka yer verilmektedir. Bunun sebebi bulgurun bolluk ve bereket simgesi olmasıdır. Bulgurun yanında et kavurması ve ayran da verilen yiyecekler arasındadır. Daha sonra köy halkına lokma tatlısı ikram edilmektedir. Bütün bu yiyeceklerin masrafları önceleri köyün ileri gelenleri tarafından karşılanmaktayken günümüzde bu görevi Ceyhanlılar Derneği ile Nazımbey Köyü Cami Derneği üstlenmektedir.

Yemekten sonra öncelikle dar gelirli ailelere yardımcı olmak amacıyla bir kermes düzenlenir. Kermesten sonra eğlencelere geçilir. Bu eğlenceler arasında “tekerlek yarışması”, “yumurta taşıma oyunu”, “yoğurt yeme yarışması”, “çuval yarışı” gibi oyunlar ön plandadır. Çocuklar ise kendi aralarında “topaç”, “cız” “köşe kapmaca”, “el kızartmaca”, “zıldır zimba”, “çember çevirme”, “körebe” gibi oyunlar oynarlar. Şenlikte ayrıca büyüklerin de oynadığı, “topal”, “tomruk sayma”, “avcı”, “ıslak dayak”, “vız vız”, “kemik”, “kim vurdu” gibi oyunlara da yer verilmektedir. Âşık atışması ve halk oyunu gösterilerinden sonra dilek dileme ritüeline geçilmektedir.

Dilek dileme ritüeli, meydana bulunan büyük bir çınar ağacının etrafında gerçekleştirilmektedir. Halk dua ettikten sonra yanında getirdikleri bez parçalarını bu ağaca bağlayarak dileklerini dilerler ve böylece dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

Şenlikler akşam ezanına kadar devam eder ve şenliğin sonunda yarışmalara katılanlara ödülleri verilir. Yardım çadırında ve kermeste toplanan yardımlar, ilgili ailelere ulaştırması için köy muhtarına teslim edilir. Son olarak köy imamının eşliğinde, Allah'ın verdiği nimetlere şükür edilir, birlik ve beraberliğin bozulmaması, köyün belalardan uzak kalması için temennide bulunulur ve köy muhtarının yaptığı teşekkür konuşması ile kutlamalara son verilir.

2.1.20. DODO GEZME (Bayburt / Tomlacık Köyü)

Derleyen: Gülnihal Akkuş

Derleme yeri ve tarihi: Bayburt - 7 Mayıs 2005

Kaynak şahıs 1: Müşerref Akkuş

Doğum yeri ve tarihi: Bayburt / Tomlacık köyü - 1956

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Yasemin Akkuş

Doğum yeri ve tarihi: Bayburt Tomlacık köyü - 1950

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Doğanın dirilişini kutlama amacı taşıyan “Dodo Gezme Şenliği”, Bayburt’un Tomlacık köyünde, her yıl mayıs ayının ilk haftası, ilk düşen yağmurla birlikte kutlanmaktadır. Anlatıya göre, zamanın birinde büyük bir kuraklık olmuştur. Kuraklığın olduğu yılın mayıs ayı, çocuklar bu ritüeli gerçekleştirmiş ve yağmur yağmıştır. Yağmurun yağma sebebini bu oyuna bağlayan köylüler, çeşitli eklemelerle birlikte bunu gelenek hâline getirmiş ve her sene sürdürmüşlerdir.

Mayıs ayının ilk yağmuru ile başlayan kutlamalarda, eğer yağmur yağmazsa ritüel yine de gerçekleştirilmekte, yalnızca kutlamaların sonuna yağmur duası eklenmektedir. Kutlamalar için bir süpürgeye sopa geçirilir ve üzerine hırka gibi giysiler giydirilerek başı bir örtüyle sarılır. Yapılan bu kuklaya “dodo” adı verilir (f.69). Daha sonra dodo, çocuklar tarafından kapı kapı gezdirilir (f.70). Her kapıda aşağıdaki manzum söylenir:

Dodo dodo gezerim

Allah’tan yağmur isterim

Veren cennet hatunu

Vermeyen cehennem kütüğü

Bu sözleri duyan ev halkı kapıyı açar ve çocuklar manzumu tekrar söyler. Ev sahibi, çocuklara bulgur, pirinç, yağ, yumurta, şeker, un gibi nesnelerden birini verir. Çocuklar bütün köyü dolaşarak malzemeleri toplar ve toplanan bu malzemeyi köyün meydanında ya da herhangi bir evin önünde toplanan kadınlara verirler. Kadınlar, ocak kurup toplanan malzemeyle uygun yemekleri yaparlar (f.71). Yemekler piştikten sonra sofraya kurulur ve toplu bir şekilde eğlence içinde yenir (f.72).

Şölenin sonuna doğru Allah'a şükür ve dua edilir, akşama doğru da kutlamalara son verilir.

2.2. YAYLA ŞENLİKLERİ

2.2.1. HOŞİSLAMLAR YAYLA ŞENLİĞİ (Çankırı / Atkaracalar)

Derleyen: Hilal Akpunar

Derleme yeri ve tarihi: Çankırı - 30 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Şekip Uzun

Doğum yeri ve tarihi: Çankırı / Atkaracalar - 1950

Eğitim durumu: Lise mezunu.

Mesleği: Emekli

Hoşislamlar Yayla Şenliği, her yıl haziranın son haftası ile temmuzun ilk haftası arasında Çankırı'nın Atkaracalar ilçesinde düzenlenmektedir. 1995 yılında dönemin belediye başkanı olan Mesut Akyüz tarafından başlatılan şenlik, günümüzde Dumanlı Dağları eteğinde türbesi bulunan Hamza Sultan'ı anmak amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Şenlik hazırlıkları iki hafta önceden yapılmaktadır. Öncelikle herkes şenlik tarihini yakınlarına bildirir. Şenliğin yapılacağı alan temizlenir, çadırlar kurulur ve kurban kesme yerleri ayarlanır.

Beş yıldır Kültür Bakanlığı'nın katkısıyla gerçekleştirilen şenlik, Atkaracalar merkezde halkın Hamza Sultan Cami önünde kestiği kurbanla başlar. Kurbanın ardından halk oyunu gösterileri yapılır (f.73). Yaren topluluğu tarafından “Vız vız arı” gibi seyirlik oyunlar oynanır (f.74). Türküler eşliğinde eğlenilir. Yine şenlik sırasında “yoğurt yeme”, “kaşıkla yumurta taşıma”, “bilek güreşi” gibi yarışmalar düzenlenir ve kazananlar ödüllendirilir. Halk ateş yakarak etrafında halay çeker ve ateşin üzerinden atlar. Böylece bir arınma ve temizlenme olacağı düşünülür.

Bütün bu eğlencelerden sonra halk, Hamza Sultan'a ait türbeye gelir ve burada herkes keşkek pilavı yer. İnanişâ göre Hamza Sultan, zamanında buraya gelerek bölgenin bereketini artırdığı için, bir başka bereket sembolü olan buğdaydan pilav yapılarak halka dağıtılır. Bu ritüelden sonra da kutlamalara son verilir.

2.2.2. KADIRGA ŞENLİĞİ (Trabzon / Çaykara)

Derleyen: Önder Öner

Derleme yeri: Trabzon

Kaynak şahıs: Rafet Saral

Doğum yeri ve tarihi: Trabzon - 1955

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Baharın gelişini simgeleyen Kadirga Şenliği, Trabzon'un Çaykara ilçesinde, önceleri mayıs ayının ortasında yapılırken artık Almanya'ya göçen köylülerin de katılımını sağlamak amacıyla temmuz veya ağustos ayında yapılmaktadır. Genellikle iki gün süren şenlik için kutlama alanı olarak Çaykara ilçesinin en yüksek noktası olan Kadirga Yaylası seçilmektedir.

Kutlamalar boyunca kemençe eşliğinde horon oynanmaktadır. Bununla birlikte civar köyle arasında eğlence amaçlı halat çekme yarışı, yumurta taşıma yarışı, yoğurt yeme yarışı gibi müsabakalara yer verilmektedir. Şenliğe gelen misafirlere kuymak, mıhlama ve mısır ekmeği gibi yörede popüler olan yemekler ikram edilmektedir.

Baharın gelişini kutlama amacı taşıyan şenlikte, küskünler barıştırılır ve toplumsal kaynaşma sağlanır. İki günün sonunda şenliğe son verilir.

2.2.3. PERŞEMBE YAYLASI ŞENLİĞİ (Ordu / Perşembe)

Derleyen: Celal Eriş

Derleme yeri: Ordu

Kaynak şahıs: Emin Boyluğ

Doğum yeri ve tarihi: Ordu / Perşembe - 1957

Mesleği: Çiftçi

Perşembe Yaylası Şenliği her yıl Ordu'nun Perşembe ilçesinde, Kümbet adlı bir evliya'yı anmak için 25-27 Temmuz tarihleri arasında yapılmaktadır.

Anlatıya göre Kümbet adlı evliya, Melik Gazi ve Emir Yakup adlı iki kardeşiyle beraber İslamiyet'i kabul etmeyen bir Türk kavmine karşı savaşmıştır. Bu savaşta Kümbet adlı evliyanın ordusu karşı tarafı bozguna uğratmış ve Kümbet de olay yerinde yaşamını yitirmiştir. Bunun üzerine kardeşi Melik Gazi, karşı tarafın komutanına İslamiyet'i kabul etmesini, aksi takdirde kendisini öldüreceğini söylemiş. Bunun üzerine karşı tarafın komutanı İslamiyet'i kabul ederek Müslüman olmuş. Savaşta yaşamını yitiren Kümbet Evliya'yı ise başka savaşlarda görenler olmuş ve onun keramet sahibi biri olduğunu anlamışlar. Onun yaşamını yitirdiği yere de savaş alanı anlamına gelen Kümbet ismi verilmiş. Daha sonra, her yıl burada onun anısına şenlikler yapılmaya başlanmıştır.

Yapılan şenlik iki bölümden oluşmaktadır. At yarışı ve güreşten meydana gelen şenlikler, çevre il ve ilçeden katılan yarışmacı ve halkın katılımıyla yapılmaktadır (f.75). Buraya gelen insanlar öncelikle türbeye gidip dua ederler ve camide öğle namazını kıyarlar. Ardından herkes at yarışlarının yapılacağı alana gelir. Burada atlar kategorize edilerek yarıştırılır ve birinci, ikinci, üçüncüye ödül verilir. Ertesi gün ise güreş müsabakaları düzenlenir. Yine çevre il ve ilçelerden gelen güreşçiler kategorize edilir ve davul zurna eşliğinde güreştirilir. Burada dereceye girenler ödüllendirilir ve şenlik, bu yarışmadan sonra son bulur.

2.2.4. YAYLA ORTASI ŞENLİKLERİ (Trabzon)

Derleyen: Melek Canlı

Derleme yeri ve tarihi: Trabzon - 8 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Adanan Korkmaz

Doğum yeri ve tarihi: Trabzon / Çaykara - 1952

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Emekli öğretmen

Yayla Ortası Şenlikleri, Trabzon’da her sene 20 Ağustos tarihinde düzenlenmektedir. Bu şenlikler Rumi takvime göre 7 Ağustos tarihine denk geldiği için, “Yedi Ağustos Şenlikleri” olarak adlandırılmaktadır.

Yayla Ortası Şenlikleri, Sultan Murat yaylasında yapılmaktadır (f.76). Adını İran’a sefer yaparken burada konaklayan Sultan Murat’tan aldığı için, şenlikler de burada yapılmaktadır. Şenlik için hazırlıklar günler öncesinden başlamaktadır. Şenlikte satışa sunulacak yöresel ürünler hazırlanır. Herkes yöresel olduğunu düşündüğü kıyafetini şenlikte giymek için hazırlar. Gençler şenlikte kırmızı, sarı, turuncu gibi açık renkler giyerken yaşlılar ise kahverengi, bordo gibi koyu renkleri tercih etmektedir (f.77).

Şenlik günü birçok eğlenceye yer verilmektedir fakat bunlardan en fazla dikkat çeken horon oynamaktır (f.78). Öyle ki horona katılanların sayısı zaman zaman iki yüzü bulmaktadır. Tabi bu durumda horonu, reis adı verilen bir kişi yönetmektedir. Yine horon esnasında aşağıda örneği olan manzumlar söylenmektedir:

Yayla çiçeğin sarı

Kalkmaz dağların karı

Hep toptan güzellerdir

Bizim köyün kızları

Şenlikte eğlenceden sonra, “Şehitler Tepesi” adı verilen yer ziyaret edilir. Burada Osmanlı-Rus savaşlarında şehit düşen yetmiş sekiz asker yatmaktadır. Yine burayı ziyaret

edenlerden bir kısmı, rahatsızlıklarının şifa bulması için mezarların yanında uyur ve böylece iyileşeceğine inanır.

Bütün bu eğlence ve uygulamalardan sonra Yayla Ortası Şenlikleri'ne son verilir.

2.2.5. YÖRÜK ŞENLİĞİ (Eskişehir / Yarımcı Köyü)

Derleyen: Selda Aydemir

Derleme yeri: Eskişehir

Kaynak şahıs 1: Ömür Özkan

Doğum yeri ve tarihi: Eskişehir - 1962

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Mesut Özkan

Doğum yeri ve tarihi: Eskişehir - 1982

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Yörük Şenlikleri, Eskişehir'in Yarımcı köyünde her sene yayla zamanı olarak tabir edilen haziran ayında yapılmaktadır. Şenlik için hazırlıklara günler öncesinden başlanmaktadır. İlk olarak afiş asılır ve şölenin yapılacağı tarih halka duyurulur. Daha sonra şölende yenecek yemekler hazırlanır. Bu yemeklerden en popüler gözlemedir. Yine şölenin yapılacağı alana Yörük çadırı dikilmesi, bu hazırlıklar arasındadır.

Şenlik günü ilk olarak kurban kesilir ve kesilen kurbanın etiyle yemek hazırlanır. Daha sonra temsili bir Yörük düğünü yapılır. Düğünde öncelikle “gelin alma” uygulaması yapılır ve gelin at üzerinde şenliğin yapıldığı meydana getirilir. Gelin alayının içinde Yörük kıyafetleri giyen genç kızlar ve efeler bulunur. Gelinin meydana gelmesiyle kaşık oyunları oynanmaya başlanır. Kaşık oyunundan sonra meydana efeler çıkar. Bütün bu uygulama esnasında oyunlara hep davul zurna eşlik eder. Gelinin erkek evine götürülmesi ile temsili düğün son bulur (f.79). Temsili düğünden sonra yemekler yenilmeye başlanır. Bu yemeklerin içinde gözleme, bulgur ve pirinç pilavı ile kesilen kurbanın etleri mevcuttur.

Yemekten sonra cirit ve ok atma müsabakaları düzenlenir (f.80). Bu müsabakalarda birinci olana sembolik bir ödül verilir. Müsabakalardan sonra ise mahalli sanatçıların katılımıyla gerçekleştirilen konsere geçilir.

Yapılan bu eğlencelerden sonra Kur'an okunur ve birlikte dua yapılır. Bir gün süren bu şenlik, akşamın ilerleyen saatlerinde son bulur.

2.3. BAĞ BOZUMU

2.3.1. BAĞ BOZUMU ŞENLİĞİ (Çankırı / Eldivan / Alva Köyü)³

Derleyen: Deniz Akbulut

Derleme yeri: Çankırı

Kaynak şahıs 1: Nadide Akbulut

Doğum yeri ve tarihi: Erzincan - 1954

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Aynur Uysal

Doğum yeri: Çankırı / Eldivan / Alva köyü

Çankırı'nın Eldivan ilçesinin Alva köyünde her yıl eylülün sonu ile ekimin ilk haftası arasındaki günlerde bağ bozumu kutlamaları yapılmaktadır. Bağın bozulması işlemi mevsime ve ortak bir karara bağlıdır. Ancak, daha önceden tespit edilen bir günde bağ bozumu yapılabilir. Her bağ sahibi taşrada bulunan hısımları ve akrabalarını davet ettiği gibi çevre köylerden, ilçe ve illerden de bilhassa Çankırı ve civarında bulunan eş ve dostuna mektup yazarak veya telefon ederek bağ bozumuna davet eder. Eskiden bağ bozumu kutlamaları için bir köylü haberci olarak diğer köy ve şehirlere gönderilirmiş. Şimdi iletişim araçlarının yaygınlık kazanması ile mektup ve telefonla haberleşiliyor ve böylece kutlamalara katılım daha fazla oluyor. Bağ bozumu şenliği için temiz giyinmek ve abdestli olmak çok önemlidir. Bunların olmamasının uğursuzluk getireceğine inanılır.

Bağ bozumu günü için kuşluk vakti davetliler özel arabalar ile bağa götürülür. Bağ sahibi, bağa girmeden önce dua ve temennilerle kurban keser ve bağa ilk olarak kendisi girer, gelen konuklara “hoş geldiniz” der ve bağın hayırlara vesile olması, bir sonraki sene daha bereketli olması için temennilerde bulunur. Bu konuşmadan sonra ev sahibi davetlileri bağın içine davet eder ve bağ bozulmuş olur.

Bağın bozuluşundan sonra şenliktekiler, ellerindeki özel bıçaklarıyla salkımları kesmeye başlarlar. Bu esnada sabah kahvaltısı da üzümle yapılır. Şarkılarla türkülerle üzümler

³ Bu gelenek ile ilgili derleme kayıtlarına arşivde rastlanmamıştır. Bu yüzden gelenek “2005 Yılında Türkiye’de Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” kitabındaki şekli korunarak oradan alınmıştır. Yalnızca imla açısından hatalar düzeltilmiştir.

toplanır, “hey” ve “sele” adı verilen sepetlere doldurulur (f. 81). Ayrıca üzümler toplanırken “kim daha fazla üzüm toplayacak” şeklinde yarışmalar yapılır. Kim daha fazla üzüm toplarsa, üzümün fazlası ona verilir. Bu arada halk oyunu ekipleri gösterilerde bulunur. Davul zurna eşliğinde eğlenilir.

Üzümler toplanıp eve gelindikten sonra şirahanelerde sıra beklenir. Sıra gelince üzümler ezilip suyu, özel kuyularda dinlenmeye bırakılır. Kuyudaki suya pekmez toprağı denilen beyaz toprak mayalanması için karıştırılır ve bir gece beklenir, sonra da geniş kaplara konup kaynatılır ve soğutulur. Yine üzümlerin sıkılması, süzülmesi, kaynatılması ve mamul ürün hâline getirilmesi bir şenlik havası içinde yapılır. Ayrıca sirke, şarap, pestil şeklinde de değerlendirilir. Bundan başka toplanan üzümler, o köyde bulunan fakir fukaraya dağıtılır. Arta kalan üzümler ise piyasaya sürülür.

2.3.2. BAĞ BOZUMU ŞENLİĞİ (Karabük / Safranbolu / Örencik Köyü)⁴

Derleyen: Murat Bölgili

Derleme yeri: Karabük

Kaynak şahıs: Mehmet Öztürk

Doğum yeri: Karabük / Safranbolu

Mesleği: Lisans öğrencisi

Karabük'ün Safranbolu ilçesine bağlı Örencik köyünde her yıl mayısın birinci ve üçüncü haftası arasındaki bir cuma günü Bağ Bozumu Şenliği yapılmaktadır. Yılda bir defa yapılan bu şenliğe “bağ bozumu” adının verilmesinin sebebi, köylülerin bahçe ve bostanında yetiştirdiği meyve ve sebzesi ile hayvanından elde ettiği süt ve süt ürünlerini şenliğin yapıldığı yere getirerek para kullanmadan takas usulüyle alışveriş yapmalarıdır. Böylece köylü bu şenlik süresince hem alışveriş yapar hem de eğlenir.

Sabah namazıyla başlayan şenlik, öğlene doğru kurban kesilmesi ile devam eder. Yemek için kesilen bu kurbanın kanı Örencik depreminde hayatını kaybeden bir çobanın ve sürülerinin yattığı yer olarak düşünülen göle dökülür. Kurban kesilmesinin ardından köyün erkekleri hep birlikte cuma namazını kıldıktan sonra, bu gölün etrafında toplanarak imam eşliğinde dualar okurlar. Bu sırada köyün kadınları şenlik için köy meydanında yaktıkları ateşlerde, kesilen kurbanın etiyle yemekler pişirirler.

Erkeklerin namazı bitirip şenliğe katılmalarıyla bir panayır havasına dönüşen şenlik, köy meydanına kurulan büyük yer sofralarında yemeklerin yenilmesi ile devam eder. Yemeklerin yenilip çayların içilmesinin ardından herkes ellerini kaldırarak bolluk, bereket, sağlık, dinin ve milletin devamı adına dualar okur. Bu arada şenlik süresince köylüler yanlarında getirdikleri ürünleri de başka ürünlerle takas ederler. Dua merasiminin ardından şenlik de son bulmuş olur.

⁴ Bu gelenek ile ilgili derleme kayıtlarına arşivde rastlanmamıştır. Bu yüzden gelenek “2005 Yılında Türkiye’de Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” kitabındaki şekli korunarak oradan alınmıştır. Yalnızca imla açısından hatalar düzeltilmiştir.

2.3.3. BAĞ BOZUMU ŞENLİĞİ (Yozgat)⁵

Derleyen: *Fatma Yıldız*

Derleme yeri: *Yozgat*

Kaynak şahıs: *Hilmi Çimen*

Doğum yeri ve tarihi: *Yozgat / Derbent köyü - 1930*

Yozgat'ta her yıl eylülün ikinci haftası Bağ Bozumu Şenlikleri yapılmaktadır. Bağ Bozumu Şenlikleri, eylülde üzümlerin olgunlaşması ve bunun sonucu olarak toplanması sırasında gerçekleşmektedir.

Bağ bozumuna gidilmeden bir gün önce bütün hazırlıklar tamamlanır. Üzümler için sepetler, seleler, kalburlar, eni denilen keskin aletler hazırlanır. Yine bağa gitmeden bir gün önce kağnılar koşulur. Kadınlar, genç kızlar en güzel kıyafetlerini ertesi gün giymek üzere hazırlar.

Bağın bozulacağı gün sabah erkenden kalkılır, kadınlar en güzel kıyafetlerini giyer ve kağnılara binilip bağa gidilir. Bağa varır varmaz önce üzümler toplanır, sepetlere doldurulur. Bu sırada davarlar kesilir. Davar etiyle kavurma, pilav yapılır, yemekler yenir.

Tıpkı bir düğün gibi eğlencelerin yapıldığı bağda, bağ ile üzüm ile ilgili çeşitli mâniler söylenir. Kaynak kişiden derlenen mâniler şöyledir:

Asma dibi tekneli

İçine gül dikmeli

Gurbet elde yâr seversen

Biraz zahmet çekmeli

Bağa girdim üzüme

Çubuk değdi gözüme

⁵ Bu gelenek ile ilgili derleme kayıtlarına arşivde rastlanmamıştır. Bu yüzden gelenek “2005 Yılında Türkiye’de Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” kitabındaki şekli korunarak oradan alınmıştır. Yalnızca imla kurallarındaki hatalar düzeltilmiştir.

Çubuk gözün kör olsun

Yâr göründü gözüme

Mânilerin, türkülerin söylenmesi sırasında üzüm toplamaya devam edilir. Üzümler eni denen keskin aletlerle ya da bıçaklarla kesilerek sepetlere doldurulur. Sepetler de kağnıların üzerindeki çetenlere doldurulur. Bütün gün, sabahtan akşama kadar bağda üzümler toplanır, yarışlar yapılır, türküler ve mâniler söylenir, davullar çalar, halay çekilir. Akşam olup eve dönme zamanı geldiğinde toplanan üzümlerle kağnılara binilir ve eve doğru yola çıkılır. Eve gelindiğinde pekmez yapılacak olan üzümler oluk denen havuzlara boşaltılır ve dağdan getirilen beyaz toprakla çiğnenir. Şırası çıkan üzümler, kabuklarından ayrılarak testi denen bakır leğenlere boşaltılır. Bu sıra tandıra götürülür ve burada yakılan ateşin üzerinde kaynatılır. Böylece pekmez yapılmış olur. Eğer kaynama süresi uzatılırsa “çalma” olur. Ekşi üzümlerle de ekşi pekmez yapılır. Üzümlerin bir kısmı sirke, bir kısmı da kurutmalık olarak ayrılır.

Ülkemizde pekmezlik, sofralık, kurutmalık üzüm dışında şaraplık üzüm de yetişmektedir. Bu üzümlerin hasat zamanı farklılık göstermektedir (f.82). Hasat edilen bağlar ya para karşılığı alınmaktadır ya da insanların kendileri için yetiştirdiği bağlardır. Hasat zamanından sonra eline toplu para geçen köylü, düğünlerini de bu zamana denk getirmeye çalışır.

2.3.4. GÖĞRÜZ OTU ŞENLİĞİ (Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)

Derleyen: Şehnaz Kaplan

Derleme yeri ve tarihi: Antalya - 16 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Hatice Taşdemir

Doğum yeri ve tarihi: Antalya / Akseki / Pınarbaşı köyü - 1959

Eğitim durumu: Lisans mezunu.

Mesleği: Öğretmen

Göğrüz Şenliği, Antalya'nın Akseki ilçesine bağlı Pınarbaşı köyünde, her yıl haziran ve temmuz aylarının sonunda, hasat mevsiminin bitiminden hemen sonra yapılır. Şenlik, Torosların tepesinde, iki dağın arasında bulunan Göğrüz Vadisi'nin yakınında bulunan yaylada yapılır.

Şenlik, hem yaylada hem de köyde bulunanların ortak katılımıyla iki ya da üç gün sürecek şekilde gerçekleştirilmektedir. Bir başka ifadeyle şenlik, köydeki insanların yaylaya çıkmasıyla başlar (f.83).

Şenlik günü için herkesin ekini bittikten sonra, bir cuma günü belirlenir. Erkeklerin cuma namazını kılmasının, kadınların ise hazırlıklarını bitirmesinin ardından, bütün köy halkı caminin önünde toplanır ve yaylaya doğru, tamamı yürüyerek gerçekleşecek olan bir yolculuk yaparlar. Yolda zaman zaman dinlenme amacıyla mola verilir ve bu molalarda, özellikle ağaç diplerinde ve su başlarında çalgılar eşliğinde türküler söylenerek eğlenilir (f.84). Yolculuğun sonuna doğru, yaylaya yaklaşan halk, orada bulunanlara geldiklerini haber vermek için silah atarlar. Yaylada bulunanlar da aynı şekilde silahla karşılık vererek onları karşılar.

Bu buluşmanın ardından kurban kesilerek zorlu şartlarda gerçekleştirilen hasatın atlatılmasına şükür edilirken bolluk ve bereket gelmesi için de Allah'a dua edilir. Yemeklerin hazırlandığı esnada genç kızlar ve çocuklar, "cıngırak" adı verilen ve sekiz - on kişinin binebileceği tahterevalliye biner (f.85). Daha sonra herkes kendi obasına çekilerek ailesi ile birlikte yemek yer ve uzun zamandır görmediği aile fertleriyle hasret giderir.

Yemekten sonra meydana bir ateş yakılır ve davul zurna eşliğinde halay çekilir. Geceye kadar süren çeşitli eğlencelerden sonra, ertesi sabah erkenden kalkılır ve Göğrüz otunu biçmek için hep birlikte vadiye inilir. Bu ot aslında semboliktir ve dayanışmayı

sağlaması amacıyla birlikte biçilmektedir. Ot biçildikten sonra tekrar yaylaya dönölür ve çeşitli eğlencelerden sonra şenliğe son verilir. Yaylada olanlar, yaz sonuna kadar burada kalırken köyden gelenler, köye geri dönerler.

2.3.5. HASAT ŞENLİĞİ (Osmaniye / Hemite Köyü)

Derleyen: *Serbay Yiğit*

Derleme yeri: *Osmaniye*

Kaynak şahıs: *Emine Gök*

Doğum yeri ve tarihi: *Osmaniye / Hemite köyü - 1980*

Eğitim durumu: *Lise mezunu*

Osmaniye'nin Hemite köyünde her yıl eylül ayının sonu ile ekim ayının başında, yani mahsulü toplamaya başlamadan bir önceki hafta, Allah'a şükretmek amacıyla Hasat Şenliği düzenlenmektedir.

Şölerden bir gün önceki gece, köylüler, halkın tabiriyle kazanların kurulup aşın yedirileceği eve toplanırlar. Burada gençler çeşitli eğlenceler yaparken köylüler de onları izlemek için toplanırlar. Yapılan çeşitli eğlencelerden sonra şenliğin ilk kısmı bitmiş olur.

Ertesi gün bütün köylü yine bir araya gelir ve kurban kesilir. Kesilen bu kurbanın etinden yemek yapılır ve bütün köylüye ikram edilir. Daha sonra imam tarafından mevlit okunur. Yemekten sonra da çeşitli eğlencelere yer verilir ve şenlik son bulur.

2.3.6. HASAT ŞENLİĞİ (Sivas / Suşehri / Akşar Köyü)

Derleyen: Elif Kaya

Derleme yeri: Sivas

Kaynak şahıs: Recep Kaya

Hasat Şenliği, Sivas'ın Suşehri'ne bağlı Akşar köyünde yapılmaktadır. Şenliğe bir cuma günü, cuma namazından sonra başlanmaktadır. Öncelikle mevlit okunur, topluca dua edilir ve hasadın bereketli olması için dileklerde bulunulur.

Mevlit okunmasının ve dua edilmesinin ardından, köylüler meydanda toplanır ve davul zurna eşliğinde halay çeker. Akşam olunca ateş yakılır ve eğlenceye devam edilir.

Ertesi gün, ırmak kenarında toplanılır ve maddî açıdan iyi durumda olanlar tarafından kurban kesilir. Kazanlarda bulgur pilavı, keşkek ve aşure pişirilerek topluca yemek yenir. Yemekten sonra gençler çeşitli oyunlar oynar, güreş tutarlar. Çocuklar ise ırmakta yüzerler.

Şenlik, bereketli bir yıl geçirmek için dilenen dileklerden sonra imamın yaptığı yemek duası ile son bulur.

2.3.7. SABAN TOYU (Konya / Kulu / Boğazören Köyü)

Derleyen: *Yasin Demirtaş*

Derleme yeri: *Konya*

Kaynak şahıs: *Celalaettin Erbay*

Doğum yeri ve tarihi: *Ankara / Şereflikoçhisar / Şeker köyü - 1956*

Eğitim durumu: *Yüksekokul mezunu*

Mesleği: *Öğretmen*

Saban Toyu kutlamaları, Konya'nın Kulu ilçesine bağlı Boğazören köyünde her yıl 22 Mayıs tarihinde yapılmaktadır.

Nadasa hazırlık niteliğinde yapılan bu şenlik için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Evler temizlenir, herkes en güzel kıyafetlerini giyer ve kırdaki yapılacak eğlenceye katılır. Fakirlerin ihtiyaçlarının karşılandığı, küslerin barıştırıldığı bu günde çeşitli eğlenceler yapılmaktadır. Öncelikle herkesin gönlünden koparı getirdiği yiyeceklerle piknik yapılır. Daha sonra müzik çalınır ve çeşitli halk oyunları icra edilir. Yumurta boyanır ve boyanan yumurtalar tokuşturulur. Akşama doğru ise kutlamaya son verilir.

2.4. KOÇ KATIMI

2.4.1. KOÇ KATIMI (Çorum / Osmaniye Köyü)

Derleyen: Fatih Keser

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Metin Demirci

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Osmaniye köyü - 1951

Mesleği: Muhtar

Çorum'un Osmaniye köyünde her yıl ekim ayı ile kasım ayı arasında koç katımı törenleri yapılmaktadır.

Koç katımı yapılmasının temel nedeni, koyunların kuzulama zamanının kontrol altından tutulmak istenmesidir. Aksi takdirde kuzulama, kışın gerçekleşecek ve soğuktan dolayı yavruların çoğu yaşamayacaktır. Böyle bir durumda ise temel geçim kaynağı hayvancılık olan köyün ekonomisi oldukça zarar görecektir.

Koç katımına yörede “koç salımı” adı da verilmektedir. Koç katımı sırasında yağan kar ise “koç karı” olarak adlandırılır. Bu kar, koç katımının yapılma zamanının geldiğine bir işarettir. Koç katımında öncelikle koçlar, kökboyası ile kınalanır ve böylece koç katımı işlemi başlamış olur. Kınalamanın yanı sıra kimi koçlara da zil takılarak süslenir. Koç katımı köyde âdeta bir bayram havasında geçmektedir. Tören esnasında halaylar çekilir, silah atılır ve çeşitli eğlencelere yer verilir. Yine koç katımında civar köylere keşkek yemeğe gitme âdeti de vardır.

2.4.2. KOÇ KATIMI (Sivas / Sarkışla / Sivrialan Köyü)

Derleyen: Yasemin Cansever

Derleme yeri: Sivas

Kaynak şahıs: Abidin Güç

Doğum yeri ve tarihi: Sivas / Sarkışla / Sivrialan köyü - 1950

Mesleği: Öğretmen

Koç katımı, Sivas'ın Sarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde her yıl ekim ayının son haftası ile kasım ayının ortasına kadar, özellikle 9-10-11 Kasım günlerinde yapılmaktadır. Koç katımının yapılmasının temel nedeni, kuzuların soğuk bir ayda dünyaya gelmesini engellemek, verimliliği artırmaktır. Yayla yerlerinde koyunculuk yapanlar ise koçu erkenden katarak koyunun otlığa çıkmadan doğmasını sağlarlar.

Koç katımının yapılacağı gün, sabah erkenden hazırlıklara başlanır. Sürülere katılacak koçlar, köyün gençleri tarafından boyanır ve süslenir (f.86). Kadınlar ise evlerde şenlik için börek, çörek, yufka, keşkek, kavurga gibi yiyecekleri hazırlarlar. Ayrıca koç katımının yapılacağı günün öncesinde, küçük bakraçlara yoğurt çalınır. Bütün bu hazırlıklar bittikten sonra herkes, koçuyla birlikte köyün meydanında toplanır. Köyün dedesi tarafından dualar okunur ve destur verildikten sonra, koçlar sürülere katılır. Daha sonra sürüler çobana emanet edilir.

Koçların sürüye katımından sonra eğlence başlar. Çoban ve sürülerin bulunduğu alana büyük bir çadır kurulur. Gençler davul zurna eşliğinde halay çeker, türkü söylerler. Yakılan ateşin üzerinden atlanır, güreş tutulur ve daha birçok farklı eğlenceye yer verilir.

Koç katımı töreni ertesi günün sabahına kadar devam eder. Sabah olunca herkes koyunlarını çobandan geri alır ve eğer eksik varsa bu çobana verilecek paradan düşülür. Böylece kutlamalar da son bulur.

2.5. SAYA GEZME

2.5.1. AYI GEZMESİ (Kırşehir / Külhöyük)

Derleyen: Hüseyin Salman

Derleme yeri ve tarihi: Kırşehir - 19 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Döndü Salman

Doğum yeri ve tarihi: Kırşehir / Külhöyük - 1956

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Saya Gezme'nin bir benzeri olan bu geleneksel uygulamaya, Kırşehir'in Külhöyük köyünde "Ayı Gezmesi" adı verilir. Bu ritüel, Külhöyük köyünde, zemheri ayında, daha açık ifade ile Şubat ayının 15'inde yapılır. Şenlik, esas itibari ile keçilerin çok yavrulaması, bolluk ve bereket getirmesi amacıyla yapılmaktadır.

Köyde şenlik hazırlıkları iki-üç gün önceden başlar. Bütün köylüler şenlikte bir görev üstlenirler. Bu görevlerden biri "ay" kılığına girecek kişinin seçilmesidir. Ayı kılığına girecek kişiyi köylüler ön elemeyen geçirerek "bu sene de ayı sen ol, görelim seni, iyi hazırlık yap" diyerek seçerler. Daha sonra gezilecek alanın belirlenmesi işlemine geçilir ve hiç gezilmemiş bir yer bulunur. Ayının arkasında gezmesi ve ona yardımcı olması için beş kişi seçilir. Bu beş kişiden ikisi kadın kılığına girer, ikisi yüzlerini boyar, birisi ise yedek ayı durumundadır. Ayrıca şenlikten önce her sene mutlaka bir prova yapılmaktadır.

Bir kişi dolaşarak şenliğin yapılacağı zamanı köy halkına haber verir. Aynı zamanda ayı kılığına girecek kişi de postlarla iyice sarılır ve üzerine "davar çanı" adı verilen ziller takılır. Def çalınması ile birlikte ayı, çeşitli dans figürleri icra eder ve şenlik başlar. Ayı sağa sola sallanarak yürür ve arkasından gelen kişiler de önceden belirlenen mânileri okurlar:

Hey hayadan hey hayadan

Yılan çıkmış kayadan

Yoksulluktan gelmedik

Âdet kaldı atadan

Elli günü sayarsın

Gümbür gümbür yayasın

Foşur foşur sağasın

Şu oğluma (şu kızıma) diyesin

Aman karabaş koyun

Karlı dağlar aş koyun

Ay karanlık gecede

Çobana yoldaş koyun

Bu mâniler eşliğinde ayı, köydeki bir evin kapısının önüne yatar. Birkaç kişi de “aç kapıyı, aç kapıyı” diye bağırmaya başlar. Olaydan haberi yokmuş gibi davranan ev sahibine “ayının gönlünü al, yoksa gitmeyiz, evi başına yıkarız” derler. Ev sahibi de gelen konuklara bulgur, pirinç vb. yiyecekler vererek ayının gönlünü alır. Bu ritüel, bir süre daha böyle devam eder. Sonunda toplanan malzemelerden yemek yapılır ve âşıkların söylediği türküler eşliğinde yenilir. Yemeğin ardından şenlik sona erer.

2.5.2. KÖSE GEZDİRME (Ankara / Balâ / Büyük Keklice Köyü)

Derleyen: Özlem Güler

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 19 Şubat 2005

Kaynak şahıs 1: Halit Bektaş

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Keklice köyü - 1945

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Kaynak şahıs 2: Hava Güler

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Keklice köyü - 1943

Eğitim durumu: Okuma yazması yok

Mesleği: Ev hanımı

Köse Gezdirme, Ankara ilinin Balâ ilçesine bağlı Keklice köyünde, eski adıyla Büyük Bayat köyünde, kış yarısı denilen dönemde, ev ev dolaşarak yiyecek toplama, taklit ve toplu katılıma dayalı yapılan bir şenliktir.

Yörede, koyunların kuzulamasına yakın olan dönem, kış yarısı olarak adlandırılır ve şenlik olarak kutlanır. Bu günde, köyün çobanı “Köse” adını alır. Köse, üzerine çobanların giydiği kepe neği giyer, eşeğinin boynuna “gıdıl” adı verilen büyük bir zil takar, heybe ve sopasıyla birlikte evleri dolaşır (f.87). Bu evlerde Köse’ye bulgur, un, yağ gibi yiyecekler verilir. Kimi şakacı kadınlar, bir şey vermemek için Köse’nin veya eşeğinin üstüne un atarlar. Eğer Köse umduğu kadar erzak toplayamazsa, zengin kişilerin evinin önüne giderek ölür, yani o kapının önüne yatarak ölü taklidi yapar (f.88). Köse’yi evin önünden kaldırmanın yolu ise, bahşiş vermektir. Köse, verilen bahşişten memnun olursa, o evin önünde oynar. Kimse cimri olarak anılmak istemediğinden Köse’ye bol bahşiş verir.

Daha sonra toplanan bu yiyeceklerden bulgur pilavı yapılır ve birlikte yenir. Köyün uygun bir yerinde ise “sinsin” adı verilen bir ateş yakılır ve üzerinden atlanır. Çeşitli oyunlar oynandıktan sonra da şenlik sonlandırılır.

2.5.3. SAYA GEZME (Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü)

Derleyen: *Yeliz Ateşoğlu*

Derleme yeri ve tarihi: *Sivas - 19 Şubat 2005*

Kaynak şahıs 1: *Kezban Kılıç*

Doğum yeri ve tarihi: *Sivas / Yıldızeli / Kaman köyü - 1936*

Kaynak şahıs 2: *Mehmet Arı*

Doğum yeri ve tarihi: *Sivas / Yıldızeli / Kaman köyü - 1945*

Saya Gezme, her yıl koyunların kuzulamasına elli gün kala, yani Şubat ayının 21'i ile 28'i arasında yapılmaktadır. Fakat bazı kaynak şahıslardan alınan bilgilere göre, bu geleneğin Şubat ayının 15'inde de yapıldığı bilinmektedir. Saya Gezme geleneğindeki temel amaç bolluk ve bereket dilemektir.

Saya Gezme geleneğinde, yaz ve kışı simgeleyen aklar giymiş bir kız ile yüzü karaya boyanmış Arap ve onların peşine takılan bir alay, kapı kapı dolaşarak çeşitli yiyecekler toplar ve birlikte yerler. Gelenekte çeşitli simgeler de yer almaktadır. Bunlar ayı, deve ve gelin simgesidir. Ayı karanlığı, verimsizliği temsil ederken gelin, tazeliği ve güzelliği; deve ise güç, kuvvet ve çabayı temsil eder (f.89).

Ayı, deve ve gelin tiplerini hazırlandıktan sonra, en önde deve, arkasında ise kaval ve def çalan kişiler gelir. Onların arkasından da gelin ve ayı gelir. En sonda ise köy halkı vardır. Her evin önünde duran bu topluluk, kendine özgü bir makamla aşağıdaki manzumu söyler:

Hey kayadan kayadan

Yılan aktı kayadan

Açlığımızdan gelmedik

Susuzluğumuzdan gelmedik

Oyunumuz vardı Saya'dan

Alahey diyelim arkadaşlar.

-Alahey.

Hey! Hu muydu, hu muydu?

Ayran mıydı, su muydu?

Elden ele geldiğimiz,

..... Ağanın evi bu muydu?

Alahey diyelim arkadaşlar.

-Alahey!

Davarın yüzü yetti

Kuzunun yüzü bitti

Ne kaldı, ne kalmadı

Elli gün kaldı, kalmadı

Ahey diyelim arkadaşlar.

-Alahey!

Elli günden sonra

Gümbür gümbür yayalar

Haşur huşur sağarlar

Alahey diyelim arkadaşlar

-Alahey!

Bu manzumla birlikte toplanan erzaktan yiyecek yapılır ve birlikte yenilir. Bir eve toplanan gençler ise çeşitli oyunlar oynayarak şenliği sonlandırır.

3. KUTSAL GÜN, OLAY VEYA KİŞİ KONULU ANMA VE KUTLAMALAR

3.1. AŞURE GÜNÜ

3.1.1. AŞURE GÜNÜ (Afyon)

Derleyen: Sezai Özçelik

Derleme yeri: Afyon

Kaynak şahıs 1: Nurettin Utaş

Doğum yeri ve tarihi: Kayseri - 1949

Mesleği: Afyon İl Müftülüğü, Personel Şube Müdürü

Kaynak şahıs 2: Yaşar Yalçın

Doğum yeri ve tarihi: Afyon - 1961

Mesleği: Memur

Aşure Günü, Afyon'da Muharrem ayının 10. gününe denk gelmektedir. Tarihi Cumhuriyet'ten daha önceye dayanan aşure törenleri, Afyonkarahisar Mevlevihane'sinde yapılmaktadır.

Tören gününden önce çeşitli hazırlıkların yapıldığı görülmektedir. Aşure Günü'ne kadar hafızlara kırk hatim okutulmakta ve aşure duası, kırk hatim duasıyla yapılmaktadır. Perşembe günü ikindi namazından sonra aşure duası yapılmakta ve cuma günü, cuma namazından sonra toplanan halka aşure dağıtılmaktadır (f.90).

Aşure Günü herkes, şifalı aşureden yiyebilmek için Mevlevihane'de toplanmaktadır. Kur'an okunarak ve dualar edilerek hazırlanan aşureye yirmi dokuz çeşit hububat, baharat ve yiyecek konulur. Bu malzemeler şunlardır: pirinç, pekmez (şeker), kuru fasulye, nohut, arpa, kuru üzüm, incir, fıstık, fındık, ceviz içi, limon, vanilya, pirinç unu, karanfil, tarçın, susam, haşhaş, hardal, çörek otu, gül suyu, kayısı, kuş üzümü, şekerpare, dut kurusu, zencefil, yenibahar, hıdır yaprağı, portakal özü, Hindistan cevizi. Daha sonra hazırlanan aşure, çocuk herkese dağıtılmakta ve tören de son bulmaktadır.

3.1.2. AŞURE GÜNÜ (Çorum)

Derleyen: Kübra Çeğindir

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 21 Nisan 2006

Kaynak şahıs: Serpil Ahıskalı

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1961

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'da her sene Muharrem ayının 10. günü “Aşure Günü”dür. Aşure, çeşitli bakliyattan yapılan bir tatlıdır. Halk arasındaki bir inanışa göre aşure, Nuh tufanı sırasında gemide bulunan erzakın karışımıyla yapılmış bir tatlıdır. Tufan bittiğinde gemi Cudi Dağı'na oturmuş ve insanlar da bu kurtuluşa şükretmek için, aşure gününü kutlar hâle gelmişlerdir.

Çorum'da Aşure Günü oruç tutmanın sünnet olduğuna dair bir inanç nedeniyle, genellikle o gün oruç tutulur. Yine “Aşure Günü” akrabalar ziyaret edilir ve hediye alış veriş yapılr. Aşure Günü temizliğe oldukça önem verilir. Bunun yanı sıra “Aşure Günü” sadaka vermenin de büyük sevabı olduğuna inanılır.

3.1.3. AŞURE GÜNÜ (Çorum / Dodurga)

Derleyen: Şule Söğüt

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Meryem Baykuş

Doğum tarihi: 1966

Mesleği: Ev hanımı

Çorum'un Dodurga ilçesinde her yıl Muharrem ayının 10. günü "Aşure Günü" olarak kutlanmaktadır. Halk arasında yaşayan bir inanışa göre, tufan esnasında Nuh peygamber gemide bulunan erzakı karıştırarak bir yemek hazırlar. İşte bu yemek aşuredir. Aşurenin hazırlandığı gün ise Muharrem ayının 10. günüdür.

Aşure Günü, Dodurga ilçesinde oruç tutulur, akraba ziyareti gerçekleştirilir. Yine aşure günü herkes evine ufak tefek eşya alır. Çünkü Aşure Günü alınan eşyaların bolluk ve bereket getireceğine inanılır. Aşure Günü herkes temizlenir ve o günü ibadet ile geçirir.

3.1.4. AŞURE GÜNÜ (Çorum / Kargı)

Derleyen: *Yakup Sarı*

Derleme yeri: *Çorum*

Kaynak şahıs: *Şükriye Bodur*

Doğum tarihi: 1946

Mesleği: *Aşçı*

Aşure Günü, Çorum'un Kargı ilçesinde her yıl Muharrem ayının 10. gününe denk gelmektedir. Aşure Günü'nden bir gün önceki gece insanlar camiye giderek namaz kılar, dua ederler. O gece kimse uyumaz ve sabaha kadar oturur. Sabah erken saatlerde caminin içerisi temizlenir ve herkes camiye gider. Burada insanlara yemek verilir.

Aşure Günü her evde aşure pişmektedir. Aşurenin içine nohut, kuru üzüm, fasulye, fındık, buğday, kırmızı et vb. konulur. Pişirilen bu aşure, komşulara dağıtılır ve birlik-beraberlik içinde yenir. Ayrıca Aşure Günü'nde oruç tutulur ve eve bereket gelsin diye alışveriş yapılır.

3.1.5. AŞURE GÜNÜ (Gaziantep)

Derleyen: Nurcan Kaplan

Derleme yeri: Gaziantep

Kaynak şahıs: Emine Kayabaş

Doğum yeri ve tarihi: Gaziantep - 1962

Mesleği: Ev hanımı

Muharrem ayının 10. günü, Gaziantep'te "Aşure Günü"dür. Aşure Günü çeşitli hazırlıklar yapılarak karşılanır. Öncelikle Aşure Günü'ne kadar birkaç gün öncesinden oruç tutulur. Evler temizlenir ve evde eski olan her şey yenisi ile değiştirilir. Rivayete göre Hz. Ayşe, Kâbe'nin örtülerini "Aşure Günü" değiştirmiştir ve bu yüzden evdeki her şey yenisi ile değiştirilir. Böylece eve bereket geleceğine inanılır.

Aşure Günü mutlaka on çeşit yiyecek alınır ve böylelikle eve bereket geleceğine inanılır. Bu on çeşit malzemeden yapılan aşure, eve davet edilen misafirlere ikram edilir. Kalanı ise komşulara dağıtılır. En az on kapıya dağıtılmasına dikkat edilir. Eğer misafirin aşure yediği tabakta bir bakla kalmışsa, ev sahibi bu baklayı cüzdanına koyar ve bir dahaki aşureye kadar cüzdanının boş kalmayacağına inanır.

Aşure Günü ile ilgili çeşitli inanışlar da vardır. Örneğin Aşure Günü'ne yakın bir zamanda kız istenecekse, mutlaka bu eylem Aşure Günü'ne denk getirilir. Aşure Günü gerçekleşecek bir evliliğin hayırlara vesile olacağına inanılır. Aşure Günü gusül abdesti alanın yıl içinde hastalanmayacağına ve yine o gün gözlerine sürme çekenin o yıl içinde göz ağrısının olmayacağına inanılır.

3.1.6. AŞURE GÜNÜ (İğdır)

Derleyen: Ümmügülsüm Yıldırım

Derleme yeri ve tarihi: İğdır - 24 Nisan 2005

Kaynak şahıs 1: Hasan Baykoca

Doğum yeri ve tarihi: Kars - 1948

Mesleği: İmam

Kaynak şahıs 2: Fatih Danyıldız

Doğum yeri ve tarihi: İğdır - 1979

Mesleği: Esnaf

Aşure Günü, İğdır'da Muharrem ayının 10. günüdür. İğdır'da Aşure Günü'nden önceki dokuz gün oruç tutulur. Yası temsil eden bu oruçta, kana kana olmamak şartıyla su içilebilir. Onuncu gün sabahtan "Aşure Günü" bitene kadar bir şey yenilmez. Ama oruç tutulması da caiz değildir.

Aşure Günü İğdır'da insanlar sabahın erken saatlerinde camiye giderler ve burada imam onlara Kerbela olayını anlatır. Daha sonra imamın yaptığı duayla camideki tören son bulur. Camideki törenin ardından insanlar, meydanda toplanır. O gün, matem günü olduğu için herkes siyah renk giysiler giyer. Kadınların başında "Ya Zehra", erkeklerin başında ise "Ya Hüseyin", "Şehit Hüseyin" yazan bandajlar bulunur. Elllerinde ise Hz. Hüseyin'in temsili resimlerini tutarlar. O gün insanlar yas tutukları için gülmezler ve İmam Hüseyin için dökülen gözyaşlarının Allah katında değeri olduğuna inandıkları için genellikle ağlarlar.

Son yıllarda meydanda bir platform kurularak günün anlam ve önemine değinilir. Daha sonra İmam Caferi Sadık zamanında yazılmış olan "Ziyaretnâme" adlı metin okunarak İmam Hüseyin'in çocuklarına ve onun yanında şehit olanlara selam verilir. İmam Hüseyin'i katledenlere lanet okunur.

Daha sonra sinezen (deste) eşliğinde sağ elle sineye vurulur (f.91). Sineye vurma ritüeli kimi kişiler tarafından zincir vurmaya dönüştürülür. Zincir vurmaya İğdır'da "şebih" adı verilir. Zincir vurma ritüelini yalnızca erkekler gerçekleştirir. Bu ritüelden sonra insanlar, Hz. Hüseyin'in yolunda olduklarını göstermek için, alınlarından az miktarda kan akıtırılar. Bu ritüele ise "baş çıttırma" adı verilir.

Tören meydanında daha sonra “alem” adı verilen bir flama dolaştırılır (f.92). Alem, Hz. Ebu’l Fazl Abbas’ın sağ kolunu temsil eder. Erkekler ve özellikle kadınlar, aleme kumaş, para, eşarp gibi nesneler takarlar. Alem gezdirmeden sonra, “Kasım Otağı” dolaştırılır (f.93). Kasım Otağı, İmam Hasan’ın oğlu Kasım’ın toyunu simgelemektedir. Bunun dışında aşure gününde başka simgeler de mevcuttur. Örneğin Hz. Hüseyin’in şehit edilmesinden sonra binlerce güvercinin Hüseyin’in cansız vücuduna gölge ettiklerine inanılır. Yine Hz. Zeynep’in ve geri kalanların esir düşmesinden dolayı kadınlar, ellerine ve yüzlerine çamur sürmektedirler.

İğdır’da Aşure Günü aşure pişirilmez, helva dağıtılır. Helva yası simgeleyen bir yemektir, aynı zamanda da yoksullar için bir yardımdır. Helvanın özel bir pişirilme biçimi yoktur. Hemen her evde pişirilir ve evler karşılıklı olarak birbirlerine gönderirler. Aşure Günü törenleri, Hz. Hüseyin’in öğle namazına yakın bir vakitte şehit edildiği için öğle namazından önce son bulur.

3.2. KUTSAL KİŞİLERİ ANMA TÖRENLERİ

3.2.1. ABDAL MUSA ANMA TÖRENİ (Antalya / Elmalı / Tekke Köyü)

Derleyen: Gül Dormul

Derleme yeri: Antalya

Kaynak şahıs: Hüseyin Eriş

Doğum yeri: Antalya / Elmalı / Tekke köyü

Abdal Musa Anma Töreni, her yıl haziranın son haftasında, Antalya'nın Elmalı ilçesine bağlı Tekke köyünde gerçekleştirilmektedir. Önceleri mayısın son haftası ile haziranın ilk haftası arasından düzenlenen tören, köy dışından gelenlerin katılımını artırmak için haziranın son haftasına alınmıştır.

Adına anma töreni düzenlenen Abdal Musa'nın 14. yüzyılda yaşadığı, Bursa'nın fethinde büyük kahramanlık gösterdiği, Geyikli Baba ile Bursa'da bulunduğu sırada kendisine makam verildiği, daha sonra ise Antalya civarındaki Tekke köyünde dergâh kurduğu rivayet edilmektedir.

Abdal Musa Anma Töreni'ne köylüler bir hafta öncesinden hazırlanırlar. Evler boyanır, yıkanır ve temizlenir. Eşyalar, gelecek olan misafirler için gözden geçirilir. Yemekler hazırlanır ve dolaplarda muhafaza edilir.

Törenin gerçekleştirileceği gün, öncelikle Abdal Musa'nın sandukası ziyaret edilir. Daha sonra, Abdal Musa'nın annesi Ana Sultan'ın, kız kardeşi Hüsniye Bacı'nın, babası Hasan Gazi'nin ve dervişi Kaygusuz Abdal'ın sandukaları ziyaret edilir. Ziyaretten sonra insanlar, Abdal Musa'nın ayakucundaki deliğe kollarını sokup dilek dilerler ve buradan çıkan toprağı mendile koyup düğümlerler. Bu toprağın şifalı olduğuna ve hastalıklara iyi geleceğine inanılmaktadır. Yine burada yer alan bir zincirin, çocuğu olmayanların derdine derman olacağı düşünülür. Çocuğu olmayan bir kadın, bu zincirin içinden geçer ve üzerinde yer alan bir parça bezi, bu zincire bağlar. Böylece kadın, dergâha bağlanmış olur. Daha sonra dileği kabul olduğu zaman bu zincirde yer alan bezi çözer.

Bu uygulamalardan sonra insanlar, Uluçınar meydanına giderler. Burada ilk olarak Abdal Musa Külliyesi'nin dernek başkanı söz alır ve Abdal Musa'nın hayatını anlatan bir

konuşma yapar ve sözü köyün dedesine verir. Köyün dedesi, Hz. Ali'nin, Hz. Muhammed'in, Hasan ve Hüseyin'in, On İki İmam'ın isimlerini anarak dilek ve temennilerde bulunur ve sözlerine bir gülbenk okuyarak son verir. Daha sonra dedenin önderliğinde cem başlar. Aynı zamanda yaklaşık elli evde de cem, gece ikiye kadar sürecektir bir şekilde devam eder.

Ertesi gün yani anma törenlerinin ikinci günü, kengerek giysileri ile semah ekipleri dönmeye devam ederler. Dinî hikâyeler anlatılır ve seyirlik oyunlara yer verilir. Daha sonra adak adanan kurbanlar kesilir ve anma törenine son verilir.

3.2.2. COĞI BABA ŞENLİKLERİ (Sivas / İmranlı / Avşar Köyü)

Derleyen: Soner Karaman

Derleme yeri: Sivas

Kaynak şahıs: Gülseren Narlı

Doğum yeri ve tarihi: Antalya / Elmalı / Tekke köyü - 1973

Mesleği: Çiftçi

Her yıl, 16 Nisan tarihinde Sivas'ın İmranlı ilçesine bağlı Avşar köyünde, Cogi Baba Şenlikleri yapılmaktadır. Şenlikler için seçilen tarih aynı zamanda Cogi Baba'nın doğduğuna inanılan gündür.

Cogi Baba'nın kim olduğu hakkında kesin bilgiler yoktur. Onun bir evliya olduğu ve dağda geyik çobanlığı yaptığı rivayet edilmektedir. Avşar köyünde yaşadığına inanılan Cogi Baba'nın türbesi de bu köydedir. Yine burada yer alan ve Cogi Baba'nın geyiklerini otlattığı dağın ismi de Çengelli'dir. Çengelli Dağı'nda büyük gemi demirlerinin bulunduğu inanıldığından dolayı bu isim verilmiştir.

Cogi Baba Şenlikleri için halk, 16 Nisan sabahı erkenden kalkarak dualar eşliğinde şenliğe başlamaktadır. Duadan sonra kurban kesilir ve Cogi Baba'nın adına yemek verilir. Bu yemekte düşkünlere ve hastalara öncelik tanınır. Ayrıca yemeğin yanında, türbenin yerinde olan bir taştan çıkan su verilir ki bu suyun kutsal olduğuna inanılır. Halk bu sudan şehir dışındaki akrabalarına gönderir. Yemekten sonra davul zurna eşliğinde halaylar çekilir ve çeşitli eğlencelere yer verilir (f.94).

Yaklaşık yedi saat süren şenliğin sonunda halk, tekrardan dualar okur, Cogi Baba'nın anısına gözyaşı döker ve şenliğe son verir.

3.2.3. ÇİÇEK BABA ŞENLİKLERİ (Muğla)

Derleyen: Esra Akyol

Derleme yeri ve tarihi: Muğla / Dalama - 25 Ocak 2005

Kaynak şahıs 1: Emine Akyol

Doğum yeri ve tarihi: Muğla / Dalama - 1957

Eğitim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Günür Karaağaç

Doğum yeri ve tarihi: Kars / Kağızman - 1955

Eğitim durumu: Lisans mezunu.

Mesleği: Öğretmen

Çiçek Baba Şenlikleri her yıl Ağustos ayının son perşembe günü, Sandıraz Dağı'nın doruğunda yer alan ve Çiçek Baba olarak bilinen evliyanın mezarı etrafında yapılmaktadır. Yöredeki her tepede bir evliyanın yattığına ve erenlerin birbirleriyle haberleştiğine inanılır. Yıldız kaymalarının sebebinin de bu durum olduğu düşünülür.

Ne zamandan beri kutlandığı bilinmeyen Çiçek Baba Şenlikleri'ne, çevre il ve ilçelerden de katılım olduğu gözlenmiştir. Yıllardır süregelen bu şenliğe, "Eren Günü" adı da verilmektedir.

Çiçek Baba ziyareti için hazırlıklara günler öncesinden başlanır. Mezara çıkan insanlar, burada bolluk, bereket, kismet, şans, sağlık vb. dilerler. Adağı olanlar getirdikleri kurbanları kesip birbirlerine dağıtırlar.

Çiçek Baba Şenliği'nde özel eğlenceler yapılmaz. Çalgı çalınmaz, mâni söylenmez ve hatta özel kıyafet bile giyilmez. Fakat 1994 yılından beri Denizli'nin Beyağaç Belediyesi ile Beyağaç Kaymakamlığı bu günü zenginleştirmek ve tanıtmak için "Geleneksel Eren Günü, Kartal Gölü Yörük Şenlikleri" adı altında şenlikler düzenlemektedir. Böylece çeşitli eğlencelere de yer vererek bu günü, anma töreninden ziyade şenliğe dönüştürmektedirler.

3.2.4. DEDEBAĞ ŞENLİĞİ (Aydın / Karacasu)

Derleyen: *Esra Yazdıç*

Derleme yeri ve tarihi: *Aydın - 13 Nisan 2005*

Kaynak şahıs 1: *Süleyman Sertkaya*

Doğum yeri ve tarihi: *Aydın / Karacasu - 1952*

Eğitim durumu: *İlkokul mezunu*

Mesleği: *Seramikçi*

Kaynak şahıs 2: *Hüseyin Kuruüzüm*

Doğum yeri ve tarihi: *Aydın / Karacasu - 1947*

Eğitim durumu: *Lisans mezunu*

Mesleği: *Öğretmen*

Dedebağ Şenliği her yıl Aydın'ın Karacasu ilçesinde ağustos ayının son pazar günü yapılmaktadır. Dedebağ, burada yaşadığına inanılan bir evliyadır. Rivayete göre Dedebağ ormandan bir tek dal bile aldırılmazmış. Eğer birisi ormandan bir odun aldıysa, gece rüyasına girer ve onu korkutarak odunu ormana geri bıraktırmış.

Dedebağ Şenliği'ne civar ilçelerin yanı sıra yurt dışından da katılım olmaktadır. Şölen için hazırlıklara bir hafta önceden başlanır. Şenlik, imece usulü toplanan malzemeler sayesinde gerçekleştirilmektedir. Herkes bütçesine göre bir çuval un, bir keçi vb. ile katılmaktadır. Bazıları ise traktör veya kamyon gücü ile odun teminine yardım etmektedir.

Şenlikte gelenlere keşkek, turşu ve buğday unundan yapılma ekmek ikram edilmektedir. Bununla birlikte yaklaşık yüz elli adet keçi kesilmektedir. Şenlik günü keşkek dağıtımı sabahın sekizinde başlamaktadır ve öğlene varmadan bitmektedir. Karacasu halkı bu şenlikte mutlaka keşkek yemeye dikkat eder. Çünkü şenlik esnasında dağıtılan keşkeğin şifalı olduğuna dair bir inanç vardır.

Yemeğin ardından cami imamı tarafından mevlit okunur ve dualar edilir. Dedebağ'a ait mezar ziyaret edilir ve burada bulunan ağaçlara çaputlar bağlanarak dua edilir. Duaların bitmesinin ardından seneye tekrar buluşmak üzere söz alınıp verilir ve dedenin türbesi bir kez daha ziyaret edilerek şenliğe son verilir.

3.2.5. DÜT DEDE ŞENLİKLERİ (Ankara / Balâ / Afşar Kasabası)

Derleyen: Mehmet Er

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs 1: Hacı Mahmut Altıntop

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Afşar kasabası - 1939

Eğitim durumu: Okuryazar

Mesleği: Emekli

Kaynak şahıs 2: Bayram Küçük

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Afşar kasabası - 1962

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Belediye başkanı

Kaynak şahıs 3: Kezban Küçük

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Balâ / Afşar kasabası - 1949

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Düt Dede Şenlikleri, Ankara'nın Balâ ilçesine bağlı Afşar kasabasında, her yıl mayıs ayının başında yapılmaktadır. Şenliğin adı, türbesi kasabada yer alan Düt Dede'den gelmektedir. Halk arasındaki anlatılara göre Düt Dede, 13. yüzyılda yaşamış ve Hacı Bayramı Veli'nin akrabası olan keramet sahibi bir evliyadır. Altı çocuğu ve eşiyle Solfasol mahallesinden gelerek buraya yerleşmiştir. Düt Dede'nin kerametlerinden bazıları şöyledir: Onun pişirdiği bir tencere pilavla bir ordu doyar. Asasını yere vurduğunda su çıkar. Yine asasını yere vurarak bugün türbesinin olduğu yerde bir dut ağacı bitirir ve o ağacın meyvesini bir ordu yer. Düt Dede ismi de buradan gelmektedir.

İlk olarak ne zaman yapıldığı bilinmeyen şenlik, halk arasında Hıdırellez olarak adlandırılmaktadır. Fakat bu şenlikte Hızır veya İlyas ile ilgili herhangi bir anlatı veya ritüele yer verilmemektedir. Çünkü bu şenlikte Hızır'ın işlevlerini Düt Dede almıştır. Düt Dede; bereket sunar, hastalara şifa olur, kısmet açar vb.

Şenlik günü halk sabah ezanıyla bir araya gelir ve namazı kıldıktan sonra kurban keser. Bu kurbanların çoğu adak kurbanıdır. Çünkü köylüler bu günde istenen şeylerin

gerçekleşeceğine inanırlar. Şenlikte insanlara bulgur pilavı ve kurban eti ikram edilir. Çünkü Düt Dede, bir orduyu bulgur pilavıyla doyurmuştur. Dolayısıyla onun pilavına öykünmek yöreye bolluk getirecektir. Şenlikte en az yüz tane kurban, mutlaka türbe etrafında kesilir. Yemekten sonra tepenin en üst noktasında bulunan türbeye çıkıp dua etmek, şenliğe katılan herkes için bir görevdir (f.95). Düt Dede'nin mezarı türbenin içindedir. Önce onun mezarında, sonra da dışarıda bulunan ve çocukları ile eşine ait olan mezarlarda dua edilir. Bu dualarla iyi olmayacak derdin, aşılmayacak sıkıntının olmayacağına inanılır.

Türbenin hemen yanında bir dilek ağacı bulunmaktadır ve ağaca bez bağlama ritüeli özellikle kadınlar tarafından yaygın bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Halk arasındaki inanca göre, genç kızlar ve çocuklar isteklerini dileyip ağaca bez bağladıktan sonra, eve dönüş yolunda yer alan bir taşı kaldırıp altına bakarlar ve bu taşın altında canlı bir karınca görürlerse dileklerinin kabul olacağına inanırlar. Bununla beraber yine halk arasında şöyle bir uygulama vardır: Eğer o yıl çok yağmur yağdıysa şenliğin sonunda şükür duasına, az yağmur yağdıysa yağmur duasına çıkılır. Kaynak şahısların belirttiğine göre her yıl şenlik günü mutlaka yağmur yağar ve bu durum, Düt Dede'nin bir kerameti ve bereketi sayılır.

Şenlik, bütün bu inançlar üzerine yapılan uygulamaların yanı sıra baharın müjdenmesi olayı, yumurta tokuşturma, ateşten atlama gibi çeşitli oyunlarla büyük bir coşku içinde kutlanmaktadır (f.96).

3.2.6. ERTUĞRUL GAZİ'Yİ ANMA VE SÖĞÜT ŞENLİKLERİ (Bilecik)

Derleyen: *Abdullah Yılmaz*

Derleme yeri: *Bilecik*

Kaynak şahıs: *Ayhan Çevik*

Doğum yeri ve tarihi: *Tekirdağ / Hayrabolu / Çıkrıksı köyü - 1951*

Eğitim durumu: *Lisan mezunu.*

Mesleği: *Vali*

Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, Bilecik'te her yıl eylül ayının ikinci haftasında üç gün sürecek bir şekilde yapılmaktadır. Rivayete göre Ertuğrul Gazi, Domaniç Yaylası'ndan döndüğünde yapılan işleri istişare etmek ve kazanılan mülkün şükrünü gerçekleştirmek için bir toy düzenlemiş ve ahaliye etli pilav dağıtmıştır. O günden sonra da bu şenlikler, her yıl düzenli bir şekilde kutlana gelmiştir.

Şenliğe Türkiye'nin dört bir yanından olan katılımın yanı sıra, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Türk dünyasından da artan bir şekilde katılım olmaktadır. Şenlik, önceleri Söğüt'ün ileri gelenleri tarafından halkın katılımıyla kutlanırken 1984 yılından itibaren, "Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı" tarafından kutlanmaktadır.

Resmî adıyla Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, Türk büyükleri büstüne çelenk koyma ve saygı duruşu ile başlamaktadır. Cuma günü, namazdan önce Ertuğrul Gazi ve yoldaşları için mevlit okunur.

Cumartesi günü, gelen misafirler halk oyunu gösterileri ile karşılanır. Yine cumartesi gecesi şenliğe katılanlar için yemek hazırlanır. Hazırlanan bu etli pilavın şifalı olduğuna inanılır ve pazar günü tören bitiminde üzümlle birlikte gelen misafirlere ikram edilir.

Pazar günü ilçe merkezinden Ertuğrul Gazi Türbesi'ne yürüyüş yapılır. Bu yürüyüş önde mehteran takımı, Ertuğrul sancağı, cirit ve halk oyunu ekibi, resmi protokol ve halkın katılımıyla gerçekleştirilir. Daha sonra Ertuğrul Gazi Türbesi topluca ziyaret edilir ve tören alanına geçilir. Burada saygı duruşu ve İstiklal Marşı'ndan sonra cirit ve halk oyunu gösterilerine yer verilir. Gösterilerden sonra ise etli pilav dağıtılır ve şenliğe son verilir.

3.2.7. HAÇKALI BABA ŞENLİĞİ (Trabzon / Düzköy)

Derleyen: Burcu Baytekin

Derleme yeri: Trabzon

Kaynak şahıs 1: Salih Erdoğan

Doğum yeri ve tarihi: Trabzon / Tonya - 1949

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Müteahhit

Kaynak şahıs 2: Yasemin Tonyalı

Doğum yeri ve tarihi: Trabzon - 1956

Eğitim durumu: Lise mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Trabzon'da her yıl, 20 Mayıs tarihinde Haçkalı Baba Şenliği düzenlenmektedir. Baharın gelişini kutlamak ve Haçkalı Baba isimli evliyayı anmak için yapılan şenlik, Trabzon'un Düzköy (Haçka) Yaylası'nda yapılmaktadır.

Şenlik için birkaç gün öncesinden hazırlık yapılır. Erkekler şenlik için temiz kıyafet giyerken kadınlar ise beline sardıkları peştamal üzerine renkli ve püsküllü bezler bağlayarak hazırlanırlar. Bununla birlikte yayla evinde kalacaklar, hayvanlarını da yanında götürürler. Hayvanlar şenliğe katılacağı için, kafalarına başlık, boyunlarına çan asılarak süslenir (f.97).

Şenlik esnasında cuma namazını Haçkalı Baba Cami'nden kılmak, yıllardır yapılan bir uygulamadır. Bu nedenle perşembe gecesi veya cuma sabahı yaylaya gidilir. Yolculuk binek hayvanı veya kamyonetlerle yapılır. Bazıları ise yaya gider. Yaylaya yaklaştıkça ve diğer köylerden gelenlerle karşılaştıkça karşılıklı mâni söylenir. Bu mânilerden biri aşındaki gibidir:

Yaylaya gideceğim

Yollara kona kona

Gelir bulursun beni

Evimi sora sora

Yaylaya varıldığında namaz kılınır, Haçkalı Baba'nın kızının bulunduğu türbede dua edilir, adaklar adanır ve mevlit okunur. Türbe ziyaretinden sonra yukarı taraflara çıkılarak eğlenceye başlanır. Burada öncelikle mehter takımının gösterisine yer verilir. Ardından kemençe eşliğinde horon oynanır. Daha sonra gelen misafirlere hamsi, kaygana, hamsi ekmeği, karalahana sarması, lahana gulyası, otlu ekmecek gibi geleneksel yemekler ikram edilir (f.98).

Yemekten sonra şenlik alanında yöresel kıyafetler satılır. Halk oyunu ekipleri tarafından gösteriler düzenlenir. Gençler arasında çeşitli yarışmalar düzenlenir ve kazananlara hediyeler verilir. İki gün süren şenlik, akşam 11-12 gibi son bulur.

3.2.8. HAYDAR SUTAN ŞENLİKLERİ (Ankara / Keskin / Haydar Sultan Kasabası)

Derleyen: Hacer Yalçın

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs 1: Cihan Uğur

Kaynak şahıs 2: Fatma Yalçın

Haydar Sultan Şenlikleri, Ankara'nın Keskin ilçesine bağlı Haydar Sultan kasabasında, her yıl 16 Ağustos tarihinde kutlanmaktadır. Rivayete göre Haydar Sultan, Hoca Ahmet Yesevi'nini oğludur ve 1280'li yıllarda İslamiyet'i tanıtmak amacıyla Horasan'dan Keskin'e gelmiştir. Ancak burada esir düşmüş ve bir kuyuda yedi yıl esaret hayatı yaşamıştır. Yedi yıllık esaretten sonra kuyudan çıkan Haydar Sultan; memleketine dönmemiş, orada kalmıştır. Bugün o kuyu kapatılmış olsa da içinden halen su akmaktadır. Bu suyun Haydar Sultan'ın döktüğü gözyaşları olduğuna inanılır. Haydar Sultan, 16 Ağustos günü esaretten kurtulduğu için de kutlamalar, bu tarihte yapılmaktadır.

Şenlik günü, türbeye birçok ziyaretçi gelmektedir. Buraya gelen ziyaretçiler; dilek diler, adak adar ve kuyudan bakarlar. Kuyudan bakan insanlar bir nesne görürlerse, dileklerinin kabul olacağına inanırlar. Dilekleri kabul olan insanlar, daha sonra yine türbeye gelerek adaklarını keserler. Yine çocuğu olmayan bir kadın, türbede dua ettikten sonra erkek çocuğu olursa adını Haydar, kız çocuğu olursa adını Sultan koyar.

Şenlik günü türbe ziyaretinden sonra yerel sanatçıların katıldığı küçük konserlere yer verilir. İki ya da üç gün süren bu şenliğin ardından toplanan kabile, Hacı Bektaşî Veli Türbesi'ne gitmek için yolar çıkar ve böylece şenlik son bulmuş olur.

3.2.9. HIZIR BABA'YI ANMA VE BAYRAM ÇIKARMA ŞENLİĞİ (Bolu / Mengen / Babahızır Köyü)

Derleyen: Hale Geredelioğlu

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 30 Nisan 2005

Kaynak şahıs: Mehmet Ali Geredelioğlu

Hızır Baba ve Bayram Çıkarma Şenliği her yıl 30 Haziran tarihinde, Mengen Belediyesi işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Fakat şenlik, yöre halkı arasında Kurban Bayramı'nın ikinci günü yapılmaktadır. Başlangıç tarihi bilinmeyen şenliğin bu isimle yapılmasının temel sebebi, Hızır Baba'yı anmaktır.

Kurban Bayramı'nın birinci günü bayram namazında, türbe etrafında bulunan ve zembek suyu aktığına inanılan çeşmedeki suyla abdest alınır. Daha sonra cami avlusunda toplanılır ve toplu bir bayramlaşma töreni gerçekleştirilir. Bu törenin amacı kūs olanları barıştırmaktır.

Öğle namazının ardından cami avlusunda toplanan köylülere muhtar tarafından şenliğin programı bildirilir. Burada “Bayram Çıkarma” uygulamasını yapacak, yani köy halkına yemek verecek olan kişiler, muhtara isimlerini yazdırırlar. Ardından kura çekilir ve kimin hangi eve yemeğe gideceği belirlenir. Herkes bu kuraya göre hareket etmek zorundadır.

Bu sırada bir başka uygulama daha yapılır. Herkes evinden getirdiği un helvalarını karıştırarak yeniden dağıtır. Yıl içerisinde birbirlerine hakları geçtiği düşünülen köy halkının böylece helalleştikleri düşünülür.

Bayramın ikinci günü, herkes köy meydanında toplanır ve kurada çıkan evlere dağılır. Meydana toplanıldığında şölene katılmayanlar tespit edilmekte ve gelmeme sebeplerini bildirmeyenlerin evlerine davul zurna gönderilmektedir. Geçerli bir nedeni olmaksızın şenliğe gelemeyen kişiler, meydana getirilerek temsili bir mahkemede yargılanmakta ve cezalandırılmaktadır. Bu küçük eğlencenin ardından herkes yemek yiyeceği eve gider.

Yemek, yer sofrasında ve tek tabaktan yenmektedir. Genellikle menüde yayla çorbası, tas kebabı, pilav, yaprak sarması, taze fasulye, üzüm hoşafı, ırmik helvası, su böreği, revani, baklava gibi yemekler olmaktadır. Yemeğin ardından sofradaki en yaşlı kişi sofraya duası eder. Çaylar içilirken sohbet edilir ve daha sonra mevlit okunacağı için herkes camiye gider. O gün

camide iki kişi ezan okur. Buna “ifte ezan” adı verilir ve mevlit için davet anlamına gelmektedir.

Mevlit okunmasının ardından, o zamana kadar türbeye getirilen hediyeler cami avlusunda satışa çıkarılır. Ayrıca o gün nişanlı kızlar, bereket getirmesi amacıyla çeşmelerde ıslatılmaktadır. Aynı akşam, köy konağında müzikli bir eğlence düzenlenir. Burada çeşitli eğlencelere yer verilir, kura çekilerek hediye dağıtılır, oyunlar oynanır. Bu eğlenceden sonra řenliēe son verilir.

şenlik sırasında silah kullanmak, iki içmek, sebepsiz yere řenliēe katılmamak, kslē devam ettirmek ayıp sayılmakta ve hoş karşılanmamaktadır.

3.2.10. HÜSEYİN GAZİ'Yİ ANMA ŞENLİKLERİ (Ankara / Mamak)

Derleyen: Mehmet Coşkun

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs 1: Gülağ Öz

Doğum yeri ve tarihi: Sivas / Sivrialan - 1952

Mesleği: Kültür Bakanlığı Ankara Edebiyat Şubesi Müdürü / Hüseyin Gazi Derneği Başkanı

Kaynak şahıs 2: Bahtiyar Sipahioğlu

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Kayadibi köyü - 1961

Mesleği: Matbaacı

Hüseyin Gazi'yi Anma Şenlikleri, her yıl Ankara'nın Mamak ilçesine bağlı Hüseyin Gazi Mahallesi'nde, 4 Eylül tarihinde yapılmaktadır. Halk, anma törenini her yıl Hüseyin Gazi Dağı'na çıkarak gerçekleştirmektedir.

Anma töreninin yapılacağı gün Hüseyin Gazi Türbesi'nde buluşan halk, adaklar adar ve ağaçlara çaput bağlayarak dilek dilerler. 1997 yılına kadar yalnızca halk tarafından organize edilen şenlik, bu tarihten sonra Mamak Belediyesi ve Hüseyin Gazi Kültür Vakfı'nın ortaklığıyla gerçekleştirilmektedir.

3.2.11. KOYUN BABA'YI ANMA VE PİLAV GÜNÜ (Çorum / Osmancık)

Derleyen: Nazife Ceylan

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 3 Mayıs 2006

Kaynak şahıs 1: Necmettin Kuklaya

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Osmancık - 1934

Kaynak kişi 2: Cevdet Saraçer

Doğum yeri ve tarihi: Çorum / Osmancık - 1925

Çorum'un Osmancık ilçesinde her yıl eylül ayının ilk haftası "Koyun Baba'yı Anma ve Pilav Günü" kutlamaları yapılmaktadır. Üç gün süren bu kutlamalar, önceden rastgele bir günde yapılırken şimdilerde belediyenin organizasyonu ile eylül ayının ilk haftası yapılmaktadır.

Osmancık ilçesinde pirincin bolca yetişmesi ve ünlü olması sebebiyle "pilav günleri" düzenlenmektedir. Bunun yanı sıra her şenlikte ve anma töreninde pilav dağıtılmaktadır (f.99). Koyun Baba'yı Anma Günü için toplanan insanlara da pilav dağıtıldığı için, bu anma gününün adı "Koyun Baba'yı Anma ve Pilav Günü" olarak değiştirilmiştir.

Anma günü, Koyun Baba Türbesi'nin yan tarafında bulunan geniş arazide yapılmaktadır. İlk gün Koyun Baba Türbesi'nde mevlit okutulur. Daha sonra adaklar kesilir, orada bulunanlara lokma ve pilav dağıtılır. Ayrıca ilk gün Koyun Baba adına mutlaka helva da dağıtılmaktadır.

İkinci gün, açık alanda ilahi okunur, Koyun Baba hakkında hikâyeler anlatılır ve onun hayatı hakkında bilgiler verilerek günün anlam ve önemine vurgu yapılır. Daha sonra toplu bir şekilde yemek yenir. Burada hazırlanan yemeklerin masrafları hayırseverler tarafından karşılanmaktadır. Bununla birlikte evlerinden yemek hazırlayarak getirenler de olmaktadır.

Üçüncü gün ise, sabah saatlerinde toplu sünnet töreni yapılarak şenlik düzenlenmektedir. Bu şenlikte birçok geleneksel oyuna ve yarışmaya yer verilmektedir. Kadınlar arasında ise yemek yapma yarışı düzenlenmekte ve kazananlara ödül verilmektedir. Bununla birlikte gündüz vakti halk oyunlarına, akşam saatlerinde ise yerel sanatçıların katıldığı konsere yer verilmektedir.

Kutlamaların yapıldığı bu üç gün süresince Koyun Baba Türbesi'ne çevre iller de dâhil olmak üzere ziyaretler sürmektedir.

3.2.12. SARIKIZ ŞENLİĞİ (Balıkesir / Edremit)

Derleyen: Merve Karakaya

Derleme yeri ve tarihi: Balıkesir - 8 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Nuray Göçmen

Doğum yeri ve tarihi: Kars / Kağızman - 1964

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Emekli öğretmen

Her yıl, 16 Ağustos tarihinden itibaren Balıkesir'in Edremit ilçesinde Sarıkız Şenlikleri düzenlenmektedir. Anlatıya göre Edremit'e yerleşen Sarıkız ve babası, buradan Kavurmacılar köyüne göçerler. Baba-kız kışları Kavurmacı'da, yazları ise Kaz Dağları'nda geçirirler. Babası vaktini boşa geçirmemesi için Sarıkız'a kaz alır, o da günün büyük kısmını kazları ile geçirir. Daha sonra Sarıkız'ın babası hacca gitmeye karar verir ve kızını da imam bir aileye emanet eder. Sarıkız çok güzel biri olduğundan birçok evlenme teklifi alır ama hiçbirine olumlu cevap vermez. Delikanlılar ise olumsuz cevaplardan ötürü Sarıkız'a iftira atarlar. Hacdan dönen babası, bu iftiralara inanır ve Sarıkız'ı öldürmeye karar verir. Birlikte şimdiki Sarıkız Tepesi'ne çıkarlar. Babası namaz kılmak için Sarıkız'dan su ister. Sarıkız'ın getirdiği su, çok tuzludur. Babası bunu nereden getirdiğini sorar. Sarıkız da denizden getirdiğini söyler. Yani kolunu imkânsız bir şekilde uzatarak Edremit Körfezi'nden su getirmiştir. Babası, Sarıkız'ın sırrını anlar. Ancak kız ortadan kaybolmuştur. Kaybolduğu yer taşlarla çevrilidir. Pişman olan babası geri dönerken üzüntüden bir tepenin üzerinde ölür.

Edremit'te, Sarıkız'ın anısına düzenlenen şenliklerden birkaç gün önce, Sarıkız ve babası için mevlit okunur. Bir gün önce her ikisinin de mezarı ziyaret edilir. Sarıkız'ın babasına yöre halkı tarafından Cılbak Baba ismi verildiği için, ziyarete de "Cılbağa gitmek" adı verilir. Ziyaret günü halk erkenden yola koyulur. Tırmanış altı - yedi saat kadar sürer. Bu esnada çeşitli yerlerde mola verilir. İlk konaklama yeri "Oba"dır. İkincisi "Çınarcık Suyu", üçüncüsü "İhlamurlu Dere" ve dördüncüsü "Çizme Kapısı" adı verilen yerdir. Çizme Kapısı'na varıldığında kahvaltı yapılır. Daha sonra hedefe varılır ki buraya varıldığında öğle vaktidir. Herkes namazı kıldıktan sonra Sarıkız'ın mezarına ulaşır.

Türbeye ilk ulaşan kişi, "Cılbağın kapısını bu yıl ben açtım" derken son varan kişi de "Cılbağın kapısını bu yıl ben kapattım. Anahtarı bende" diye övünür. Türbeye ulaşan halk

burada üç - dört tur döner, salavat ve tekbir getirir. Daha sonra herkes sessizce bir kenara çekilir ve iki rekât namaz kılar. Namazdan sonra mezarın etrafında bulunan ağaçlara, çaput bağlanmak suretiyle dua edilir. Sarıkız'ın mezarının etrafında bulunan çakıl taşlarının altından renkli böcekler çıkarsa, dilenen dileklerin kabul olacağına inanılır.

Daha sonra Cılbak Baba Türbesi ziyaret edilir. Burada yer alan masa şeklindeki taşlara “helvacı taşları” adı verilir. Çünkü eskiden katılım çok olduğu için burada helva satılırmış. Ziyaretlerden sonra herkes yanında getirdiği yiyecekleri paylaşarak hep birlikte yer. Bu törenlere katılmayanlar ise “Sarıkız kurbanı” adını verdikleri kurbanı keserler.

Ertesi gün, Sarıkız'ın hayrı için yemekler yapılarak halka ikram edilir. Hep birlikte yenilen yemeklerden sonra da şenliğe son verilir.

3.2.13. SEYİT BATTAL GAZİ ŞENLİKLERİ (Eskişehir)

Derleyen: F. Betül Özalp

Derleme yeri ve tarihi: Eskişehir - 10 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Esra Odabaşı

Eskişehir’de her sene 11-12 Eylül tarihlerinde iki gün sürecek şekilde, Seyit Battal Gazi Şenlikleri düzenlenmektedir.

İlk gün şenlik, kurban kesilmesiyle başlar. Kesilen kurbanın etiyle pişirilen yemekler, şenliğe katılan halka dağıtılır. Yemekten sonra, Seyit Battal Gazi Türbesi’nde dualar edilir. Daha sonra şenliğin eğlence kısmına geçilir ve kadınlar arasında yemek yapma yarışması düzenlenir. Bu yarışmadan sonra şenliğin ilk günü tamamlanmış olur.

İkinci gün toplu olarak yapılan piknikten sonra, yumurta tokuşturmaca ve çuval yarışmaları yapılır. Yarışmalar sonucunda birinci gelenler ödüllendirilir. Daha sonra, ikindi vakti mehteran takımının gösterisine, akşam vakti ise âşık atışmalarına yer verilir. Yerel sanatçıların katılımıyla gerçekleştirilen konserden ve yapılan havai fişek gösterilerinden sonra şenlik son bulur.

3.2.14. VELİ BABA ŞENLİKLERİ VE PİLAV FESTİVALİ (Isparta / Senirkent / Uluğbey Kasabası)

Derleyen: Fatih Durmaz

Derleme yeri: Isparta

Kaynak şahıs: Mustafa Karatürk

Doğum tarihi: 1927

Mesleği: Emekli öğretmen

Veli Baba Şenlikleri ve Pilav Festivali, Isparta'nın Senirkent ilçesinin Uluğbey kasabasında her yıl ağustos ayının ilk pazar günü yapılmaktadır.

Veli Baba, Uluğbey köyünde doğup büyüyen bir dervıştır. Veli Baba ağustos ayında doğduğu için kutlama törenleri de bu ayda yapılmaktadır. Son zamanlarda kutlamalara belediyenin ve derneklerin de katkı sağladığı görülmektedir. Kutlamalara Türkiye'nin birçok şehrinden âşıklar katılmaktadır. Bunun yanı sıra gelen misafirlere pilav ikram edilir. Kutlamalar esnasında çeşitli eğlencelere yer verilir ve bu eğlenceler sabah saat beşe kadar sürer. Daha sonra kutlamalara son verilir.

3.3. KUTSAL OLAYLARI ANMA TÖRENLERİ

3.3.1. EHLİBEYİT YAS TÖRENİ (Çorum)

Derleyen: Cemile Bağcı

Derleme yeri ve tarihi: Çorum - 8 Mayıs 2006

Kaynak şahıs: Hüseyin Yüksel

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1956

Mesleği: Esnaf

Çorum’da her yıl On Muharrem denilen zamanda, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan’ı anmak amacıyla, “Ehlibeyit Yas Törenleri” düzenlenmektedir.

Bu törenlerin düzenlenmesinin temel amacı, Hüseyin’in yolundayım mesajı vermektir. Camide yapılan anma töreni esnasında İmam Hüseyin için mersiyeler ve Kur’an okunmaktadır. Yine Kerbela’nın acısını hissetmek için insanlar, sinelerine yavaşça vurmaktadır. Yas töreni boyunca Hz. Hüseyin için çeşitli yarışmalar düzenlenir.

Yas törenlerine yalnızca Çorum’dan değil, çevre illerden de katılım olmaktadır. Ayrıca o gün kimse iş yerine gitmemektedir.

3.3.2. GADİR BAYRAMI (Adana / Seyhan)

Derleyen: Sinem Gen

Derleme yeri: Adana

Kaynak şahıs: Ali Hiçyılmaz

Doğum yeri ve tarihi: Adana / Seyhan - 1947

Eğitim durumu: Lisan mezunu

Mesleği: Öğretmen

Her sene Şubat ayının 5 ile 15 arasında Adana'nın Seyhan ilçesinde Gadir Bayramı kutlanmaktadır. Gadir Bayramı, Hz. Muhammed'in veda hutbesine istinaden yapılır. Amaç o günü yâd etmek ve onun anısına insanlara imece usulü yapılmış yemekleri dağıtarak dua etmektir.

Gadir Bayramı, aslında İyd el Gadir'dir ve seksen beş tane namazın içinde en değerli olanıdır. Gadir Bayramı günü evlerde kadın erkek veya çocuk hiç kimse bir iş yapmaz. Özellikle dikiş dikilmez, çamaşır yıkanmaz. Akşam olunca da Hızır ve İlyas makamına gidilir.

Namazlar esnasında çalışacak olan kadın ve erkeklerin ayrı bir iş bölümü vardır. Erkekler bayram için alınan tosun ve koyunları keserken kadınlar ise bunların etlerini ayıklayıp temizler. Kadınlar ayrıca bayramdan bir gün önce tandır ekmeği hazırlar (f.100).

Hazırlanan yemekler ertesi gün öğle saatlerine doğru önce namaza gelen misafirlere, sonra ise bütün çevreye dağıtılır.

3.3.3. GADİR-İ HUM (Çorum)

Derleyen: Ayşegül Özaslan

Derleme yeri: Çorum

Kaynak şahıs: Atlan Demir

Doğum yeri ve tarihi: Çorum - 1979

Çorum'da her sene Hicri takvime göre Zilhicce ayının 18'inde, Miladi takvime göre ise Ocak ayının 8. gününde “Gadir-i Hum” kutlamaları yapılmaktadır.

Gadir-i Hum özellikle Aleviler tarafından kutlanmaktadır. Gadir-i Hum günü, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi kendi yerine imam olarak seçtiğine inanılır. Kutlamalar genellikle camide yapılır. Kutlamalara Kur'an okunmasıyla başlanır. Daha sonra günün anlam ve önemini anlatan konuşmalar yapılır, şiirler okunur. Programın ilerleyen saatlerinde gönüllüler tarafından lokum, şeker ve meyve türü yiyecekler dağıtılır.

Gadir-i Hum günü tamamen ibadetle geçirilir ve ibadetin sonunda kutlamalar da son bulur.

3.3.4. HARMANTEPE ŞENLİKLERİ (Trabzon)

Derleyen: Derya Aydın

Derleme yeri: Trabzon

Kaynak şahıs: Nilgün Aslan

Doğum yeri ve tarihi: Trabzon / Sürmene - 1976

Eğitim durumu: Lisans öğrencisi

Trabzon'da, her yıl 29 Haziran'da Madur Dağı Savaşı'nda şehit olanları anmak için Harmantepe Şenlikleri düzenlenir.

Şenlik günü çevre yaylalardan gelenler şehitlikte toplanır. Burada Kur'an okunur, hatim indirilir ve hocalar tarafından vaiz verilir. Ayrıca savaş günlerini bilen kişiler, anılarını anlatır. Daha sonra pilav, dolma ve etten oluşan yemek dağıtılır. Yemekten sonra sergiler kurularak alış veriş yapılması sağlanır. Kutlamanın sonunda toplu bir şekilde dua eden insanlar, bir dahaki seneye görüşmek için veda edip ayrılırlar.

Harmantepe Şehitliği ile ilgili çeşitli inançlar da oluşmuştur. İnsanlar şehitliğin kendilerini koruduğuna inanırlar. Bu yüzden örneğin gece dışarı çıkarken korkmazlar. Bununla birlikte şehitliğe duyulan saygıdan dolayı, buradan geçerken kimse şarkı söylemez, yüksek sesle konuşmaz. Ayrıca dinî bayramlarda şehitliğe çiçek bırakılır. Çocuklar ise bu bayramlarda şehitleri düşündüklerinden dolayı şeker bırakırlar.

3.3.5. MAHYA ŞENLİĞİ (Muğla / Köyceğiz)

Derleyen: Esra Akyol

Derleme yeri ve tarihi: Muğla / Dalama - 25 Ocak 2005

Kaynak şahıs 1: Emine Akyol

Doğum yeri ve tarihi: Muğla / Dalama - 1957

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Kaynak şahıs 2: Günür Karaağaç

Doğum yeri ve tarihi: Kars / Kağızman - 1955

Eğitim durumu: Lisans mezunu

Mesleği: Öğretmen

Mahya Şenliği, Muğla'nın Köyceğiz ilçesinde Sandıraz Dağı'nda yer alan Yayla köyünde, ağustos ayının ikinci perşembe günü yapılmaktadır. Hangi tarihten itibaren yapıldığı bilinmeyen Mahya Şenliği'nin isminin de nereden geldiği hakkında yeterli bir bilgi yoktur. Kaynak şahısların verdiği bilgilere göre şenlik, aşağıdaki anlatıya dayalı olarak kutlanmaktadır. Bu anlatı şöyledir:

Köyceğiz'in Zeytinalanı köyünde birbirini seven ve evlenmek isteyen iki genç yaşamaktadır. Yalnız oğlanın evlilik için bir şartı vardır. Kendisinin eren olduğunu, evinden ununun, etinin eksik olmadığını belirterek bu sırrı kimseye söylememesini ister. Eğer bu sırrı birine söylerse, evinin bereketinin kaçacağını ve sofrasında yer alan bıçağın kızı öldüreceğini de ekler. Kız şartı kabul eder ve evlenirler. Aradan yıllar geçer ve bir gün kız, komşusuna gider. Evde ekmek pişmektedir ve kız, ekmeğin kokusunun çok güzel olduğunu söyler. Bunun üzerine komşusu, “Sizin evde ekmek pişmez mi?” diye sorar. Kız ise elinde olmadan sırrı açığa vurur. Bunun üzerine koşarak eve gider ve görür ki, ne un ne de et kalmış. Oğlan eve geldiğinde her şeyi anlar ama yapabileceği bir şey yoktur. Sofranın üzerinde duran bıçak fırlayarak kızı öldürür. Bunun üzerine eren, dağa kaçır. Kızın öldüğünü duyan akrabaları, onu erenin öldürdüğünü düşünür ve peşine düşerler. Çok geçmeden oğlanı Ağla köyünde, yani bugün şenliğin yapıldığı yerde yakalarlar. Oğlan durumu izah eder ama onun eren olduğuna kimse inanmaz ve ondan bunu kanıtlaması için ağustos sıcağından kendilerini kurtarmasını

isterler. Bu sırada orada yer alan bir çınar ağacı aşağıdaki sözleri söyleyerek insanların üzerine gölge yapar:

Eğil kavağım eğil

Yârim gurbet ele gitti

Daha sonra insanlar erenden su çıkarmasını isterler. Eren elinde bulunan asayı yere vurur ve buz gibi bir su çıkar. Daha sonra açtıktıklarını belirten insanlar, erenden sofradüzmelerini isterler. Eren de dua eder ve donatılmış sofranın önlerine gelir. İnsanlar onun eren olduğuna inanırlar ama yapabilecekleri pek fazla bir şey yoktur. Zaptiyeler ereni alır ve götürürler. Eren bir ara durarak Allah'a dua eder ve bu şekilde yaşamaktansa asamı fırlattığım yer benim mezarım olsun der. Asa Zeytinalanı'nda yer alan Şeyhler Mahallesi'ne düşer ve orada yer alan türbenin bu erene ait olduğuna inanılır. Hatta mahallenin adı da Eren Mahallesi olarak anılmaya başlanır.

Mahya şenliğinin yapıldığı alan, yukarıda anlatılan olayın geçtiğine inanılan yerdir. Burada ortası delik bir dilek ağacı vardır. Çevre ilçelerden gelenler burada dilek dilerler. Ağustosun ikinci perşembe günü yapılan şenlikte herkes iç içedir. Burada kurbanlar kesilir ve ihtiyacı olanlara dağıtılır. Eskiden bu şenlikte hiçbir eğlenceye yer verilmezken günümüzde çeşitli eğlencelerin yapıldığı da görülmektedir. Son zamanlarda şenlik günü Köyceğiz Belediyesi tarafından getirilen halk oyunu ekiplerinin gösterisinin ardından, akşam saatlerinde şenliğe son verildiği görülmektedir.

3.3.6. ON YEDİLER BAYRAMI / YUMURTA BAYRAMI (Hatay)

Derleyen: *Semih Şimşek*

Derleme yeri: *Hatay*

Kaynak şahıs: *Zühre Mansuroğlu*

Doğum yeri ve tarihi: *Antakya / Defne - 1984*

Eğitim durumu: *Lisans mezunu*

Mesleği: *Öğretmen*

Hatay’da On Yediler Bayramı veya halk ağzındaki diğer bir adıyla Yumurta Bayramı her yılın 30 Mart tarihinde kutlanır. On Yediler Bayramı’nın asıl ismi On İkiler Bayramı’dır. Bu bayram Alevi inanışında, Ehlibeyt felsefesi ve sevgisi üzerine kurulmuştur. On İkiler Bayramı aslında On İki İmam’ı temsil etmektedir. Bu bayramın ortaya çıktığı zamanlarda, çeşitli baskıların olması, sürekli isminin değiştirilmesine neden olmuştur ve en sonunda On Yediler Bayramı hâline gelmiştir.

On Yediler Bayramı’ndan bir gün önce kesilecek kurbanlar hazırlanır ve bunlar bayramdan bir gün önce kesilir. Büyük bir kazan içerisinde et ile buğday kaynatılarak “herisi” adında bir yemek pişirilir ve 30 Mart sabahına hazır hâle getirilir. Sabah namazından sonra köylülere dağıtılır.

Yemekten sonra çeşitli eğlencelere yer verilir. Yumurta tokuşturma ve güreş müsabakaları bunlar arasındadır (f.101). Yine bu gün, panayır kurulur ve seyyar satıcılar satışlarını sürdürürler. Yoksullara da yardım eli uzatılan bu günde, çoluk çocuk herkes bir araya gelir. Ayrıca bu gün genç erkek ve kızlar, birbirlerini görüp beğenme şansı yakalarlar.

3.3.7. ŞİVLİLİK (Konya)

Derleyen: Şeyma Özdemir

Derleme yeri: Konya

Kaynak şahıs: Nurten Özdemir

Konya'da üç ayların başlangıcı olan Regaip Kandili'nde Şivlilik kutlamaları yapılmaktadır. Kutlama günü evleri dolaşacak çocuklar için leblebi, lokum, Mevlâna şekeri, bisküvi vb. gıdalar alınır. Kutlama günü çocuklar, sabah erkenden kalkarak gruplar hâlinde evleri dolaşmaktadırlar. Evlere gelen çocuklar aşağıdaki manzumu söyleyerek ev sahibinden şivliliklerini isterler:

Şivli şivli şişirdik

Erken oğlan pişirdik

İki çörek bir börek

Bize namazlık gerek

Şivlilik

Manzumu duyan ev sahipleri çocuklara şivliliklerini verirken çocuklar da ev sahibinin elini öpüp kandilini kutlarlar.

Çocuklar kapı kapı dolaşma işini ikindiye kadar sürdürürler. Akşam olunca da fenerle dolaşırlar. Ateş yakıp üzerinden atlarlar. Böylece eğlenceye akşam da devam etmiş olurlar. Büyükler ise birbirlerinin kandili kutlarlar. Camide okunan mevlidi dinlerler. Yine Şivlilik Günü kadınlar hamur işi yaparak birbirlerine dağıtırlar.

4. TOPLUMSAL DAYANIŞMA AMAÇLI KUTLAMALAR

3.3.8. AYAKAYA ŞENLİĞİ (Ankara / Çubuk / Yeşilkent Köyü)

Derleyen: Zeynep Tokmak

Derleme yeri ve tarihi: Ankara - 15 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Cemal Tokmak

Doğum yeri ve tarihi: Ankara / Çubuk / Yeşilkent köyü - 1953

Eğitim durumu: Ortaokul mezunu.

Mesleği: Esnaf

Ayakaya Şenliği, Ankara'ya bağlı Çubuk ilçesinin Yeşilkent köyünde her yıl temmuz ayının ikinci pazar günü düzenlenmektedir.

Köyden göç eden halk ile köyde yaşayan halkı buluşturma amacını güden şenlikler, Yeşilkent köyü yaylalarının en yüksek yerinde yer alan kayalıklara yakın bir yerde kutlanmaktadır. Şenliğin yapılacağı sabah erkenden kalkan köylüler, Yeşilkent köyü meydanında toplanır. Köylüler, dernek tarafından tutulan araçlarla ya da kendi araçları ile 22 km mesafede bulunan yaylaya gider. İlk olarak köye bolluk ve bereket gelmesi, köyün kötülüklerden uzak durması için dua edilir. Daha sonra köylüler, kayalıklardan akan ve kutsal olduğuna inanılan “şifalı su”dan içerek bir yıl boyunca kötülüklerden uzak duracaklarına inanırlar. Bu suyun kutsal sayılmasının sebebi, suyun aktığı kayalıklardaki buzulların uzun zamandır erimemesi ve kuraklık yıllarında bile suyun hiç kesilmemesidir.

Yukarıdaki ritüelden sonra eğlence başlamaktadır. İlk olarak kahvaltı yapılır, “yağlı kayış”, “yüzük saklamaca”, “uzun eşek”, “çöp çekmece” gibi oyunlar oynanır, sohbet edilir. Öğlen namazından sonra köyün ileri gelenlerinin ve derneğin katkılarıyla alınan kurbanlar kesilir ve etleri ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Etin yanı sıra şenliğe katılanlara “soğuk aş”, “pirinç pilavı”, “hedik” ve “kıvırcık” adı verilen bir tatlı ikram edilir. Şenlik esnasında “soğuk aş” ve “hedik” ikram edilmesi, buğday ile nohudun bereket anlamları taşımasından kaynaklanmaktadır.

Yemeğin ardından erkekler sohbet ederken kadınlar da akşamüstü yenecek olan “aşure”nin hazırlıklarını tamamlar. Bu sırada çocuklar, salıncaklara binip top oynayarak vakit

geçirir. Bazı kadınlar ise örgü örerek kermes düzenler. Sağlanan kazançla da köyde ihtiyaç sahiplerine yardım edilir.

İkindi namazından sonra dua okunur ve köylüye aşure ikram edilir. Aşureden sonra köy imamı Allah'a şükür duası yapar ve şifalı olduğu düşünülen sudan son bir kez daha içilir ve şenlik tamamlanmış olur.

3.3.9. DÖNME DOLAP ŞENLİKLERİ (Rize / Ardeşen / Akdere Köyü)

Derleyen: Ömer Yaroğlu

Derleme yeri: Rize

Kaynak şahıs: Murat Yılmaz

Doğum yeri ve tarihi: Rize / Ardeşen / Akdere köyü - 1960

Eğitim durumu: Ortaokul mezunu

Mesleği: Esnaf

Dönme Dolap Şenlikleri, Rize'nin Ardeşen ilçesine bağlı Akdere köyünde, her yıl Kurban Bayramı'nın üçüncü gününde yapılmaktadır. Bir asırdan fazla bir zamandır kutlanan şenlikler, adını şenlik günü binilen bir dönme dolaptan almaktadır.

Şenliğe ismini veren dönme dolap, el yapımı ve insan gücüyle çalışan, aynı anda dört kişinin bindiği, sekiz metrelik bir uzunluğa sahip bir dolaptır. Kurban Bayramı'ndan önce, köydeki marangozlar tarafından ahşap malzeme kullanılarak yapılmaktadır.

Şenlik, ustaların dolabı köy meydanına kurup tulum ve horon eşliğinde açılış yapmasıyla başlamaktadır. Böylece bir gün sürecektir şenlik başlamış olur. Bu şenliğe ihtiyarından gencine herkes katılır. Gençler şenlikte aktif rol alırken ihtiyarlar ise kenardan onları izler. Şenliğin en belirgin ritüeli dönme dolaba binmektir. Köyün gençleri dönme dolaba binerek kötülüklerden korunacaklarını düşünmektedirler.

Şenlikte dikkat çeken bir diğer etkinlik, iki büyük ağacın arasına kurulan "ompila" denilen salıncağa binmektir. İnsanlar salıncağa binerken bir taraftan da yöresel sanatçılar şarkı söylemektedir. Daha sonra muhtar tarafından günün önemine ilişkin bir konuşma yapıldıktan sonra, insanlar dönme dolabın etrafında horon oynarlar. Çevre köylerden gelen insanlara da yöresel yemekler ikram edilir.

Yemekten sonra sohbet edilir ve akşama doğru çevre köylerden gelenler, köylerine geri dönerler. Fakat Akdere köyünde şenlik devam eder. Köyün gençleri akşamüzeri çeşitli seyirlik oyunlar sergilerler. Yaşlılar ise kendi aralarında sohbet ederler. Daha sonra muhtar, şenliğe katılan herkese teşekkür eder ve şenlik son bulur.

3.3.10. FERFENE (Bolu / Gerede / İnköy)

Derleyen: Aynur Birgören

Derleme yeri ve tarihi: Bolu - 14 Mayıs 2005

Kaynak şahıs: Salih Dinçer

Doğum yeri ve tarihi: Bolu / Gerede / İnköy - 1964

Eğitim durumu: İlkokul mezunu

Ferfene, her yıl İnköy’de aralık ayının sonu ile ocak ayının sonu arasında, karın yağdığı bir gün, köyün camisinde bulunan dernek odasında, erkeklerin toplanması ile düzenlenen bir gelenektir. Ferfene, herkes için uygun olan bir cumartesi gecesi düzenlenir. Masrafları önceleri köyün zenginleri, şimdilerde ise köyün derneği tarafından karşılanmaktadır.

Ferfene’nin yapılacağı günden önce çeşitli hazırlıklar yapılır. Dernek, Ferfene’nin yapılması için gerekli olan parayı toplar ve köydeki her aileye şölenin yapılacağı tarihi belirten bir davetiye gönderir. Dernek, toplanan paranın bir kısmı ile Ferfene gecesi yenilecek olan yiyecekleri alır ve yiyecekleri hazırlaması için aşçılar tutar. Etinin bereket getireceğine inanılan hindi eti de bu yiyecekler arasındadır.

Şenlik günü, köyün genç erkekleri saat 17.00’da dernek odasında bir araya gelir. Çay içildikten sonra, saat 19.00 gibi oyunlar oynanmaya başlanır. Oyunları belirlemesi için, üç kişi başkan olarak seçilir. Seçilen bu başkanlar “değnekçi başı” olarak adlandırılır. Bunların yaşının diğer köylülerden büyük olmasına özen gösterilir. Ferfene gecesinde genel olarak yüzük oyunu, kazan oyunu, fincan oyunu, arı oyunu, hoca oyunu, gelin damat oyunu, uzuneşek vb. oyunlar oynanır (f.102-103-104).

Bu oyunlardan yüzük oyununda katılımcılar yan yana dizilir ve içlerinden biri yüzüğü dağıtması için seçilir. Yüzüğü dağıtmak için seçilen kişi, iki elinin arasına koyduğu yüzüğü diğerlerine fark ettirmeden birinin avucuna koyar. Daha sonra seçtiği bir oyuncuya yüzüğün kimde olduğunu sorar. Yanlış tahmin ederse, ıslak havluyla eline vurularak cezalandırılır. Eğer doğru tahmin ederse, yüzüğü saklama işlemi kendisine geçer.

Kazan oyununda ise köylüler ikişer ikişer eşleşir ve eşlerden birisi ayakta içi su dolu kazanı tutar. Kazanı tutan kişiye, “Ah! Eşeğim, eşeğim! Sen bu kazanı niye tutuyorsun?” diye

sorulur. Kazanı tutan oyuncu da “Ben tutmayayım da kimler tutsun?” diye cevap verir. Bunun üzerine soruyu soran oyuncu, kazanı tutmasını istediği oyuncunun ismini söyler. İsmi söylenen kişinin eşi, eşinin kazanı tutamayacağını söyler ve bu karşılıklı diyalog oyuncularından biri şaşırıncaya kadar devam eder. Şaşırın kişi ise kazanı tutmakla cezalandırılır.

Ferfene’de oynanan oyunlardan biri de “fincan oyunudur”. Yine bu oyunda da oyuncular iki gruba ayrılır. Her iki grup da ellerindeki fincanların içine belirledikleri sayıda ceviz koyarlar. Yazı-tura atılmasından sonra, birinci grup karşı gruba “Tek mi çift mi?” diye sorar ve diğer grup doğru yanıt verirse, rakip grubun cevizlerine sahip olur. Eğer yanlış cevap verilerse, cevizler birinci grubun olur.

Ferfene gecesı oynanan bir başka oyun ise “arı oyunudur” ve üç kişi ile oynanır. Bu üç kişi yan yana dizilir ve orta olan kişi kafasına bir şapka takar. Yan tarafta olan oyuncular, ortadaki kişinin şapkasını düşürmeye çalışırken ortadaki köylü de sürekli arı gibi ses çıkarır ve yandakilere tokat atar. Şapka düşene kadar oyun devam eder ve şapkayı düşüren köylü oyunun kazananı olur.

“Değirmen oyunu”, on kişinin bir yuvarlak oluşturacak şekilde yan yana oturup sağ ayaklarını birbirlerinin üzerine koymalarıyla oynanır. Bu on kişiden biri oyunu yönetir ve söylenmesi zor sözlerle değirmen tarifi yapar. Yapılan tarifi, sırasıyla diğer oyuncular tekrarlarlar. Yanlış söylenen her kelime için, yanlış söyleyenin ayağına vurulur. Yanlış söylenen her kelimeden sonra oyun başa döner ve oyunu yöneten oyuncu, değirmen tarifini yeniler. Oyun böylece devam eder.

“Avcı oyununda” da köylülerden biri avcı olurken biri de muhtar olur. Avcı olan kişinin her iki ayağına da birer kişi bağlanır. Avcı, muhtar olan kişiden av yapmak için izin ister ve eline aldığı uzun tahta çubuğu silah gibi kullanır. Aynı zamanda da ayaklarına bağlanan köylüleri sarsmak amacıyla hızlı hızlı hareket eder. Bu oyunun temel amacı köylüleri eğlendirmektir ve oyun avcının avı bitirmesiyle son bulur.

Bir diğer oyun olan “hoca oyunu” ise, köyün dışından gelen konuklar için oynanan bir oyundur. Bu oyunda köylülerden biri hoca olur ve başına içi su dolu olan bir bardak konulur. Hoca, konuklar da dâhil olmak üzere istediği kadar köylüyü öğrenci olarak etrafına toplar ve onlara söylenmesi zor olan Arapça kelimeleri belli bir ezgi ile söyler. Daha sonra öğrencilerinden bu sözleri tekrarlamasını ister. Eğer öğrenci sözleri tekrarlayamazsa, başının

üstündeki suyu üzerine boşaltır. Bu oyunun temel amacı, köy dışından gelen misafirlere “hoş geldin” şakası yapmaktır.

“Gelin damat oyununda” ise köylülerden biri gelin olur. Odanın ışıkları söndürülür ve gelin olan köylünün elleri kurum ile karalanır. Gelin, karanlıkta köylülerden birini damat olarak seçer ve elini onun yüzüne vurur. Işıklar açıldığında yüzü kararan köylü, diğer köylülerin alaylarına maruz kalır.

Ferfene gecesi yukarıda detaylı bir şekilde anlatılan oyunların dışında misket, uzuneşek vb. birçok oyuna yer verilir. Saat gece yarısını gösterdiğinde aşçılar, hazırladıkları yemekleri ve helvayı köylülere servis eder. Sabaha kadar süren şenlikte, uyuya kalanlara yüz boyamak gibi şakalar yapılır.

3.3.11. KARDEŞLİK KURBANİ (Ankara / Çubuk)

Derleyen: Sena Kaya

Derleme yeri: Ankara

Kaynak şahıs: Halide Cafer

Doğum tarihi: 1963

Mesleği: Ev hanımı

Kardeşlik Kurbanı, şehirde hayatını sürdüren insanlar ile köyde hayatını sürdüren insanları bir araya toplamak, küçük nesilleri birbirleri ile kaynaştırmak için yapılan bir törendir.

Kardeşlik Kurbanı için mekân cem evidir. Cem evinde yapılan törende dedenin dışında görevi olan insanlar vardır. Bunlardan biri rehber adı verilen kişidir ve görevi küskünleri barıştırmaktır. Amacı cem evine insanların küskün bir şekilde girmesinin engellemektir. Eğer insanlar arasında büyük bir problem yoksa dışarıda onları barıştıtır. Bir diğer görevli zakirdir. Onun görevi ise türkü söylemektir. Faraş adı verilen kişi ise süpürgecidir ve temsili olarak günahları süpüren kişidir. Sakacı ise ceme katılanlara su dağıtmakla yükümlüdür. Bunların dışında beş bacı adı verilen kişiler vardır. Bunların ise görevi evdeki çocukları uyutmaktır. Çocukları uyuttuktan sonra törene katılabilirler. Beş bacının törene katılmasıyla dua edilir ve tören son bulur.

Kardeşlik Kurbanı için bazı şartlar vardır. Öncelikle kardeşlik olmak isteyen kişilerin evli olması gerekmektedir. Bunun amacı onların eşlerinin ve çocuklarının da kardeş olmalarını sağlayabilmektir. Kardeşlik Kurbanı kesilen ailenin çocukları, birbirleri ile kardeş sayıldığından evlenemezler. Bunu dışında bir başka şart ise, Kardeşlik Kurbanı'nın mutlaka cem evinde kesilmesi gerektiğidir.

Kardeşlik Kurbanı'ndan önce, mekânda Cebail adı verilen horoz kesilir. Daha sonra iki erkek ve iki kadın birbirlerini kardeş olarak seçtiklerini söylerler. Bu kişilere değnekten geçme uygulaması yapılır. Bu değnek cennetteki tuba ağacını temsil etmektedir. Bundan sonra Kardeşlik Kurbanı kesilir ve kişiler kardeş olurlar. Kardeş olan kişiler maddi ve manevi birbirlerini desteklemekle yükümlüdürler.

3.3.12. MUSAHİPLİK ŞENLİĞİ (Çankırı / Şabanözü / Karahacılı Köyü)

Derleyen: Ayşe Şeyda Hatipoğlu

Derleme yeri: Çankırı

Kaynak şahıs: Akif Karsavuran

Doğum yeri ve tarihi: Çankırı / Şabanözü / Karahacı köyü - 1966

Eğitim durumu: Ortaokul mezunu

Musahip, arkadaşlık eden kimse anlamına gelmektedir ve bir şenlik niteliğinde gerçekleştirilir. Karahacılı köyünde musahiplik, bahar aylarında yapılmaktadır. Musahiplik teklifi ailelerin birisinden gelebileceği gibi, üçüncü bir kişinin arabuluculuğu ile de olmaktadır. Musahip olacak aileyi belirleme aşamasında eşler, konuyu kapsamlı bir şekilde tartışırlar. Bu tartışmada kadının da erkek kadar seçme hakkı vardır.

Musahip olmanın belli başlı kuralları vardır. İlk kural dil ortalığı, ikinci kural ise ailevi durum, yaş ve düzey eşitliğidir. Daha açık bir ifade ile evli olmayanla evli, yaşlı ile genç, bilgin ile cahilin musahip olması doğru değildir. Bununla birlikte musahip olacak çiftlerin evli olması ve Alevilik kurallarını bilmesi gerekmektedir.

Musahip olmak isteyen çift, dede için de uygun bir zamanı belirler ve ne gibi hazırlıklar yapacaklarını ondan öğrenir. Erkekler kurbanlık koyun, yiyecek, içecek gibi şeyleri hazırlarken kadınlar ise kıyafet dikme işlemi ile meşgul olurlar. Bu hazırlıklardan sonra “ayin-i cem merasimi” ilan edilir ve o gün geldiğinde çift, dedenin huzuruna çıkar. Dede gerekli yükümlülükleri yerine getirip getiremeyeceklerini ve sorumluluk alıp alamayacaklarını sorar ve olumlu cevap alınca “gülbenk” okur: “Bismi Şah, Allah... Allah... Yüzüm yerde, özüm darda, dar-ı mansurda ellerim gani dergâhımda. Erenlerden hak hayırlısı şey’en ederim. Allah... Eyvallah... Hu dost!”

Dede musahipliği ilan ettikten sonra, en büyük musahip yere yatar, elini uzatır, diğerleri de onun koluna yatar ve İsm-i Azam duası okunur. Dua bitince ayağa kalkarlar. Bundan sonra Delilci’ye, Mürebbiye’ye ve Cem Erenleri’ne dolu verilir ve kurban pişip ininceye dek aralıksız dolu içilir. Kurban gelince ilk olarak mürşit ya da rehber “Destur Şah” deyip bir lokma alır ve “kabul olsun” der. Musahip olan çiftler, dede ve rehberden başlayarak

büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öptükten sonra, dede aşağıdaki manzumu söyler:

Nefsinize uymayın

Yolunuzdan azmayın

Malı mala, canı cana katın

Halınıza haldaş, yolunuza yoldaş olun.

Bu manzumin ardından bir kadeh gelir ve herkes dolu alır, semaha kalkılır. Cem evinde yapılan törenden sonra, ya bir evde ya da piknik alanında şenlik başlar. Bu şenlikte insanlar yer, içer, eğlenir ve oyunlar oynarlar (f.105). Semah gösterileri yapılarak bağlama çalınır ve küskün olanlar barıştırılır.

Musahip olanlar arasındaki bağ da oldukça kuvvetlidir. Musahipler birbirinin evine davet edilmeden girebilir. Musahip çocukları da kardeş oldukları için evlenemezler.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Semah. (Hızır Cemi - Erzincan / Tercan / Komlar Köyü)

Fotoğraf 2: Musahip olacak çiftler, dedenin huzurunda.

Fotoğraf 3: Çocuklar tarafından kapı kapı dolaştırılan çiğdem çiçeği. (Çiğdem Aşı - Çorum / İsmail Köyü)

Fotoğraf 4: Ev sahiplerinden pilav için malzeme toplayan çocuklar. (Çiğdem Aşı - Çorum / İsmail Köyü)

Fotoğraf 5: Çiğdem pilavı. (Çiğdem Aşı - Çorum / İsmail Köyü)

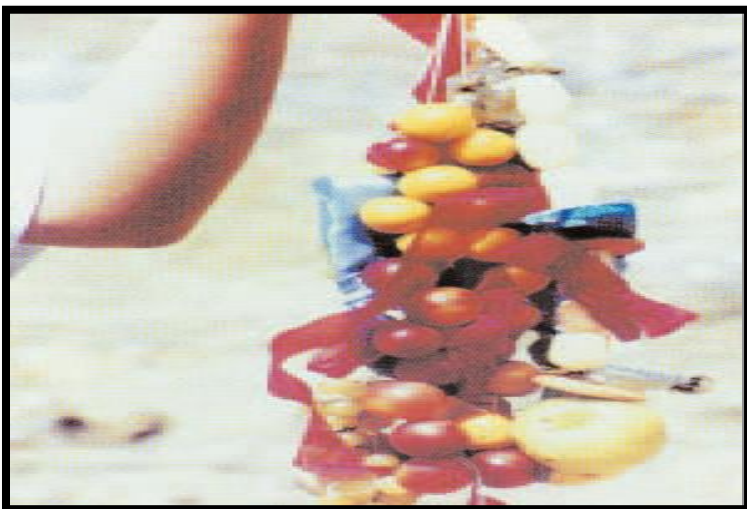
Fotoğraf 6: Çiğdem çiçeği. (Çiğdem Çiçeği Kutlaması - Çorum / Eskiekin Köyü)

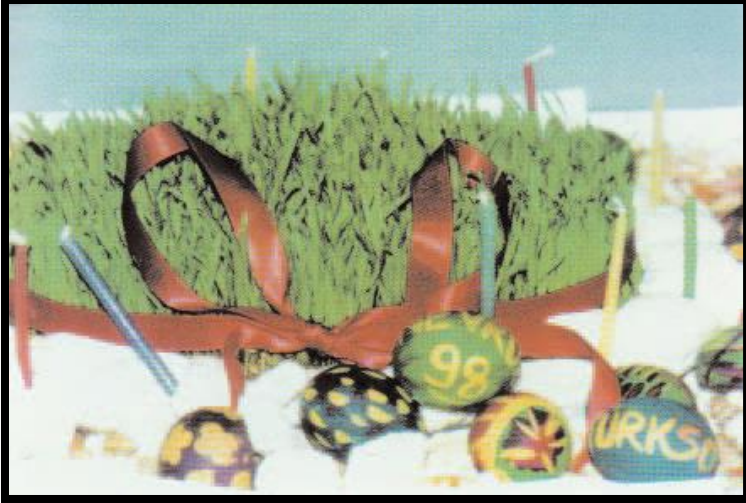
Fotoğraf 7: Herkese dağıtılan çiğdem pilavı. (Çiğdem Günü - Çorum / Kıranlık Köyü)

Fotoğraf 8: Çiğdem gezme. (Çiğdem Pilavı - Yozgat / Sorgun / Çiğdemli Kasabası)

Fotoğraf 9: Baca baca payı. (Nevruz - Kars)

Fotoğraf 10: Yumurta boyama. (Nevruz - Kars)

Fotoğraf 11: Dedenin evinde yapılan dua. (Sultan Nevruz - Sivas / Sarkışla / Beyyurdu Köyü)

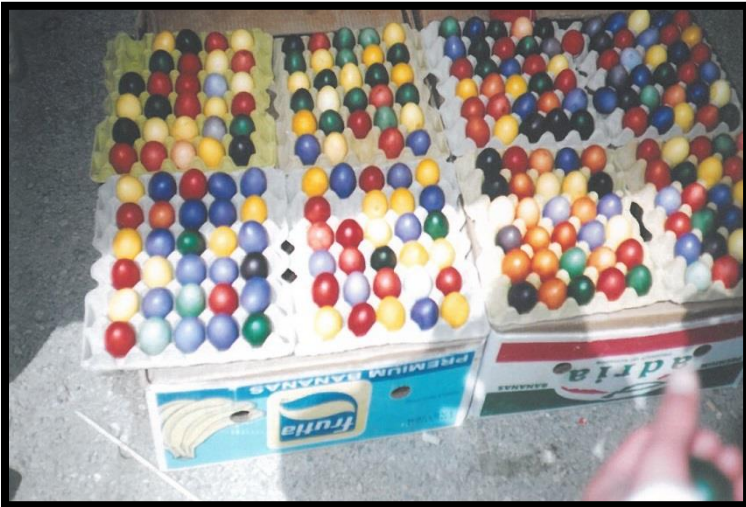
Fotoğraf 12: Nevruz ateşi. (Sultan Nevruz - Sivas / Sarkışla / Beyyurdu Köyü)

Fotoğraf 13: Mart Bozumu'nda yakılan ateş. (Mart Bozumu Şenliği / Giresun)

Fotoğraf 14: Yumurta tokuşturmaca. (Yumurta Bayrama / Şahr-ıl Bayf - Siirt)

Fotoğraf 15: Boyanmış yumurtalar. (Yumurta Bayramı – Hatay / İskenderun / Akçalı)

Fotoğraf 16: Mesir macununun halka saçılışı. (Mesir Şenliği - Manisa)

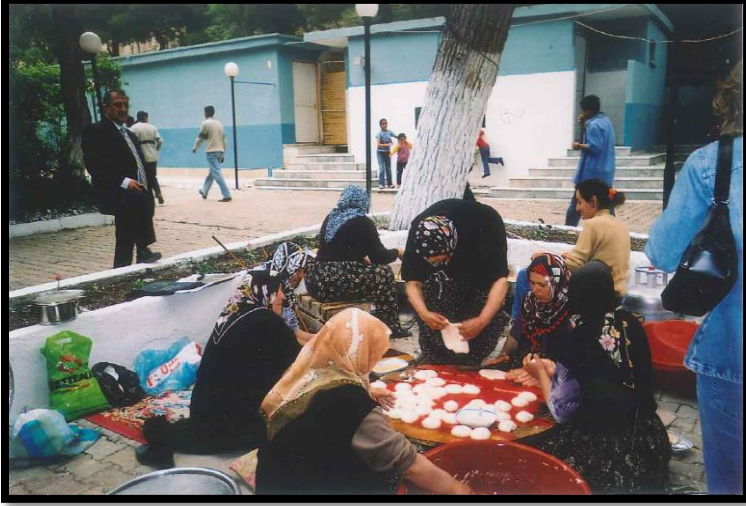
Fotoğraf 17: Hıdırellez’de geline hediye edilen öncek. (Hıdırellez - Afyon)

Fotoğraf 18: Dilek ağacı. (Hıdırellez - Afyon / Dinar)

Fotoğraf 19: Dilek maketleri. (Hıdırellez - Afyon / Dinar)

Fotoğraf 20: Yemek yapma yarışması. (Hıdırellez - Afyon / Dinar)

Fotoğraf 21: Gerçekleşmesi istenen dilekler toprağa çizilir. (Hıdırellez - Ankara / Balâ / Keklice Köyü)

Fotoğraf 22: Uğur sayılan dört yapraklı yonca. (Hıdırellez -Antalya / Korkuteli)

Fotoğraf 23: Dilek ağacı. (Hıdırellez -Antalya / Korkuteli)

Fotoğraf 24: Çamurdan yapılan dilek maketleri. (Hıdırellez -Antalya / Korkuteli)

Fotoğraf 25: Olimpos Dağı'na çıkış. (Hıdırellez - Antalya / Kumluca / Yazır)

Fotoğraf 26: Cavur sancağı. (Hıdırellez - Antalya / Kumluca / Yazır)

Fotoğraf 27: Hıdırellez pikniği. (Hıdırellez - Antalya / Kumluca / Yazır)

Fotoğraf 28: Hıdırellez’de ateşin üstünden atlayanların günahlarından arınacaklarına inanılır. (Hıdırellez - Balıkesir / Osmaniye Köyü)

Fotoğraf 29: Türbede dua eden gelin ve damat. (Hıdırellez - Çorum)

Fotoğraf 30: Hıdırellez için yapılan yemeklerin hazırlanışı. (Hıdırellez - Çorum / Alaca)

Fotoğraf 31: Piknik. (Hıdırellez - Çorum / Alaca)

Fotoğraf 32: Kutlamanın sonunda yapılan piknik. (Hıdırellez - Çorum / Eskiakin Köyü)

Fotoğraf 33: Hıdırellez kutlamalarında eğlenen insanlar. (Hıdırellez - Çorum / Mecitözü)

Fotoğraf 34: Hıdırellez’de dağıtılan yemek. (Hıdırellez - Çorum / Oğuzlar)

Fotoğraf 35: Halk oyunları gösterisi. (Hıdırellez - Çorum / Oğuzlar)

Fotoğraf 36: Geleneksel bir tatlı: Lemis (Hıdırellez - Gümüşhane / Esenyurt Köyü)

Fotoğraf 37: Adağın türbe etrafında döndürülmesi. (Hıdırellez - Karabük / Safranbolu / Çileklik Köyü)

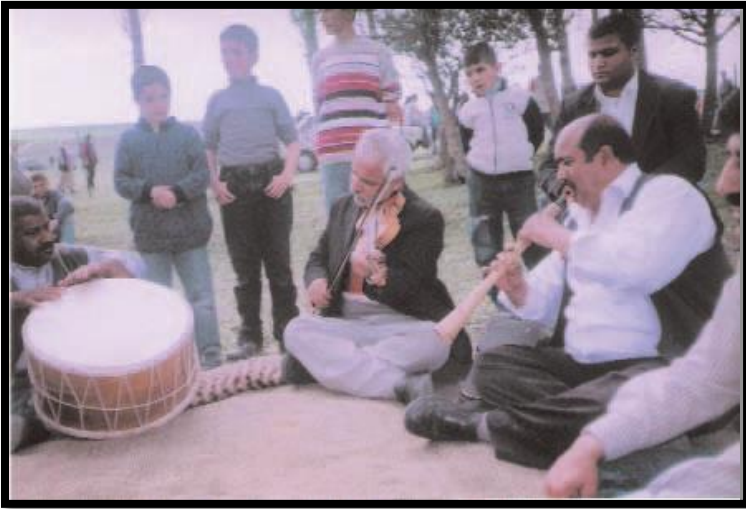
Fotoğraf 38: Hıdırellez duası. (Hıdırellez - Kars / Susuz / Ermişler Köyü)

Fotoğraf 39: Hıdırellez günü pişirilen yöresel bir yemek: Haşıl. (Hıdırellez - Kars / Susuz / Ermişler Köyü)

Fotoğraf 40: Hıdırellez ateşi. (Hıdırellez - Kırıkkale / Balışehir / Beyobası Köyü)

Fotoğraf 41: Kutlamalardan bir kesit. (Hıdırellez - Kırşehir / Kaman / Değirmenözü Köyü)

Fotoğraf 42: Hıdırellez halayı. (Hıdırellez - Kırşehir / Kaman / Değirmenözü Köyü)

Fotoğraf 43: Mâni kurma. (Hıdırellez - Konya / Çeltik)

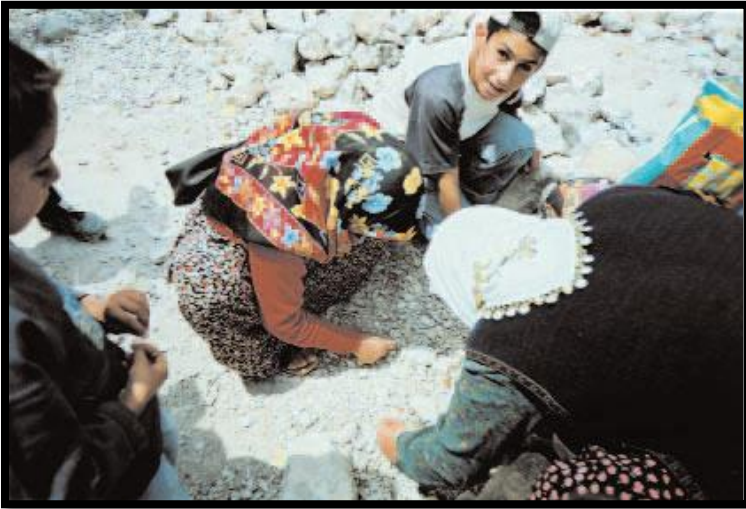
Fotoğraf 44: Mâni çekme. (Hıdırellez - Konya / Çeltik)

Fotoğraf 45: Perili Tepe'ye çıkan halk. (Hıdırellez - Mersin / Silifke)

Fotoğraf 46: Hıdırellez’de dileklerin şekilleri taşa çizilir. (Hıdırellez - Mersin / Silifke)

Fotoğraf 47: Dilek ritüeli için taş toplayan insanlar. (Hıdırellez - Mersin / Silifke)

Fotoğraf 48: Taş toplayan insanlar, mezarın etrafını yedi kez dönerler. (Hıdırellez - Mersin / Silifke)

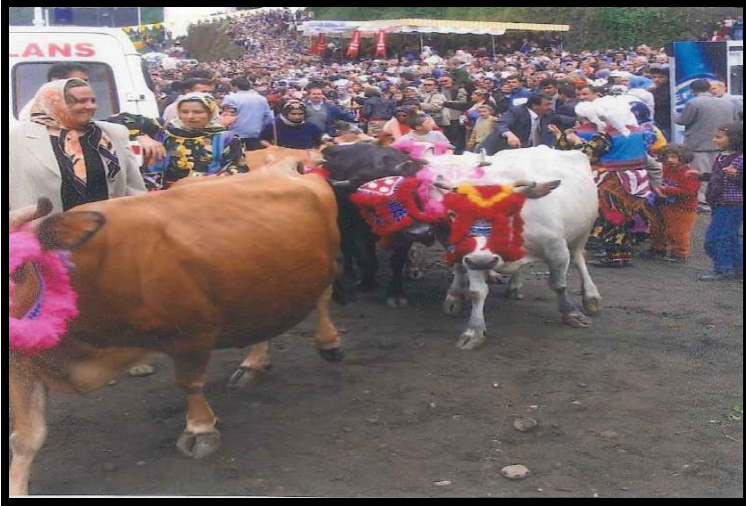
Fotoğraf 49: Dilek ağacı. (Hıdırellez - Mersin / Silifke)

Fotoğraf 50. Sahile çizilen dilek. (Hıdırellez - Samsun / Atakum)

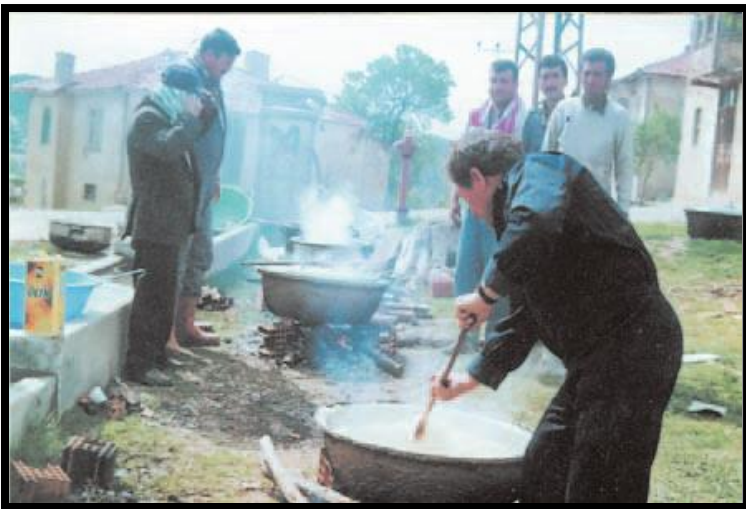
Fotoğraf 51: Dilek kâğıtlarını Fırat Nehri'ne atan kadınlar. (Hıdırellez - Şanlıurfa)

Fotoğraf 52: Hıdırellez günü hayvanlar da süslenir. (Hıdırellez -Trabzon / Şalpazarı)

Fotoğraf 53: Hıdırellez'e hazırlık. (Hıdırellez / Evrúce Şenlikleri - Tokat / Akyamaç Köyü)

Fotoğraf 54: Hıdırellez'e katılanlara ikram edilmek üzere pişirilen pilav. (Hıdırellez / Hacet Bayramı - Ankara / Nallıhan)

Fotoğraf 55: Hıdırellez / Kakava ateşi. (Hıdırellez / Kakava Şenlikleri - Edirne)

Fotoğraf 56: Günahlarından arınmak için nehirden alınan su ile yüzünü yıkayan bir kadın. (Hıdırellez / Kakava Şenlikleri - Edirne / Sarayıçi)

Fotoğraf 57: “Yağlı Direk” yarışması. (Mayıs Yedisi - Ordu)

Fotoğraf 58: Yedi dalgadan geçme ritüeli. (Mayıs Yedisi - Ordu)

Fotoğraf 59: Deniz suyuna girerek günahlarından arınmaya çalışan insanlar. (Mayıs Yedisi - Ordu / Perşembe)

Fotoğraf 60: Yağmur duasından bir görüntü. (Yağmur Duası - Çorum / Çalica Köyü)

Fotoğraf 61: “Çar” kıyafeti. (Yağmur Duası - Çorum / Dodurga)

Fotoğraf 62: Yağmur duasından bir kesit. (Yağmur Duası - Çorum / Kıranlık Köyü)

Fotoğraf 63: Yağmur duasında cemaat. (Yağmur Duası - Çorum / Oğuzlar)

Fotoğraf 64: Ağpınar'ın temizlenmesi. (Yağmur Duası ve Ağpınar Temizliği - Çorum / Beydili Köyü)

Fotoğraf 65: Duadan bir görüntü. (Yağmur Duası ve Ağpınar Temizliği - Çorum / Beydili Köyü)

Fotoğraf 66: Büyük kazanlarda pişen bulgur pilavı. (Yağmur Duası ve Evliyalar Günü - Kayseri / Mimarşinan Kasabası)

Fotoğraf 67: Yağmur duasından bir görüntü. (Yağmur Duası / Emekli Şenlikleri - Ankara / Kızılcahamam / Semerözü Köyü)

Fotoğraf 68: Yağmur duasından sonra yapılan eğlenceden bir kesit. (Yağmur Duası / Emekli Şenlikleri - Ankara / Kızılcahamam / Semerözü Köyü)

Fotoğraf 69: “Dodo” adı verilen kukla. (Dodo Gezme - Bayburt / Tomlacık Köyü)

Fotoğraf 70: Kapı kapı gezerek bulgur toplama. (Dodo Gezme - Bayburt / Tomlacık Köyü)

Fotoğraf 71: Toplanan bulgur pilav yapılırken. (Dodo Gezme - Bayburt / Tomlacık Köyü)

Fotoğraf 72: (Dodo Gezme - Bayburt / Tomlacık Köyü)

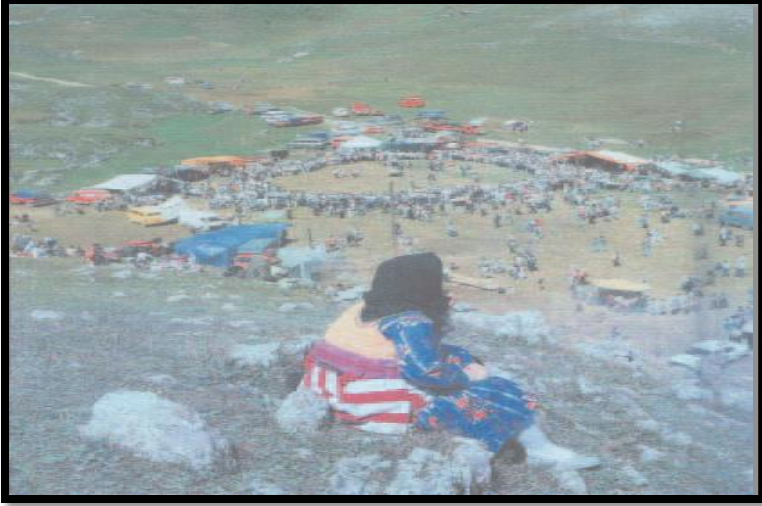
Fotoğraf 73: Yarenler. (Hoşisamlar Yayla Şenliği - Çankırı / Atkaracalar)

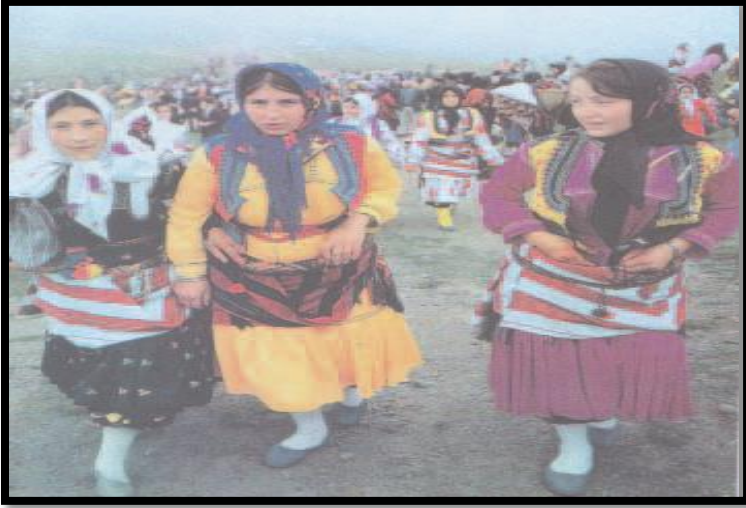
Fotoğraf 74: “Vız vız arı” oyunu. (Hoşisamlar Yayla Şenliği - Çankırı / Atkaracalar)

Fotoğraf 75: Şenlikten bir kesit. (Perşembe Yaylası Şenliği - Ordu / Perşembe)

Fotoğraf 76: Sultan Murat Yaylası'nda yapılan şenlikten bir görüntü. (Yayla Ortası Şenlikleri - Trabzon)

Fotoğraf 77: Şenliğe katılan genç kızlar. (Yayla Ortası Şenlikleri - Trabzon)

Fotoğraf 78: (Yayla Ortası Şenlikleri - Trabzon)

Fotoğraf 79: Temsili gelin alayı. (Yörük Şenliği - Eskişehir / Yarımcı Köyü)

Fotoğraf 80: Cirit müsabakasından bir kesit. (Yörük Şenliği - Eskişehir / Yarımcı Köyü)

Fotoğraf 81: Heyelere doldurulan üzümler. (Bağ Bozumu Şenlikleri - Çankırı / Eldivan / Alva Köyü)

Fotoğraf 82: Şaraplık üzümlerin hasat edilmesi. (Bağ Bozumu Şenliği / Yozgat)

Fotoğraf 83: Yaylaya çıkış. (Göğrüz Otu Şenliği - Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)

Fotoğraf 84: Çalgılar eşliğinde eğlenen insanlar. (Göğrüz Otu Şenliği - Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)

Fotoğraf 85: “Cıngırak” adlı tahterevalli. (Göğrüz Otu Şenliği - Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)

Fotoğraf 86: Süslenmiş koyunlar. (Koç Katımı - Sivas / Sarkışla / Sivrialan Köyü)

Fotoğraf 87: Köse'nin evleri dolaşması. (Köse Gezdirme - Ankara / Balâ / Büyük Keklice Köyü)

Fotoğraf 88: Köse'nin ölümü. (Köse Gezdirme - Ankara / Balâ / Büyük Keklice Köyü)

Fotoğraf 89: Ayı, deve ve gelin. (Saya Gezme - Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü)

Fotoğraf 90: Halka dağıtılan aşure. (Aşure Günü - Afyon)

Fotoğraf 91: Deste grupları. (Aşure Günü - Iğdır)

Fotoğraf 92: Alem dolaştırma. (Aşure Günü - Iğdır)

Fotoğraf 93: Kasım Otağı. (Aşure Günü - Iğdır)

Fotoğraf 94: Halay. (Cogi Baba Şenlikleri - Sivas / İmranlı / Avşar Köyü)

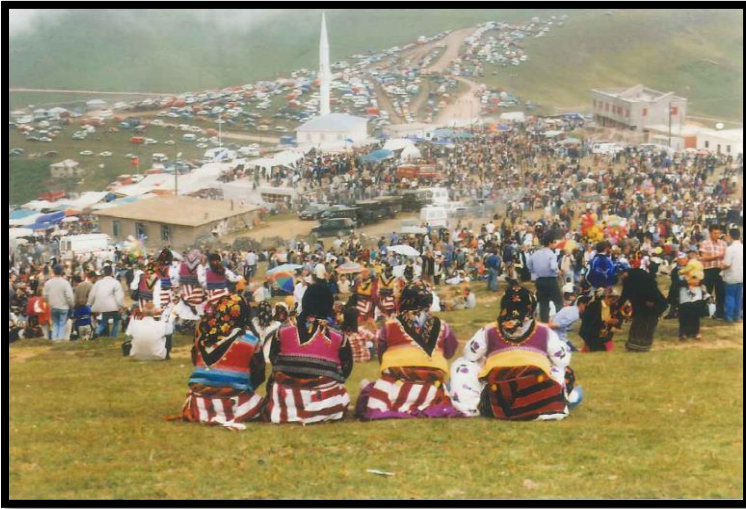
Fotoğraf 95: Düt Dede'nin yattığına inanılan türbe. (Düt Dede Şenlikleri - Ankara / Balâ / Afşar Kasabası)

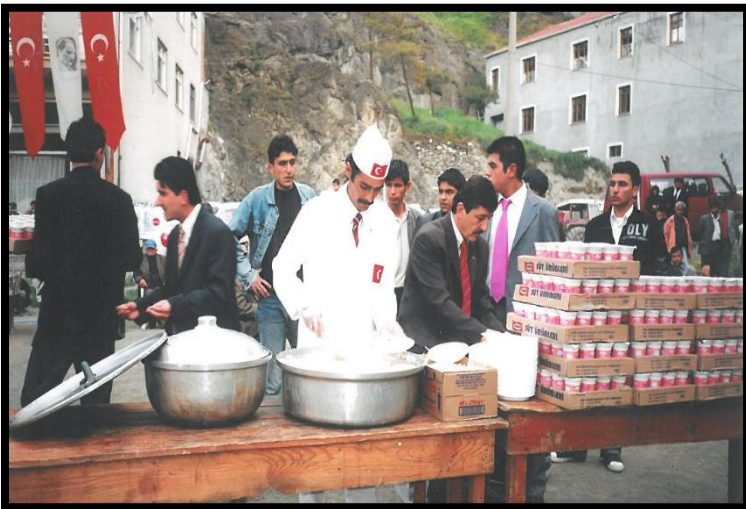
Fotoğraf 96: Şenlikten bir görüntü. (Düt Dede Şenlikleri - Ankara / Balâ / Afşar Kasabası)

Fotoğraf 97: Şenliğe götürülen süslenmiş hayvanlar. (Haçkalı Baba Şenliği - Trabzon / Düzköy)

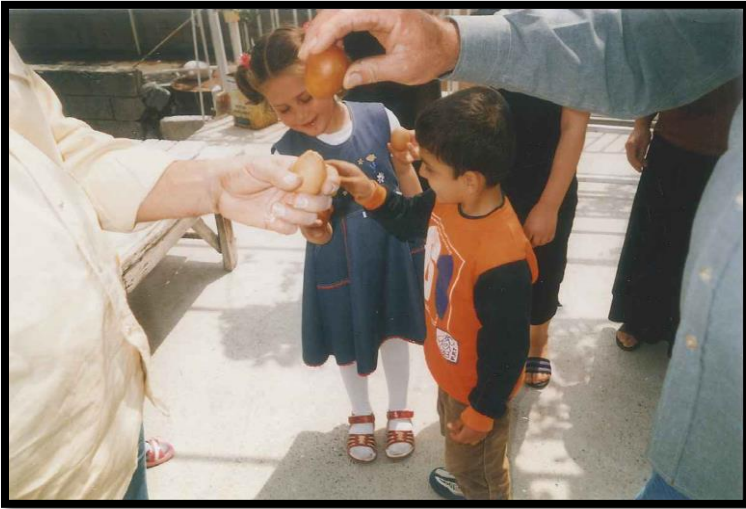
Fotoğraf 98: Şenlik alanından bir kesit. (Haçkalı Baba Şenliği - Trabzon / Düzköy)

Fotoğraf 99: Şenlik günü dağıtılan pilav. (Koyun Baba'yı Anma ve Pilav Günü - Çorum / Osmancık)

Fotoğraf 100: Bayram günü kurban etinden hazırlanan yemek. (Gadir Bayramı - Adana / Seyhan)

Fotoğraf 101: Yumurta tokuşturmaca. (On Yediler Bayramı / Yumurta Bayramı - Hatay)

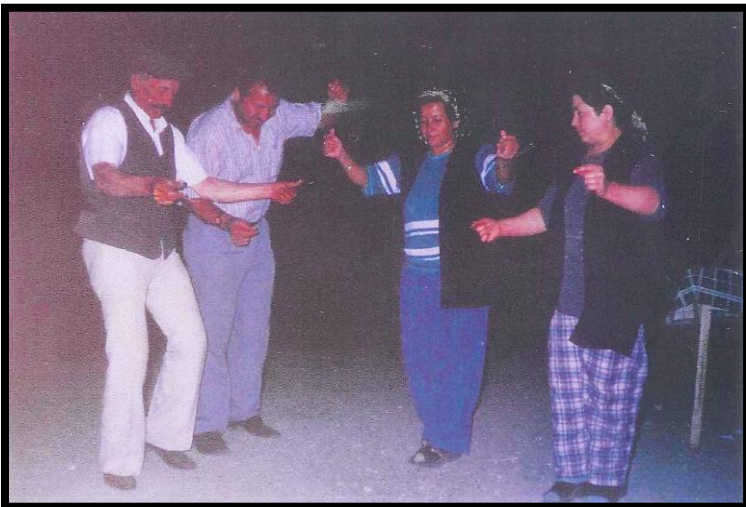
Fotoğraf 102: Arı oyunu. (Fenfene - Bolu / Gerede / İnköy)

Fotoğraf 103: Değirmen oyunu. (Fenfene - Bolu / Gerede / İnköy)

Fotoğraf 104: Hoca oyunu. (Fenfene - Bolu / Gerede / İnköy)

Fotoğraf 105: Musahip olan çiftler eğlenirken. (Musahiplik Şenliği / Çankırı / Şabanözü / Karahacılı Köyü)

ÖZ GEÇMİŞLER

M. Öcal OĞUZ

1984 yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi bölümünden mezun oldu. 1985-1991 yıllarında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Halk Edebiyatı alanında yüksek lisans ve doktora yaptı. 1992-2002 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent ve doçent ve anabilim dalı başkanı olarak çalıştı. 1998-2001 yılları arasında Tunus'un başkentindeki Tunus Bir ve Kartaca Üniversitelerinde Türk Dili Okutmanı ve misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2001-2014 yılları arasında Prof. Talat S. Halman'ın vefatına kadar Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı bölümünde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak yüksek lisans ve doktora öğrencilerine Türk halk edebiyatı derslerini okuttu. 2002 yılında Gazi Üniversitesi'ne profesör olarak atandı. Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türk Halk Bilimi bölümü lisans, Türk Halk Bilimi yüksek lisans ve doktora programlarının kuruluş çalışmalarını yürüttü. Biri Gazi Üniversitesi Kampüsü içinde Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, diğeri Altındağ Hamamarkası semtinde Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi olmak üzere Gazi THBMER'e bağlı iki ayrı Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'nin kuruluş çalışmalarını yürüttü. 29 yıldır Millî Folklor Dergisi'nin editörlüğünü yapmaktadır. Kültür çalışmaları ile ilgili olarak yazarı veya editörü olduğu 64 kitabı, 200'ü aşkın makale ve bildirisi vardır.

2002 yılından itibaren Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Hükûmetler Arası Uzmanlar toplantılarına Türkiye adına katıldı. Sözleşmenin Türkiye tarafından onaylanmasından sonra Taraf Devletler Genel Kurulu'nda 2006-2010 yılları için Hükûmetler Arası Komite'ye Türkiye temsilcisi olarak seçilmiş ve bu görevini Türkiye'nin Komite'ye tekrar seçildiği 2014-2018 yıllarında da sürdürmüştür. 2004-2005 yıllarından Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'ni hazırlayan Hükûmetler Arası Uzmanlar Toplantılarına Türkiye adına katılmıştır. 2006 yılından beri Yönetim Kurulu Üyeliğini, 2010-2011 yılları arasında Başkan Vekilliğini ve 2011 yılından beri de başkanlığını yürüttüğü UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nda 2006 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi ve Kültürel İfadelerin Çeşitliliği İhtisas Komitesi'nin kurulmasını sağlamış, 2006 yılındaki kuruluşundan bugüne kadar, SOKÜM'ün, kuruluşundan 2014 yılına kadar da KİFAÇ'ın başkanlığını yapmıştır.

Erkan ASLAN

2012 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde hazırladığı “Kars’ın Selim İlçesinde Yaşayan Karapapak-Terekeme Türklerinden Mâniler” adlı lisans tezi ile mezun oldu. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi bölümünün yüksek lisans programında eğitim görmeye başladı ve bu programdan 2015 yılında hazırladığı “Keloğlan Animasyon Filmi Örneğinde Kültürel Animasyon ve Kültür Ekonomisi” başlıklı yüksek lisans tezi ile mezun oldu. Yine aynı yıl Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi bölümünün doktora programında eğitim görmeye başladı ve 2019 yılında hazırladığı “Günümüz Kent Toplumunda Mitin Dönüşümü ve Sürekliliği: UFO Mitleri” başlıklı tezi ile mezun oldu. Halk biliminin farklı alanları ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.